

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

Aušra Valančienė

Edukologijos (Šeimos pedagogika ir vaiko teisių apsauga) studijų programos
IV kurso studentė

**MOKINIŲ MOKYMOŠI MOKYTIS KOMPETENCIJOS
UGDYMAS MOKYTOJŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO
ASPEKTU**

Bakalauro darbas

Darbo vadovė:
Doc. Aušra Kazlauskienė

Šiauliai, 2012

Darbas originalus.....Aušra Valančienė

(studento parašas)

TURINYS

<u>PRATARMĖ.....</u>	<u>2</u>
<u>SANTRAUKA.....</u>	<u>3</u>
<u>IVADAS.....</u>	<u>5</u>
<u>1. MOKINIŲ MOKYMOŠI MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMO TEORINIAI</u>	
<u>ASPEKTAI.....</u>	<u>8</u>
<u>1.1. Mokymosi samprata ir ypatumai.....</u>	<u>8</u>
<u>1.2. Mokymosi mokytis kompetencijos ypatumai.....</u>	<u>11</u>
<u>1.3. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo(si) veiksniai.....</u>	<u>16</u>
<u>1.3.1. Mokymosi stilių ir mokinio asmenybės įtaka mokymuisi mokytis.....</u>	<u>16</u>
<u>1.3.2. Tėvų pagalbos ypatumai ugdant vaikų mokymosi mokytis kompetenciją.....</u>	<u>20</u>
<u>1.3.3. Mokytojų pagalbos ypatumai ugdant mokinių mokymosi mokytis</u>	
<u>kompetenciją.....</u>	<u>22</u>
<u>2. MOKYTOJŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI.....</u>	<u>25</u>
<u>2.1. Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo reikšmė mokinių mokymosi mokytis</u>	
<u>kompetencijos plėtotei.....</u>	<u>25</u>
<u>2.1.1. Pagrindiniai Lietuvoje naudojami mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo</u>	
<u>būdai.....</u>	<u>28</u>
<u>2.1.2. Tėvų informavimo ir švietimo pagalbos teikimo ypatumai Lietuvoje ir</u>	
<u>užsienio šalyse.....</u>	<u>33</u>
<u>3. TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS.....</u>	<u>36</u>
<u>4. MOKINIŲ MOKYMOŠI MOKYTIS KOMPETENCIJOS TĖVŲ IR PEDAGOGŲ</u>	
<u>BENDRADARBIAVIMO ASPEKTU TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS IR ANALIZĖ.....</u>	<u>38</u>
<u>4.1. Pedagogų požiūrio analizė.....</u>	<u>38</u>
<u>4.2. Tėvų požiūrio analizė.....</u>	<u>61</u>
<u>IŠVADOS.....</u>	<u>79</u>
<u>REKOMENDACIJOS.....</u>	<u>81</u>
<u>LITERATŪRA</u>	
<u>.....</u>	<u>82</u>
<u>PRIEDAI.....</u>	<u>86</u>

PRATARMĖ

Už pagalbą rengiant šį darbą pirmiausiai norėčiau padėkoti savo darbo vadovei, kuri taisė mano paklydimus. Vadovaujantis jos vertingais patarimais šiandien galiu džiaugtis užbaigtu darbu, kurio rengimo metu sukaupia patirtis ateityje suteiks man pasitikėjimo savo jėgomis ir gebėjimais, įgytais mokantis.

Šis darbas skirtas mane šiltai priėmusiai Vilkaviškio pagrindinės mokyklos bendruomenei. Mokyklos vadovybė man sudarė palankias sąlygas atliekant tyrimą. Tikiuosi, kad darbo metu gauti rezultatai bus naudingi visai mokyklos bendruomenei ir prisidės gerinant mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo kokybę.

Taip pat esu nuoširdžiai dėkinga savo šeimai už kantrybę ir supratimą, kai negalėjau jiems skirti tiek laiko ir dėmesio, kiek jie buvo verti.

SANTRAUKA

MOKINIŲ MOKYMOSI MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMAS MOKYTOJŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTU Bakalauro darbas

Baigiamasis darbas skirtas mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo ypatumų analizei mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu. Šiuolaikinė mokymosi paradigma pabrėžia savarankiško ir atsakingo mokinio mokymosi reikšmę. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tyrimas svarbus kaip mokinio mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo veiksnys, įgalinantis mokinių patį savarankiškai siekti aukštesnių mokslo rezultatų.

Tyrimo objektas: mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymas mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo tikslas: atskleisti mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo ypatumus mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; pusiau struktūrizuotas interviu; kokybinė (content) duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo: Vilkaviškio pagrindinę mokyklą lankančių vaikų tėvai ir šioje mokykloje dirbantys pedagogai. Viso - 20 tėvų ir 20 pedagogų.

Tyrimo metu nustatyta, kad:

- Tyrimo metu mokėjimo mokyti kompetencija atsiskleidė kaip gebėjimų išvelgti mokymosi svarbą, išsikelti mokymosi tikslą, planuoti mokymąsi, produktyviai naudotis mokomąja medžiaga, įsivertinti ir tobulinti savo mokymosi gebėjimus visuma.
- Pedagogų išskirti veiksniai, turintys įtakos mokinių mokymuisi: mokymo metodai, mokymo(si) aplinka, mokytojo asmenybė, tėvų nuostatos mokymosi atžvilgiu ir mokinio motyvacija. Tėvai daug reikšmės teikė mokyklinei aplinkai, įgimtiems gabumams ir mokymosi motyvacijai, tačiau pernelyg mažą vaidmenį skiria šeimos ir tėvų vaidmeniui padedant vaikui mokyti.
- Nustatydami mokiniams būdingus mokymosi stilius ir mokymo metodus, mokytojai dažniausiai taiko standartizuotą anketavimą ir testavimą bei individualaus bendravimo metu. Dažniausiai siūloma pagalba mokiniams yra mokytojų teikiamos konsultacijos bei kūrybiškai taikomi darbo pamokose metodai, ugdymo individualizavimas.
- Tėvų pagalba vaikų mokymuisi pasireiškia padedant vaikams ruošti namų darbus, paaiškinant nesuprantamas užduotis, atliktų namų darbų tikrinimu, pagalba renkant papildomą informaciją, namų darbų atlikimo kontrole, patarimais mokymosi planavimo, darbo ir poilsio derinimo, skirtingų (garsinių ir vaizdinių) mokymosi metodų taikymo klausimais. Rečiausiai tėvų pagalba atsiskleidžia per partneriškus santykius su pedagogais. Tėvai pakankamai retai

aktyviai dalyvauja vaiko mokymesi, todėl dažnai atsakomybė už vaiko mokymąsi suvokiama kaip mokyklos, o ne kaip tėvų problema.

- Pedagoginis tėvų švietimas vyksta individualaus bendravimo su tėvais metu, tėvų susirinkimuose, telefonu, rašant įrašus pasiekimų knygelėse bei rašto darbuose, naudojant IKT technologijas. Tėvai nurodo, kad informacijos apie pagalbos vaikams teikimą dažniausiai gauna iš klasės auklėtojo, susiranda spaudoje bei internete.
- Pagrindinės tyrimo metu išskirtos tėvų ir pedagogų partnerystės sritys – tai domėjimasis vaiko pažangumu ir elgesiu. Tėvų vaidmuo padedant vaikams mokytis yra nepakankamas.

ĮVADAS

Mokymasis - pagrindinė mokinio veikla, sąlygojanti pilnavertį asmenybės vystymąsi. Mokinys šiuolaikinėje ugdymo įstaigoje tampa ne vartotoju, pasyviu informacijos ir žinių gavėju, o aktyviu mokymosi proceso dalyviu, lygiaverčiu pedagogų partneriu, kuris pats, savo pastangomis, ieško reikalingos informacijos, ją vertina ir analizuoja. Tokia veikla suvokiama kaip aktyvus mokymasis, kuriam reikalingi tam tikri gebėjimai, padedantys savarankiškai organizuoti savo mokymosi procesą, naudojantis mokytojų teikiama pagalba. „Naujoji mokymosi paradigma grindžiama supratimu, kad mokymasis yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam mokymosi sąlygas bei suteikiant paramą, kuri reikalinga mokymosi veiklai užtikrinti“ (Jucevičienė, 2005, p. 7). Todėl pedagogas, kaip nurodoma leidinyje *Produktyviojo mokymosi modelis* (2011), tampa ne žinių perteikėju, o mokymosi proceso partneriu, pagalbininku ir patarėju.

Vis didėjantis mokinio, kaip besimokančio ugdymo objekto ir subjekto vaidmuo, kelia naujus, sudėtingesnius reikalavimus bendrojo lavinimo mokyklų ugdymo proceso organizavimui. Ugdymo organizavimas, atsižvelgiant į skirtingus mokinių gebėjimus, išprusimą, patirtį, kultūrinius skirtumus ir kt., tampa nelengvu iššūkiu ugdytojams. Bendrojo lavinimo mokykloms ir jose dirbantiems mokytojams tenka sudėtinga užduotis - ne tik perteikti žinias ir informaciją mokiniams, bet ir ugdyti jų savarankiško mokymosi įgūdžius, sugebėjimą atrasti sau tinkamiausius mokymosi būdus. Šią užduotį įgyvendinti neįmanoma be artimiausių mokinio pagalbininkų – jo tėvų, šeimos, artimųjų palaikymo. Kaip pastebi J. Samaitienė (2008), būtent tėvai yra pirmasis sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo, viskuo dalijimosi pavyzdys vaikui. Mokyklą ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas.

Tėvai ar globėjai, vaiko šeimos nariai, gali suteikti vertingos informacijos apie vaiko asmenybės bruožus, jo gebėjimus, polinkius ar pomėgius, kurie turi įtakos jo mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo sėkmei. Mokinio pažinimas padeda mokytojui parinkti tinkamiausius ugdymo metodus. Bendravimas ir bendradarbiavimas su mokinio tėvais leidžia išlaikyti mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo proceso tęstinumą tiek mokyklos, tiek ir namų aplinkoje. J.Samaitienės (2008) požiūriu, mokytojams ir tėvams dirbant kartu, daug lengviau spręsti iškilusias problemas ir daryti įtaką vaikų pažangai, tame tarpe ir mokymuisi mokytis. Kompetencijos ugdymą įvertinti padeda mokytojo bei mokinio tėvų ryšių palaikymas, nuolatinis bendravimas bei bendradarbiavimas.

Mokymosi sampratą, mokymosi proceso ypatumus ir dažniausiai pasitaikančius mokymosi stilius analizavo lietuvių autorės – G. Butkienė ir A. Kepalaitė (1996), D. Kanclerienė ir G.

Kvietkauskienė (2008), V. Stanišauskienė (2011), L. Bartkevičienė (2011), daug dėmesio mokymosi stiliams skyrė užsienio autoriai Chr. Koppensteiner (2005), J. Schumaker (2009), šie klausimai atskleidžiami leidinyje Learning and teaching strategy (2009) ir kt. moksliniuose veikaluose. Įvairūs mokymosi aspektai analizuojami 2011 projekto Alternatyvus ugdymas švietimo sistemoje medžiagoje, aptariant produktyviojo mokymosi modelius bei vadove Moleya - jaunų žmonių motyvavimas ir skatinimas mokytis (2010), taip pat G.Petty (2006, 2008) detaliai analizuoja aktyvaus mokymosi aspektus, vadovaujantis konstruktyvistine mokymosi paradigma, aptardamas įvairiems mokymosi stiliams tinkamiausius mokymo būdus ir priemones. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo įtaka mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui atskleidžiama J.Samaitienės (2008) bei Ch. Desforges ir A. Abouchaar (2003) darbuose.

Apie mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo iširtumą tiesioginių duomenų yra mažai. Daugiausiai dėmesio mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo analizei yra skyrusi V.J.Pukevičiūtė (2007, 2010). Lietuvos švietimo ministerijos atlikti švietimo aktualijų tyrimai dažniausiai atspindi tik tėvų ir pedagogų bendravimo bei bendradarbiavimo aspektus (Moksleivių tėvų požiūris į dabartinės švietimo problemas, 2001), tačiau neakcentuojamas tikslingas šio bendradarbiavimo nukreipimas į mokymosi kompetencijos ugdymą. Taip pat analizuojami gabių vaikų ugdymo ypatumai (Itin gabių vaikų ugdymo situacijos Lietuvoje analizė, 2002) bei mokymosi fizinės aplinkos aspektai (Bendrojo lavinimo mokyklos mokinių mokymosi sąlygos: mokyklų pastatai, 2009).

Tėvų įtraukimo į mokyklos bendruomenės veiklą, darbo su tėvais formų bei taikomų bendradarbiavimo būdų analizė atliekama J.Samaitienės (2008), A.Juodaitytės, R.Gaučaitės, A.Kazlauskienės (2009), N.Lingytės (2009) bei S.Dapkienės (1997, 2002) darbuose.

Taigi, galima teigti, kad daugelis su mokinių mokymusi, mokymosi stiliais bei mokymosi mokytis kompetencijos ugdymu susijusių klausimų buvo nagrinėjami kiekvienas atskirai, tačiau nepakankamai dėmesio skiriama tėvų ir pedagogų partnerystės, orientuotos į mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą, analizei.

Atsižvelgiant į tai, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas nėra savitiksliis procesas, jis turi būti orientuotas į tikslo, susijusio su mokinio, kaip mokymo ir mokymosi proceso objekto ir subjekto, motyvavimu, skatinimu, ugdymu, siekimą. Todėl šiuo požiūriu tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, kaip mokinio mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo veiksnys, įgalinantis mokinį patį savarankiškai siekti aukštesnių mokslo rezultatų, yra aktuali tyrimo problema.

Tyrimo objektas: mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymas mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo tikslas: atskleisti mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo ypatumus mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti teorinius mokymosi ir mokymosi kompetencijos bruožus.
2. Atskleisti mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymą(si) įtakojančius veiksnius.
3. Apibūdinti mokytojų ir tėvų pagalbos mokiniams ypatumus ir bendradarbiavimo galimybes ugdant mokinių mokėjimo mokyti kompetenciją.
4. Atskleisti mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektus ugdant mokinių mokėjimo mokyti kompetenciją.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Pusiau struktūrizuotas interviu.
3. Kokybinė (content) duomenų analizė.

Tyrimo dalyviai: Vilkaviškio pagrindinės mokyklos pedagogai ir mokinių tėvai.

Bakalauro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 4 darbo skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (66 šaltiniai), santrauka anglų kalba bei 5 priedai. Darbą iliustruoja 5 paveikslai ir 18 lentelių. Darbo apimtis 86 psl.

1. MOKINIŲ MOKYMOŠI MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Mokymosi samprata ir ypatumai

Šiuolaikinis mokymas pasižymi mokymosi sampratos kaita. Dabartinė mokymosi paradigma – tai „naujas požiūris į mokymąsi, kuris remiasi objektyvistinio požiūrio alternatyva, vadinama konstruktyvizmu“ (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas, 2011, p. 28). Remiantis šia teorija ypatingai pabrėžiamas mokinio vaidmuo kuriant savas žinias ir išvalgas sąveikoje su supančia aplinka gaunamos informacijos ir žinių pagrindu. Tokiu būdu mokymo(si) procesas tampa orientuotas į mokinį, o ne į mokytoją. Konstruktyvizmas pabrėžia nuosavos informacijos ir žinių konstravimo svarbą, aktyvų mokymąsi. Atskirą reikšmę įgauna mokytojo ir mokinio bei kitų ugdymo proceso dalyvių partnerystė, palengvinanti mokymąsi, pagrįstą bendradarbiavimo principu.

Daugelio autorių požiūriai į mokymąsi, jo sampratą leidžia patvirtinti naujosios mokymosi paradigmos sklaidą bendrojo ugdymo mokyklose. G.Petty (2008), aptardamas mokymosi ypatumus, teigia, kad pagrindinis ugdymo tikslas yra produktyvus mąstymas, o ugdymo metu suteikiamos žinios, tėra priemonė tikslui pasiekti. Mokymasis yra svarbiausia mokinių mokykloje atliekama veikla. Užsienio autorius G.Petty (2008, p. 22) taip pat pabrėžia besimokančiojo vaidmenį mokymosi procese, sakydamas, kad „mokymasis – tai ne tobulas atkartojimas to, kas buvo mokoma, o aktyvus prasmų kūrimo procesas, kurio metu atsiranda asmeninės interpretacijos to, ko buvo mokoma“. Lietuvos autorės V.Stanišauskienės (2005, p. 2) nuomone „mokymasis suprantamas kaip interaktyvus, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant ir sąveikaujant su aplinka gimsta naujas supratimas apie save patį ir supantį pasaulį“. Šie teiginiai atitinka konstruktyvistines nuostatas, kurios pabrėžia paties mokinio atsakomybę už savo mokymąsi ir aktyvų dalyvavimą mokymosi procese (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas, 2011).

M. Barkauskaitės bei E. Rodzevičiūtės (2004, p. 91) pateikiamas glaustesnis mokymosi proceso apibrėžimas nurodo, kad „mokymasis – pagrindinė moksleivio veikla, sąlygojanti visavertį asmenybės vystymąsi.“ Keleto autorių – Barkauskaitės ir Rodzevičiūtės (2004), bei V.Ozolaitės ir E. Zablockaitės (2008), - požiūriu sėkmingas mokymasis siejamas su pozityviu savimonės, autokoncepcijos ir kitų asmenybės bruožų formavimusi. Remiantis lietuvių pedagogikos klasiko L. Jovaišos (2007, p. 152) apibrėžimu, „mokymasis - tikslinga veikla, siekiant įsisavinti žmonijos sukauptos patirties pagrindus, įgyti teorinės ir praktinės veiklos mokėjimų ir įgūdžių.“ Kaip matome, iš apibrėžimų mokymasis suvokiamas kur kas plačiau nei vien žinių įgijimas. Jis atskleidžiamas kaip visapusiškas asmenybės tobulėjimas ir nuolatinė

kaita. Leidinyje Mokymasis visą gyvenimą (2008) pabrėžiama, kad mokymasis yra socialus – jis randasi sąveikoje, kartu su kitais diskutuojant ir kūrybingai keičiant socialinę praktiką. Į besimokantįjį orientuotas švietimas skatina gilumines žinias ir kūrybiškumą. L. Jovaišos (2007), pateikiama mokymosi samprata papildo mokymosi apibrėžimą nauju aspektu – savarankiškumo, asmeninių pastangų, siekiant užsibrėžto tikslo aspektu. Taigi, galima sakyti, kad mokymasis yra tikslinga mokinio veikla, atliekama paties mokinio. Leidinyje Investing in children (2005) nurodoma, kad visiems vaikams turi būti sudarytos sąlygos ugdymui(si). Vis dėlto, dažnai vien mokinio pastangų nepakanka. Tai pagrindžia V.Stanišauskienės (2005), pateikiamos mokymosi procesui būdingos savybės. Šios autorės teigimu:

- Mokymasis yra aktyvaus konstravimo procesas (tai reiškia, kad mokymasis nėra žinių ir įgūdžių perdavimas, o besimokantieji nėra tik ėmėjai. Mokymasis yra aktyvus supratimo, prasmų ir įgūdžių konstravimo procesas).

- Mokantis įvykių ir faktų interpretacija yra individuali (tai paaiškinama tuo, kad kiekvieno žmogaus išraiškos priemonė yra individuali, tačiau žinios arba supratimas apie konkretų žmogų turi pasižymėti bendrumu).

- Mokymasis yra gausėjančių žinių sujungimas (vadinasi, mokymasis visada yra pagrįstas jau turimomis žiniomis. Supratimas yra ugdomas papildant nauja informacija jau esančias žinias).

- Mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu (t.y. socialinė sąveika, bendravimas leidžia besimokantiems bendradarbiaujant įgyti naujų gebėjimų).

- Mokymasis yra savireguliuojantis procesas (šis procesas apima ir planavimą, vadybą, reflektavimą. Savireguliacija reiškia, kad besimokantysis turi tam tikrų įgūdžių, leidžiančių jam pačiam susikurti savo mokymosi procesą, jam vadovauti ir kontroliuoti. Besimokantysis nori mokytis ir gali reflektuoti ir įvertinti mokymosi procesą. Mokymasis neatsiejamas nuo nuolatinio besimokančiojo įsivertinimo).

- Mokymasis yra orientuotas į tikslą (kartais mokymasis gali būti ir atsitiktinis, tačiau veiksmingas mokymasis yra tada, kai aiškiai suvokiamas jo tikslas bei būdas kaip šio tikslo pasiekti).

- Mokymasis yra susijęs su kontekstu ir aplinka (mokymasis paprastai vyksta socialinėje materialioje aplinkoje. Žinios yra dalyvavimo ir tam tikros veiklos rezultatas. Mokymąsi sustiprina jo priartinimas prie realaus gyvenimo konteksto (Stanišauskienė, 2005).

Remiantis šiuolaikiniu, aktyvaus, dalyvaujančio mokymosi supratimu, mokymasis laikomas procesu, kurio metu žmonės plėtoja ir vysto savo žinias, supratimą, gebėjimus, vertybes. Jis nesiejamas vien tik su ugdymu ar mokymu, nes pagrindinis dėmesys skiriamas

besimokančiojo aprūpinimui efektyviomis mokymosi priemonėmis, įrankiais, atitinkančiais jo mokymosi stilių ir poreikius. Besimokantieji yra ne pasyvūs informacijos gavėjai, jie patys aktyviai konstruoja savo žinias ir įgūdžius, remdamiesi jau turimomis – tiek formaliomis, tiek neformaliomis žiniomis, sąveikaudami su juos supančia aplinka (Jucevičienė, 2005). Pasak autorės, mokymasis turi skatinti mąstymo, jausmų ir veiklos integraciją. Besimokančiajam kuriant naują supratimą, jo mokymosi veikla turi apimti patirtį, žinias, nuomones, mintis, jausmus ir veiklą. Besimokantieji mokiniai ir pedagogai partneriškai bendraudami ir bendradarbiaudami tiria ryšius tarp naujai įgyjamos informacijos ir jau turimos patirties, sukurdami bendrą supratimą, apimančią turimus pagrindus ir naują informaciją. Humanistinė psichologija mokymąsi traktuoja kaip natūralią vidinę žmogaus galimybę. Pasak humanistinio požiūrio, „mokymasis – tai keitimasis siekiant atskleisti savo fizines bei dvasines galias ir įprasinti savo gyvenimą <...> Centrinė mokymosi gija – nuolatinis savo vidinių galių – visų sugebėjimų, išminties, meilės ir stiprios geros valios išreiškimas ir lavinimas, o ne informacijos priėmimas“ (Butkienė, Kepalaitė, 1996, p. 135). Pastaruoju laikotarpiu vis labiau išgalinti konstruktyvistinė mokymosi ir ugdymo samprata leidžia teigti, kad mokymasis ne tik skirtas vidinių žmogaus galių raiškai, bet ir efektyviam jų panaudojimui, kuriant naujas žinias ir gebėjimus.

Mokymosi rezultatas yra išmokimas. Išmokimu, L.Jovaišos (2007) nuomone, gali būti vadinamas patirties sąlygotas individo vidinių ir išorinių veiksmų pakitimas, leidžiantis veikti naujomis aplinkos sąlygomis, bendras gyvūnams ir žmogui. Išskiriamos įvairios išmokimo formos: atsitiktinis įgūdžių įgijimas; nemotyvuotas išmokimas; biologinis išmokimas; modelinis išmokimas, nesąmoningas išmokimas, psichologinis išmokimas, socialinis išmokimas; produktyvus ir racionalus išmokimas. Reikėtų išskirti vieną išmokimo rūšį – tai pedagoginį išmokimą. L.Jovaiša (2007, p. 103) pedagoginį išmokimą apibrėžia kaip „kultūrinių, socialinių, dorovinių ir kitokių vertybių praktinio įsisavinimo padarinių, mokėjimą veikti, remiantis tomis vertybėmis; praktinį mokymosi rezultatą; mokymo ir mokymosi, auklėjimo ir saviuoklos praktinį rezultatą – mokėjimą veikti.“ Pedagoginis išmokimas svarbus tuo, kad išmokstant vidinės vertybės (sukauptos žinios, patirtis) „eksteriorizuojamos mąstymu, praktine veikla ir elgesiu“ (Jovaiša, 2007, p. 103).

Apibendrinant mokymosi veiklos ir besimokančiųjų mokinių, kaip šios veiklos atlikėjų, reikšmę, galima sakyti, kad mokymasis, besimokantiesiems sąveikaujant su juos supančia aplinka, nėra pasyvus procesas, nes žinios kaupiamos ir įgūdžiai ugdomi aktyviai veikiant pačiam besimokančiajam. Tik toks mokymasis gali užtikrinti pačių mokinių iniciatyvą ir įsitraukimą į mokymosi procesą. Tokio mokymosi metu didesnė atsakomybė tenka mokiniui,

mažiau dėmesio skiriama žinių perdavimui, bet daugiau - pačių mokinių veiklai ir tyrinėjimui, sąlygų mokymuisi sudarymui, mokymosi proceso skatinimui ir palaikymui.

1.2. Mokymosi mokytis kompetencijos ypatumai

Ankstesniame skyriuje padaryta išvada dėl paties besimokančiojo aktyvumo reikšmės mokymosi mokytis procese leidžia teigti, kad mokymasis mokytis suprantamas kaip asmens noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti kognityvinius bei emocinius procesus mokymosi metu. Besimokantiesiems reikalinga mokymosi mokytis kompetencija, įgalinanti pažinti savo mokymosi poreikius ir galimybes bei pasirinkti tinkamas priemones savo mokymosi tikslų siekimui. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008, p. 1303) teigiama, kad „mokymasis mokytis suprantamas kaip asmens noras ir pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti pažintinius ir emocinius procesus mokymosi metu ir taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.“ Kitaip tariant, tai reiškia mokinio gebėjimą savarankiškai nusibrėžti mokymosi tikslus ir suplanuoti atitinkamus mokymosi žingsnius, savarankiškai arba drauge su kitais mokiniais atrasti mokymuisi skirtą informaciją įvairiuose informacijos šaltiniuose, spręsti išskylančias problemas, savikritiškai reflektuoti mokymosi procesą, vertinti pasiektą pažangą. L.Hofšteterienė mokėjimo mokytis kompetenciją apibrėžia: „Mokėjimo mokytis kompetencija – tai supratimas, kad mokymasis yra vertingas ir trunka visą žmogaus gyvenimą. Tai ir poreikis tobulėti, jausti atsakomybę už savo veiklą, tikslo siekimas, dalijimasis žiniomis su kitais, mokymosi veiklos planavimas ir iniciatyvumas“ (Hofšteterienė, 2007, p.18).

V.J. Pukevičiūtė (2010), nurodo, kad mokymasis mokytis yra kildinamas iš savarankiško, savireguliuojančio, autonominio mokymosi idėjų. Pasak G.Petty (2004, p. 27), iš tiesų „galutinis švietimo sistemos tikslas – išsilavinimo įgijimo našą perkelti ant paties besimokančiojo pečių“, t.y. įgalinti jį savarankiškai išmokti pasitelkti savo protą ir mąstymą kaip instrumentą, kuris galėtų efektyviai naudoti turimas žinias ir informaciją. Tokiam efektyviam savarankiškam tobulėjimui būtina mokėjimo mokytis kompetencija. Mokėjimo mokytis kompetencijos įgijimas siejamas su šių nuostatų išsiugdymu: suprasti, kad mokymasis yra vertingas, visą gyvenimą trunkantis procesas; jausti poreikį mokytis ir tobulėti; siekti pažinti save kaip besimokančiuosius; savarankiškai, kryptingai ir atkakliai siekti užsibrėžto tikslo; pasitikėti savimi, tikėti mokymosi sėkme; jausti atsakomybę už savo mokymosi veiklą, procesą ir rezultatus; dalytis žiniomis, įgyta patirtimi su kitais žmonėmis (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Mokslinėje literatūroje išskiriami įvairūs mokėjimo mokytis kompetencijos komponentai.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programose (2008) nurodoma, kad mokėjimo mokytis kompetenciją sudaro gebėjimai: kelti mokymosi tikslus, uždavinius; planuoti mokymosi veiklą; kryptingai veikti siekiant išsikeltų uždavinių; apmąstyti mokymosi veiklą, procesą ir rezultatus. Viso išskiriami keturi pagrindiniai kompetencijos struktūriniai elementai, sudarantys nuoseklią mokėjimo mokytis visumą.

V.J.Pukevičiūtė (2007) mokėjimo mokytis komponentus detalizuoja smulkiau, išskirdama šešis gebėjimus: gebėjimą išvelgti mokymosi svarbą; gebėjimą išsikelti mokymosi mokytis tikslus; gebėjimą pasirinkti mokymosi strategijas tikslams pasiekti; gebėjimą pasirinkti mokymosi technologijas; gebėjimą vertinti savo mokymąsi; gebėjimą atlikti metakognityvinę analizę.

Š.Gerulaitis (2011), analizuodamas mokėjimo mokytis kompetencijos raišką geografijos pamokose, išskyrė šiuos pagrindinius komponentus: mokymosi įsisąmoninimas; mokymosi planavimas, tikslų ir uždavinių kėlimas; mokymosi strategijų ir priemonių pasirinkimas; mokymosi įsivertinimas. Ypatingai daug dėmesio skirdamas mokėjimo mokytis kompetencijos įsivertinimui, autorius siūlo šį veiksma atlikti analizuojant kiekvieną mokymosi etapą. Šis kompetencijos modelis ypatingai tinkamas mokinių su specialiaisiais poreikiais mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymui.

Skirtinguose mokslinės literatūros šaltiniuose išskiriami mokymosi mokytis kompetencijos komponentai arba, kitaip tariant, sudėtinės dalys, nevienodai suvokiami ir skirtingai atskleidžia mokymosi mokytis proceso vyksmą. Bendrosiose programose (2008) ir Š.Gerulaičio (2010), išskiriami keturi pagrindiniai kompetencijos komponentai gali būti aptariami lyginant juos su V.J. Pukevičiūtės (2007), nurodomais šešiais komponentais, atrandant tarp jų nenuginčijamų panašumų ir reikšmingų skirtumų. Abu autoriai pirmuoju komponentu laiko mokymosi įsisąmoninimą arba, V.J. Pukevičiūtės (2007), žodžiais tariant, gebėjimą išvelgti mokymosi svarbą. Vis dėlto dėl antrojo apibūdinimo galima būtų abejoti, nes dažniausiai daugelis mokinių suvokia mokymąsi kaip vertybę, tačiau ne visiems užtenka motyvacijos šiuo suvokimu vadovautis. Kitaip tariant, dauguma žmonių skiria gėrį nuo blogio, bet vis tiek atsiranda nusižengiančių įstatymams ir bendražmogiškosioms elgesio normoms. Š. Gerulaičio (2011) pateikiamas mokymosi įsisąmoninimo suvokimas artimesnis mokymosi svarbos giluminiam pripažinimui ir mokymosi kaip vertybės internalizacijai. Svarbus yra G.Petty (2006) teiginys dėl paties mokinio vaidmens reikšmės mokymesi. Galimybė rinktis pačiam mokinių parankiausias metodus, mokymosi spartą pagal savo poreikius įtraukia į mokymąsi visą mokinio asmenybę, paskatina vidinės motyvacijos formavimąsi.

Antrasis mokymosi mokytis kompetencijos komponentas – mokymosi planavimas, uždavinių ir tikslų išsikėlimas abiejų autorių suvokiamas ir pateikiamas vienodai. Sąmoningas

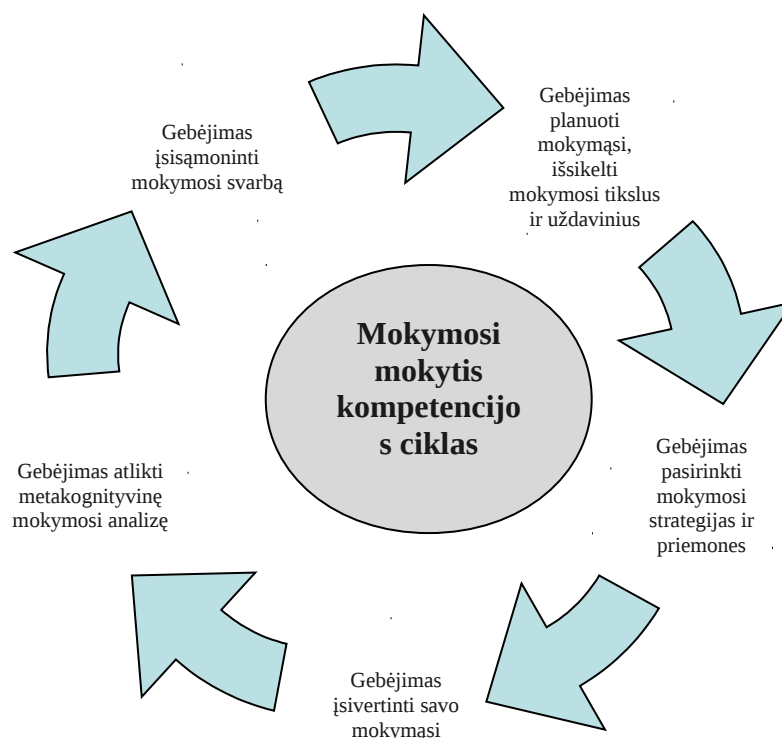
veiklos planavimas, siektinos ribos užsibrėžimas yra svarbus sukonkretinant mokymosi užduotį ir jos atlikimą. Teigiamas požiūris – tai motyvacija ir pasitikėjimas tolesniu mokymusi visą gyvenimą ir šio proceso sėkme. Į problemų sprendimą orientuotas požiūris sustiprina patį mokymosi procesą ir asmens gebėjimą įveikti kliūtis ir pokyčius. Noras pritaikyti turimą mokymosi ir gyvenimo patirtį bei smalsumas ieškant galimybių mokytis ir mokantis įvairiose gyvenimo situacijose yra ypač svarbūs teigiamam požiūriui sukurti (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006). Įsisąmonintą mokymąsi galima pavadinti „prasmingu mokymusi – mokymusi, kylančiu iš paties mokinio, turinčio galimybę įsisąmoninti prasmes kaip asmeniškojo patyrimo dalį“ (Butkienė, Kepalaitė, 1996, p.135).

Bendri bruožai vienija ir trečiąjį mokymosi mokytis kompetencijos komponentą – mokymosi strategijų numatymą, susijusį su kiekvieno asmens individualiais tikslais, gebėjimais, polinkiais, mokymosi stiliais ir kt. Vis dėlto, šiam komponentui Š. Gerulaitis (2011) priskiria ir drauge su strategijomis naudojamas priemones mokymuisi palengvinti ar jo efektyvumui didinti, tuo tarpu V.J. Pukevičiūtė (2007), šias priemones vadina „mokymosi technologijomis“ ir joms priskiria darbo vietos pritaikymą, informacijos šaltinių rinkimą ir kt. pasirengimo mokymuisi elementus. Vis dėlto jos apibūdinamos mokymosi technologijos kai kuriais aspektais supanašėja su apibūdinamomis mokymosi strategijomis, tarsi susilieja tarpusavyje. Mokymasis mokytis įpareigoja besimokančiuosius remtis turima mokymosi ir gyvenimo patirtimi, naudoti ir pritaikyti žinias ir įgūdžius įvairiose situacijose – namuose, darbe, šviečiantis ir lavinantis. Motyvacija ir pasitikėjimas yra ypač svarbūs žmogaus gebėjimams. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006). Siekiant įgyti mokymosi mokytis įgūdžių reikia, pirmiausia, įgyti pagrindinių bendrųjų įgūdžių, kaip antai raštingumas, mokėjimas skaičiuoti ir IRT įgūdžiai, kurie yra būtini toliau mokantis. Remdamasis šiais įgūdžiais asmuo turėtų sugebėti gauti, apdoroti ir įsisavinti naujų žinių ir įgūdžių. Įvairūs mokymąsi papildantys elementai sudaro sąlygas mokymuisi mokytis.

Svarbus komponentas – tai mokymosi vertinimas arba įsivertinimas (žr. 1 lentelę). Šis komponentas reikšmingas kaip numatytų tikslų ir pasiektų rezultatų palyginimo aspektas. Jei Š. Gerulaičio (2011), siūlomas komponentų sąrašas tuo ir pasibaigia, tai V.J. Pukevičiūtė (2007), išskiria dar vieną komponentą – mokymosi metakognityvinę analizę. Plačiau savęs vertinimo analizės turinys išskleidžiamas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008). Pastebima, kad vertinant savo mokymąsi ir jo efektyvumą, siekiant geresnių mokymosi rezultatų reikia gebėti įvertinti savo mokymosi veiklą ir rezultatus, nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis; numatyti, ką kitą kartą atlikdami panašaus pobūdžio užduotį darytų kitaip; remiantis veikloje įgyta patirtimi išsikelti naujus mokymosi uždavinius. Šis komponentas atskleidžia

mokymosi mokytis proceso ne baigtinumą, jo cikliškumą, kurio pasigendama Gerulaičio pateikiamame modelyje. G.Petty (2006) nuomone, paties mokinio vertinimas yra svarbesnis nei pedagogo vertinimas, nes tai yra svarbus įgūdis, reikalingas ir dirbant, ir mokantis.

Apibendrinant skirtinguose literatūros šaltiniuose siūlomus mokymosi mokytis kompetencijos modelius, optimaliausia jų samplaikos išraiška galėtų būti grafiškai pavaizduota kaip ciklas. Be to, vertinant abiejų autorių pateikiamus modelius mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo galimybių aspektu, tikslinga būtų V.J.Pukevičiūtės (2007) pavyzdžiu, vadovaujantis kompetencijos komponentus įvardinti kaip atskirus gebėjimus, kurie gali būti ugdomi ir lavinami (žr. 1 pav.).

1 pav. **Mokymosi mokytis kompetencijos ciklas**
(sudaryta autorės, remiantis Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis (2008), Š.Gerulaičiu (2011) ir V.J.Pukevičiūte (2007)).

Šiuo siūlomu atveju moksleivio mokymosi reikšmės suvokimas skatintų mokymosi tikslo formulavimą ir uždavinių numatymą. Kitas nuoseklus žingsnis – tai palankiausias mokymosi strategijos pritaikymas ir reikalingų priemonių pasirinkimas. Atlikus patį mokymosi procesą svarbu įvertinti jo sėkmingumą ir atitikimą su numatytuoju tikslu ar tikslais. Nepasiekus laukiamo rezultato, analizuojami ir vertinami mokymosi planavimo ir realizavimo trūkumai ieškoma naujų mokymosi strategijų, prireikus skatinama mokymosi motyvacija, sąlygojanti mokymosi reikšmės įsisąmoninimą, ir iš naujo numatomi siektini tikslai bei jų siekimo priemonės.

Taigi, V.J. Pukevičiūtės (2007) teigimu, mokymasis mokytis apima šiuos pagrindinius aspektus: savo paties mokymosi proceso organizavimą; jo valdymą; mokymosi veiklos ir savo paties kontrolę bei vertinimą, grindžiamus žiniomis, įgūdžiais, gebėjimais ir realizuojamus remiantis teigiamomis nuostatomis.

Apibendrinama mokymosi kompetencijos apibrėžimą autorė siūlo ją suvokti kaip „gebėjimą ir parengtį savarankiškai nusibrėžti mokymosi tikslus ir suplanuoti atitinkamus mokymosi žingsnius, savarankiškai arba drauge su kitais studijuojančiais atrasti mokymuisi skirtą informaciją, spręsti išskylančias problemas, savikritiškai refleksuoti mokymosi procesą“ (Pukevičiūtė, 2007, p.20). Vadovaujantis šiuo apibrėžimu, mokymosi mokytis kompetencijos ugdymas suvokiamas kaip vieno, kelių ar visų mokymosi mokytis kompetencijos komponentų (gebėjimų) ugdymas. Šių gebėjimų ugdymas tampa įmanomas jei besimokantysis turi sąlygas asmeninių gebėjimų atsiskleidimui, jų plėtojimui bei vystymui, yra skatinamas jo pasitikėjimas savimi, sudaromos galimybės lavinti turimus ir formuoti naujus įgūdžius. V.J. Pukevičiūtė (2007, p. 19) nustatė, kad „mokymosi mokytis kompetencijai turi įtakos tokie veiksniai kaip: žinios apie mokymąsi ir atmintį apskritai; žinios apie kiekvieno individo asmeninį mokymosi stilių; žinios ir gebėjimai taikant tam tikras mokymosi strategijas; mokymosi veiklos planavimas, valdymas ir kontrolė; ilgalaikio, t. y. kreipiamo į ateitį asmeninio mokymosi proceso organizavimas“. Mokėjimui mokytis labai svarbūs bendrieji įgūdžiai (raštingumas, skaitymo gebėjimai, kompiuterinis raštingumas ir kt.), gebėjimas bendradarbiauti, dalijimasis patirtimi ir žiniomis. Taip pat svarbus savęs ir savo veiklos rezultatų analizavimo gebėjimas: „labai svarbu ugdytis gebėjimą vertinti savo darbą, kad prireikus būtų galima ieškoti patarimų, informacijos, paramos“ (Salienė, 2009, p. 140). Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008, p. 1304) pabrėžiama, kad „mokėjimas mokytis yra esminis visam mokymuisi. Tai rodo, kad be mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo(si) kitų sričių mokymasis tampa neįmanomas.

Apibendrinant galima teigti, kad mokėjimo mokytis kompetencija yra gebėjimas pačiam organizuoti mokymosi veiklą, ją planuoti, valdyti ir kontroliuoti. Ją sudaro gebėjimas išvelgti mokymosi svarbą, išsikelti mokymosi mokytis tikslus, pasirinkti mokymosi strategijas tikslams pasiekti, pasirinkti mokymosi technologijas, vertinti savo mokymąsi bei atlikti metakognityvinę analizę. Šie individo gebėjimai yra svarbiausi siekiant įgalinti mokinius savarankiškam lavinimuisi, remiant mokymosi visą gyvenimą perspektyvą.

1.3. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo(si) veiksniai

1.3.1. Mokymosi stilių ir mokinio asmenybės įtaka mokymuisi mokytis

Mokėjimas mokytis visų pirma reiškia gebėjimą atkakliai ir tikslingai dirbti. Mokydamasis mokytis mokinys turi suprasti jam keliamus tikslus, pažinoti save kaip asmenybę, savo stipriąsias ir silpnąsias puses, tikslams įgyvendinti būtinas žinias, įgūdžius, gebėti suprasti ir pasirinkti tinkamas strategijas, ieškoti paramos ir ja tinkamai pasinaudoti. Taigi, turi įvaldyti tam tikrus mokymuisi mokytis būtinus gebėjimus.

Mokinys mokosi mokytis atlikdamas asmenines užduotis, sukurdamas savo įgūdžių ir žinių suvokimo sistemą (Kanclerienė, Kvietkauskienė, 2008). J. Schumaker (2009), pabrėžia tinkamos strategijos, mokėjimo numatyti veiksmų eiliškumą, tinkamai planuoti savo veiklą svarbą efektyviam mokymuisi. Turimi įgūdžiai, jų įgijimas ir suvokimo formavimasis priklauso nuo kiekvieno mokinio individualių bruožų ir mokymosi stilių. Mėgstamo mokymosi stiliaus pažinimas mokiniams svarbus panaudojant visą mokymosi būdų įvairovę (Grey, 2009).

Toliau aptarsime keletą dažniausiai taikomų mokymosi stilių skirstymo būdų. Iš anksto reikia pastebėti, kad kiekvienam gali tikti ne vienas, o iš karto keletas mokymosi stilių, ir tai yra teigiamas bruožas, kadangi leidžia mokytis įvairiapusiškiau, skirtingai veiklai priskiriant skirtingą mokymosi stilių. Nuo mokinio gebėjimo suvokti savo mokymosi ypatumus ir pasirinkti tinkamiausią mokymosi būdą, priklauso jo mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas(is).

Kolb ir Smith teigimu išskiriami keturi mokymosi stiliai yra viena žinomiausių ir dažniausiai vartojamų mokymosi stilių klasifikacijų (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009). Šiai klasifikacijai reikšmingas autorių teiginys, kad mokymasis remiasi patirtimi ir yra nuolatinis vis tobulėjantis procesas, apimantis keturių etapų ciklą, tad toks požiūris atspindi mokymosi mokytis kompetencijos vystymo aspektus, remiantis konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi. Šie keturi etapai yra: konkrečios patirties, reflekyvaus stebėjimo, abstraktaus konceptualizavimo ir aktyvaus eksperimentavimo. Taip pat, pasak autorių, mąstymas turi dvi: patirties surinkimo ir patirties sutvarkymo dimensijas, kuriomis remiantis jie išskyrė keturis mokymosi stilius: **divergencinį** (analitinį, kai mokantis pirmenybė teikiama konkrečiai patirčiai ir reflekyviam stebėjimui), **asimiliacinį** (mąstantįjį, šio stiliaus atstovai pirmenybę teikia reflekyviam stebėjimui ir abstrakčiam konceptualizavimui, jie lengvai kuria teorinius modelius, sieja turimą informaciją ir abstrakčius situacijos elementus į visumą), **konvergencinį** (teoretizuojantį, tokio tipo mokiniams mokantis svarbiau abstraktus konceptualizavimas ir aktyvus eksperimentavimas. Jie vadinami sistemintojais arba siejančiaisiais. Šių žmonių stiprybė – idėjų plėtojimas), **adaptacinį** (pragmatiškąjį, šio mokymosi stiliaus skiriamasis bruožas - būtinybė veikti, daryti, realizuoti. Šiuo stiliumi mokosi žmonės, vadinamieji derintojai, pirmenybę teikiantys aktyvaus eksperimentavimo ir konkrečios patirties būdams).

Honey ir Mumford sukūrė panašią mokymosi stilių sistemą. Jie taip pat išskiria keturias mokymosi pakopas, kurias sudaro patirties turėjimas, patirties refleksija, išvadų iš patirties

darymas ir tolesnių žingsnių planavimas (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009). Šios pakopos iš esmės atitinka Kolb mokymosi iš patirties ciklo etapus. Pasak autorių, ciklas yra tęstinis, vienas pasibaigęs ciklas gimdo naują ciklą, todėl mokymąsi galima išivaizduoti kaip tam tikrą spiralę. Mokymasis, anot Honey ir Mumford, siejasi su kasdienybe ir patirtimi, todėl nėra reikalo jį vykdyti formaliuose mokymo renginiuose. Žmonių nuostatos į atskiras mokymosi ciklo pakopas skiriasi. Nors kiekvienas žmogus turi savo mėgstamą ciklo fazę, retai kuris sąmoningai galvoja apie tai, kaip mokosi. Šio modelio pagrindu, mokslininkai taip pat išskyrė keturis mokymosi stilius: **aktyvistas, mąstytojas, teoretikas ir pragmatikas**.

Mokymosi stilių klasifikacija VARK pagrįsta tuo, kad mokymų dalyviai informaciją priima, įsidėmi ir įsimena keturiais kanalais: vizualiniu – regos, akustiniu – klausos, skaitymo ir rašymo ir kinestetiniu – lytėjimo ir veiklos. Dažniausiai vienas kanalas būna labiau išlavėjęs negu kiti. Šią mokymosi stilių įvertinimo sistemą sukūrė ir 1998 metais paskelbė Charles Bonwellas ir Neilas Flemmingas – Jungtinių Amerikos Valstijų ir Naujosios Zelandijos mokslininkai. Mokymosi stilius gali būti vienalypis arba daugialypis. Vienalypis mokymosi stilius reiškia, kad ryškiai dominuoja vienas informacijos priėmimo kanalas. Daugialypis mokymosi stilius rodo, kad informacija priimama pasitelkiant keletą jutiminių kanalų (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009). Kaip ir minėti autoriai, Chr. Koppensteiner (2005) išskiria keturis pagrindinius mokymosi tipus: regimąjį, girdimąjį, kinestezinį ir motorinį. Panašius mokymosi tipus išskiria ir E. Kret (2001): girdimojo suvokimo, regimojo suvokimo, skaitomojo suvokimo, liečiamojo suvokimo ir kombinuoto suvokimo. Taigi, galima teigti, kad šio tipo skirstymas mokymosi stilių įvairovėje yra labiausiai paplitęs ir įvairiai interpretuojamas skirtingų autorių.

Žmonės, kurie priima bei apdoroja informaciją dažniausiai vienu iš minėtų būdų, mokosi skirtingai. Chr. Koppensteiner (2005), plačiai aptaria kiekvienam mokymosi tipui būdingus bruožus. Šių mokymosi tipų reikšmę išmokimui pabrėžia ir G. Petty (2006).

Regimojo (arba vizualinio) mokymosi tipo atstovai medžiagą visų pirma turi matyti. Jų mąstyme dominuoja vaizdinis informacijos priėmimo ir apdorojimo būdas, jie dažniausiai turi labai gerą vaizdinę atmintį. Šio tipo mokiniams lengviausiai suvokiama vaizdžiai pateikiama informacija: naudojami grafikai, schemas, plakatai, minčių žemėlapiai, išryškinami esminiai žodžiai. **Girdimojo** mokymosi tipo atveju geriausiai išmokstama, įsimenama kai pateikiama garsinė informacija, daug reikšmės teikiama fonui. Toks žmogus kalba ritmingai, melodingai, vidutiniu tempu (Koppensteiner, 2005). **Kinestezinio** mokymosi tipo mokiniai pasaulį pažįsta lytėdami. Jiems reikia paliesti, pačiupinėti, perprasti, atlikti veiksmus pačiam, jausti, patirti. Geriausiai įsimena žodžius juos perrašydami ar bent judindami ranką taip, tarsi rašytų. Kalbėdami jie dažnai tarsi imituoja tai, apie ką pasakoja. Kadangi, pasak Chr. Koppensteiner

(2005), kinestetikai fiziškai labai aktyvūs, jiems mokantis būtinos reguliarios pertraukėlės. Tokiems žmonėms patinka, kai užduotys pateikiamos emocionaliai, demonstruojant realius objektus, naudojant daug gestų ir mimikos elementų. Priklausančiam **motoriniam** mokymosi tipui svarbiausia judėti. Mokantis padeda jei yra sąlygos ką nors veikti ar žaisti. Šio tipo žmonės mielai eksperimentuoja, griebiasi įvairios veiklos, noriai patys atlieka įvairius darbus, užduotis. Kaip nurodo R. Sketerskienė, G. Šurkienė ir K. Žagminas (2009), kiekvienas darbas po tam tikro laiko sukelia nuovargį. Todėl ypač svarbu, kad mokiniai išmoktų derinti darbą ir poilsį. Be to, mokinio savijautai labai svarbus yra aplinkinių (bendraamžių, mokytojų, tėvų) palaikymas, geri santykiai.

Pasak N. Herrman „Įdomus ir išskirtinis yra išvystytas protinės veiklos stilių skirstymas pagal dominuojantį smegenų pusrutulį“ (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009, p. 37). Pasak šio autoriaus, žmogaus kairysis ir dešinysis smegenų pusrutuliai atlieka skirtingus veiksmus, ir tai daro įtaką jo mokymuisi. Nustatyta, kad kairysis smegenų pusrutulis atskiras informacijos dalis telkia į visumą, o dešinysis pusrutulis apima ne atskiras detales, o visuminį pasaulio paveikslą (Bižys, Linkaitytė ir Valiuškevičiūtė, 1996). Kairiojo ir dešiniojo smegenų pusrutulių teoriją plačiai taiko ir G. Petty (2008, 2006), rekomenduodamas kiekvienam mokymosi tipui tinkamiausius darbo metodus. Herrmann panaudojo keturių kvadratų smegenų modelį (dešinysis pusrutulis – kairysis pusrutulis, apatinė dalis – viršutinė dalis), kaip protinės veiklos vaizdinį. Šios keturios sritys atitinka žmogaus protinės veiklos logikos, intuicijos, organizavimo ir kūrybos sritis. Pagal jas nustatoma, kokį dominuojantį profilį (L O K I) turi žmogus.

Intelektu tyrinėjimo pagrindu profesorius H. Gardneris pristatė teoriją, kuri teigia, kad žmogus turi įgimtą biopsichologinį potencialą, susidedantį iš keleto lygiaverčių intelektų. Gardneris įvardijo septynias protinių gebėjimų rūšis (Grey, 2009), vėliau nustatė aštuntąją. Šiuo metu daugiasluoksniui intelektui priskiriamos aštuonios intelekto (protinių gebėjimų) rūšys: loginis–matematinis intelektas, tarpasmeninių santykių, erdvės suvokimo, muzikinis – ritminis, refleksijos (vidinis asmeniškasis), kinestezinis, žodinis–lingvistinis (verbalinis) ir natūralusis intelektas (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009). Jei fizinis mokymosi tipas pasižymi judrumu, ir jų mąstymas geriau „įsijungia“ aktyviai veikiant, tai asmeninio tipo atstovai yra vienišiai, dažniausiai uždari. Šiems mokiniams geriau mokytis savarankiškai ir reflektiviai. M. Teresevičienė (1998, p. 28) teigia, kad „tarpasmeniniu mokymosi stiliumi pasižymintys mokiniai paprastai turi gerai išvystytus socialinius gebėjimus ir gerus komandinio darbo įgūdžius. Lingvistinis (arba verbalinis) mokymosi stilius atsiskleidžia per kalbinę veiklą. Taip pat dažnai mėgstama ne tik kalbėti, bet ir rašyti, kurti eiles, skaityti“.

Matematinio tipo mokymasis veiksmingiausias žaidžiant įvairius loginius žaidimus, sprendžiant galvosūkius, grindžiant savo veiklą įvairiomis loginėmis taisyklėmis, samprotaujant,

skaičiuojant, eksperimentuojant. Muzikinio stiliaus išskirtinis bruožas – garsų pomėgis. Mokomasi klausantis muzikos, niūniuojant, grojant. Meninis polinkis atsispindi ir vaizdinio mokymosi stiliaus mėgėjų tarpe. Tokio tipo mokiniai dažniausiai nuolatos piešia, nejučia kuria ornamentus, tuo pat metu ir mokydamiesi bei galvodami ar spęsdami užduotis (D.Grey, 2009).

Šių tipų perpratimas padeda pažinti mokinius ir toleruoti kai kuriuos jų įpročius, kurie padeda jam mokytis, tačiau dažnai gali būti klaidingai suprantami kaip nedrausmingumas.

Kiekvieno žmogaus vyraujančių intelekto sričių kombinacija yra unikali ir atsižvelgiant į jas, galima nustatyti kiekvienam asmeniui būdingas gabumų sritis. Gardner rekomenduoja mokytojams padėti mokiniams surasti stipriąsias puses ir stengtis neakcentuoti silpnųjų. Mokslininko nuomone, žmonės turi naudoti stipriąsias puses kaip tiltą į tas vietas, kuriose jie nėra tokie stiprūs.

E. Kret (2001) pabrėžia, kad labai svarbu pažinti save kaip besimokantį asmenį tam, kad galima būtų pasirinkti tinkamiausius mokymosi mokytis būdus ir priemones, susikurti efektyviausią mokymosi strategiją. Galvos smegenyse yra svarbiausi žmogaus veiklos reguliavimo centrai, nuo kurių priklauso gebėjimas saugoti, atkurti, panaudoti turimą informaciją (O'Brien, 2009). Tai taip pat turi įtakos mokinio mokymuisi. Atminties tipai glaudžiai siejami su mokymosi stiliais. Išskiriama jutiminė, trumpalaikė ir ilgalaikė atmintis. Jutiminė paprastai yra pati trumpiausia. Atminties lavinimas, pastabumo ugdymas yra svarbus kokybiškam mokymuisi. Įsiminimui ir atgaminimui turi įtakos aplinkos faktoriai, tokie kaip garsai, kvapai ir kt. Todėl, pasitelkiant įvairias priemones galima sąmoningai lavinti savo atmintį ir mąstymo sugebėjimus (O'Brien, 2009, Koppensteiner, 2005).

Kiekvienas mokinytis pasižymi individualiais gebėjimais ir mokymosi ypatumais. Įvairūs mokslinės literatūros šaltiniai nurodo skirtingus mokymosi stilių būdus, kurie gali būti skirstomi pagal galvos smegenų pusrutulio veiklą, intelektinius gebėjimus, informacijos apdorojimo būdus ir kt. kriterijus. Kiekvienas mokymosi stilius reikalauja tam tikrų informacijos pateikimo ir įsisavinimo būdų, skirtingų mokymosi metodų taikymo. Savo galimybių ir mokymosi ypatumų pažinimas sukuria prielaidas tinkamiausios mokymosi strategijos sukūrimui ir sėkmingam mokymuisi bei mokymosi kompetencijos ugdymui.

1.3.2. Tėvų pagalbos ypatumai ugdant vaikų mokymosi mokytis kompetenciją

Tėvų lydimas vaikas įgauna pagrindinius įgūdžius, žinias ir gebėjimus, kuriuos vėliau papildo ir tobulina mokytojai mokyklos socialinėje aplinkoje. Ch. Desforges, A. Abouchar (2003) pabrėžia ypatingą tėvų reikšmę įsitraukiant į tėvystės vaidmenį namų aplinkoje ir pastebi, kad netgi nutraukus aktyvią pagalbos vaikui teikimo veiklą, tėvų paramos pasekmės jaučiamos

dar ilgą laiką tarpą. V. Ozolaitė ir E. Zablockytė (2008) taip pat pastebi, kad tėvų dėmesys vaikui ir jo mokymuisi turi įtakos mokymosi motyvacijos formavimuisi, o tuo pačiu ir mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui(si).

Kadangi Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programose (2008), apibrėžiant mokymosi mokytis kompetencijos sampratą, daug dėmesio skiriama asmens savarankiškam pasirengimui ir norui imtis užduočių, pažinti ir kontroliuoti pažintinius ir emocinius procesus mokymosi metu bei taikyti įgytus įvairius gebėjimus, tad galima teigti, kad mokėjimui mokytis ypač svarbi yra mokinio motyvacija (t.y. – noras). Mokinio motyvacijos ugdymas visų pirma yra šeimos, kaip pradinės socialinės vaiko aplinkos pareiga ir rezultatas. Motyvacijos formavimuisi įtakos turi formalus ir neformalus šeimos auklėjamasis poveikis (Miškinis, 2003). Formalus poveikis – tai tėvų veiksmai ir žodžiai sąmoningai, kryptingai siekiantys paveikti vaiko vystymąsi. Taip formuojama vaiko elgsena. Formalus poveikis labai svarbus, juo naudotis reikia mokėti, atsižvelgti į vaiko ypatumus, mokėti rasti kontaktą. Neformalų poveikį daro šeimos narių ekonominės veiklos statusas, tarpusavio santykiai ir susiformavęs šeimos psichologinis klimatas. Kiekvienoje šeimoje susiklosto šių veiksnių stereotipas, turintis reikšmingą įtaką vaiko brendimui ir požiūriui į mokslą bei mokymąsi formavimuisi. Būtent šeimoje pradeda formotis ir mokymosi motyvacija, nuostatos mokymosi atžvilgiu, emociniai santykiai su mokymusi. Vaiko požiūris į mokymąsi bei mokyklinę patirtis tiesiogiai priklauso nuo tėvų mokymosi patirties. Jeigu tėvai turi iš esmės gerą patirtį, jeigu jie sugebėjo mokyklinėje vaikystėje įveikti savo sunkumus, jie linkę padėti savo vaikui susiformuoti požiūrį į mokyklą, kaip į saugią ir draugišką vietą (Rupšienė, 2000). Sunki materialinė padėtis šeimoje apsunkina vaiko gyvenimo sąlygas, jo būtinų poreikių tenkinimą, padidina neigiamą psichologinį klimatą šeimoje. Tai neigiamai įtakoja mokymosi motyvaciją. Todėl dažnai šeimai gali būti reikalinga įvairių specialistų pagalba tam, kad šeimos aplinka taptų palankia vaikų mokymosi motyvacijos ir mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui(si).

Dažnai tėvų įsitraukimas ir aktyvumas priklauso nuo jų socialinės padėties, sveikatos būklės ir, be abejo, nuo tėvų pasitikėjimo savo kaip ugdytojų kompetencijomis. Vienas iš trukdžių, neleidžiančių tėvams tinkamai atlikti savo vaidmenį – tai neigiamas pedagogų požiūris, verčiantis tėvus jaustis neįtakingais ir prarasti pasitikėjimą savimi ir savo jėgomis. Geri šeimos ir mokyklos santykiai skatina tarpusavio pasitikėjimą, artimesnio ryšio atsiradimą ir efektyvų bendradarbiavimą bei bendradarbiavimą siekiant sėkmingo mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo(si).

Užsienio šalių autoriai Ch. Desforges, A. Abouchaar (2003) nurodo keletą pagrindinių tėvų dalyvavimo ugdant vaiko gebėjimą mokytis ir palaikant partneriškus santykius su ugdymo įstaiga formų. Šios formos ir detalesnė jų charakteristika patekiama 1 lentelėje.

Konceptualioji Epšteino šeimos – mokyklos partnerystės struktūra
(pagal Desforges ir Abouchaar, 2003)

Dalyvavimo forma	Detalizavimas
Tėvystė	Rūpinimasis gyvenamąja vieta, sveikata, maitinimu, saugumu; sąlygų mokymuisi namuose sudarymas; informacijos teikimas mokyklai, padedant pažinti vaiką.
Bedravimas, ryšio palaikymas	Ryšys mokykla-namai/namai-mokykla
Savanoriavimas	Pagalba mokykloje, renginių metu ir kt.
Mokymas namuose	Pagalba ruošiant namų darbu ir priimant edukacinius sprendimus, pasirenkant mokymosi būdus.
Sprendimų priėmimas	Dalyvavimas mokyklos tėvų komiteto veikloje, valdyme
Bendradarbiavimas su bendruomene	Įnašas mokyklai: mokestis, pagalba

Paprastai daugiau pastangų įdedama į darbą su jaunesnio amžiaus vaikais, jiems skiriama daugiau dėmesio. Mokiniam pradėdant lankyti vis aukštesnes klases ir įgyjant savarankiškumo, tėvų pagalba mažėja, ji tampa ne tokia svarbi. Tėvų išitraukimas pasireiškia visais atvejais, tačiau vyraujančia forma tampa tokia veikla, kaip keitimasis informacija su pedagogais. Be to, pabrėžiama, kad vienas iš reikšmingiausių tėvų išitraukimo į vaiko mokymosi mokytiis ugdymą požymių yra jų išitraukimo lygis (Desforges, Abouchaar, 2003).

Tėvų, kaip vaiko saugios aplinkos, kūrėjų vaidmuo yra ypač svarbus, nes tik saugioje aplinkoje vaikas turi galimybes kurti ir mokytis. K. Tepperwein (2000) nustatė, kad ypatingos reikšmės mokymuisi turi mokymosi aplinka. Kadangi tėvai yra atsakingi už vaiko mokymosi aplinką namuose, tad jiems reikalingos ir žinios apie šiai aplinkai keliamus reikalavimus bei vaiko poreikių žinojimas. Ne mažiau svarbus yra ir vaiko dienos režimas, nuoseklus ir tikslingas laiko planavimas. Čia taip pat besimokančiajam gali padėti jo tėvai, nustatantys darbo ir poilsio režimo ribas, padedantys planuoti savo dienos užimtumą, planuojant mokymąsi.

Akivaizdu, kad tėvų įtaka vaiko mokymosi kompetencijos plėtrai yra ypač reikšmingas veiksnys, kadangi būtent šeimos aplinkoje formuojamos vertybinės nuostatos, požiūris į mokymąsi, ugdomi mokymosi įgūdžiai, padedama pažinti savo mokymosi stilių, formuoti drausmės įgūdžius, ugdytis pareigingumą. Taip pat nuo tėvų priklauso sąlygų mokymuisi namų aplinkoje sudarymas, mokymo(si) tęstinumas už mokyklos ribų. Nuo tėvų požiūrio priklauso ir šeimos bei mokyklos tarpusavio ryšio palaikymo galimybės, turinčios įtakos nuosekliai ir sistemingam mokinio mokymosi mokytiis kompetencijos ugdymui.

1.3.3. Mokytojų pagalbos ypatumai ugdant mokinių mokymosi mokytis kompetenciją

J.Schumaker (2009) nuomone, mokytojas, siekiantis efektyviai ugdyti mokinių mokymąsi mokytis, pirmiausiai turi būti susipažinęs su psichologijos pagrindais, išmanyti mokinių amžiaus tarpsnių ypatumus, mokėti analizuoti asmenybę ir jos elgesį, gebėti įgalinti mokinių patį tinkamai išnaudoti savo gebėjimus. Tam mokytojas turi tobulinti ir vystyti ir savo kompetencijas. Mokytojo profesinės kompetencijos apraše (2007), ir leidinyje Pedagogų kompetencijos (2008), išskiriamos šios kompetencijos: bendrakultūrinė kompetencija (žinios ir įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kt. savybės, lemiančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje kultūroje); profesinės kompetencijos (mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą); bendrosios kompetencijos (mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą); specialiosios kompetencijos (mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, lemiančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio koncentre/srityje).

Mokytojas, siekdamas ugdyti mokinio mokymosi mokytis kompetenciją, privalo ugdyti šiuos mokinio gebėjimus: informacijos atrankos gebėjimus; mąstymo gebėjimus; organizacinius gebėjimus; efektyvaus mokymosi įgūdžius (Learning and teaching strategy, 2009). Taip pat pedagogas turi atkreipti dėmesį į smegenų darbo ypatumus, skirtingus intelekto lygius, kritinio mąstymo gebėjimus, mokinių lytį ir skirtingus mokymosi stilius. Pasak šio leidinio aktyvus mokymasis klasėje yra efektyvus jei yra:

2 lentelė

Aktyvaus mokinių mokymosi bruožai
(pagal leidinį „Learning and teaching strategy“, 2009)

Aktyvumas, jei:	Bendradarbiavimas, jei:	Pažinimas, jei:
mokinys buvo įtrauktas klausėsi kitų prisiėmė atsakomybę paaiškino kitiems	dirbo komandoje dalijosi idėjomis prisidėjo perėmė parodė pagarbą	uždavinėjo klausimus atsakinėjo į klausimus kėlė idėjas siūlė sprendimus apmąstė savo mokymąsi (reflektavo)

Remiantis šiais efektyvaus mokymosi bruožais, mokytojai pamokos (ar kitos veiklos) metu gali mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui taikyti įvairius individualaus ir

grupinio darbo metodus, atsižvelgdami į mokinių asmeninius bruožus ir mokymosi tikslus. Visa tai padeda ugdyti asmenybes, pasiruošusias nuolatiniam mokymuisi ir tobulėjimui.

D.Buehl (2004) pabrėžia, kad neįmanoma mokiniams suteikti visų reikalingų žinių, todėl pirmiausia reikia juos skatinti tapti besimokančiais žmonėmis, turinčiais įvairių sričių ir dalykų žinias ir supratimą. Siekdami šio tikslo pedagogai taiko mokymo strategijas, kurios mokinius pratina susitelkti, atrinkti, tvarkyti, integruoti ir pritaikyti. Veiksmingos ir tinkamai taikomos strategijos formuoja mokymosi įpročius, kurių padedami mokiniai geba mokytis savarankiškai. Remiantis konstruktyvistiniu požiūriu, šiuolaikinėje mokymo(si) paradigmoje mokytojas, išsižiūrėdamas į mokinius, sužino, koks mokymosi būdas jiems tinkamas, koks jų protinis modelis ir stengiasi optimizuoti bendravimą bei mokymąsi (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas, 2011).

Mokytojo pagalba pasireiškia įvairiomis formomis. Viena iš tokių pagalbinių priemonių gali būti mokymosi plano mokiniui sudarymas, pagalba rengiant šį planą (Moleya...“, 2010) . Individualus mokymosi planas turėtų būti parengtas remiantis pradinio vertinimo rezultatais atliepiant besimokančiojo asmens poreikius. Siekiant gauti maksimalią naudą iš mokymosi proceso, besimokantysis turi suprasti plano esmę ir su juo sutikti. Taip pat šiame leidinyje nurodomos skirtingus mokymosi stilius turinčių mokinių mokymuisi tinkamiausios priemonės. Šios priemonės gali būti naudingos tiek dirbant su mokiniais klasėje, tiek ir padedant mokiniui mokytis namuose. Todėl tiek mokytojams, tiek ir tėvams naudinga žinoti apie vyraujančius mokymosi stilius ir juos atitinkančius mokymosi būdus bei priemones (žr. 1 priedą).

Mokykos aplinkoje ypač svarbus mokytojo vaidmuo. „Efektyviu vadovavimu mokytojas gali sužadinti stiprią motyvaciją – mokiniai energingesni, jaučiasi labiau įsipareigoję, nes aktyviai dalyvauja priimant sprendimus, sprendžiant problemas, dėl to mokymąsi suvokia kaip neatskiriamą savo asmenybės dalį“ (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas, 2011, p. 214). Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinio asmenybę ir jo mokymosi ypatumus, parenka tinkamiausius mokymo(si) metodus ir taiko juos darbe. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) nurodoma, kad ugdymo metu naudotini ugdymo metodai ir mokymo(si) strategijos, kurios atitinka vaiko amžiaus raidos ypatumus; padeda panaudoti jau turimą patyrimą; suteikia galimybę mokytis savarankiškai; padeda ugdytis vertybines nuostatas, bendruosius bei dalykinius gebėjimus, įgyti būtinų žinių; skatina imtis iniciatyvos nustatant ugdymo(si) poreikius, pasirenkant ir įgyvendinant tinkamas pasiekimų vertinimo strategijas; kurie atitinka individualias psichofizines bei intelektines mokinio galias, yra veiksmingi pedagoginiu požiūriu (padeda siekti ugdymo(si) tikslų) ir patrauklūs šio amžiaus vaikui bei priimtini mokytojui. L.Šiaučiukėnienė, N.Stankevičienė ir R.Čiužas (2011) išskiria klasikinius mokymo ir mokymosi metodus (pasakojimas, paskaita, pokalbis, demonstravimas, lektūra, atpasakojimas,

kartojimas, rašiniai, iliustravimas, techninis darbas, eksperimentai ir kt.) ir šiuolaikinius mokymo ir mokymosi metodus, kurie orientuojami į kiekvieno mokinio individualumą ir gebėjimų atskleidimą.

Mokinio asmeninių bruožų pažinimas, mokymosi strategijų išmanymas ir efektyvus mokymo metodų taikymas glaudžiai susijęs su pedagogo profesiniu tobulėjimu ir kompetencija. T.R. Guskey (2004) nuomone egzistuoja priežastinis ryšys tarp mokytojų profesinio tobulinimosi ir mokinių mokymosi pasiekimų. Nuolatinis tobulėjimas ne tik įkvepia mokinius ir pasitarnauja jiems kaip teigiamas pavyzdys, skatinantis mokymosi motyvaciją, bet ir padeda naujai apžvelgti senas problemas, įgalina pedagogą panaudoti visus jo turimus išteklius mokinių mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymui. Mokymosi motyvacija sudaro mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo pagrindą. Kadangi po šeimos svarbiausią vietą mokinio gyvenime užima mokykla, jos aplinka tiesiogiai veikia mokinio asmenybę. Nepaprastai svarbu, kad tiek išorinė (ekstern), tiek ir vidinė (intern) aplinka ugdymo įstaigoje būtų mokymosi motyvaciją skatinantis, bet ne ją stabdantis veiksnys. „Mokymosi aplinką sudaro mokinys ir vieta arba erdvė, kurioje jis mokosi, padedamas įvairių mokymo priemonių, metodų ir būdų, naudodamasis įvairiais informacijos šaltiniais, atrinkdamas ir interpretuodamas informaciją.“ (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė ir Čiužas, 2011, p. 203). Mokymosi aplinka – tai dinamiška mokymo ir mokymosi erdvė, sukurta ir įtakojama edukatoriaus bei sąlygota edukacinio tikslo, jį atitinkančio turinio bei jo įsisavinimą paremiančių metodų. Šioje aplinkoje gali formuotis ir šeimos bei mokyklos bendravimo ir bendradarbiavimo tradicijos, kadangi pedagogas, kaip mokymo(si) ir ugdymo(si) proceso iniciatorius, turi didžiausią įtaką ir galias vystant ir organizuojant produktyvų tėvų ir pedagogų bendrą darbą mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo srityje.

Apibendrinus galima teigti, kad mokyklos aplinkoje ypatingą reikšmę mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui(si) turi pedagogo kompetencija ir mokinio pažinimas bei gebėjimas parinkti ir taikyti tinkamas mokymo strategijas ir metodus. Pedagogo įtaka yra reikšmingas mokymosi mokytis kompetencijos efektyvaus ugdymo veiksnys, veikiantis per mokymosi aplinką, mokytojo asmenybę, jo kompetenciją, santykius su mokiniais ir jų tėvais.

2. MOKYTOJŲ IR TĖVŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI

2.1. Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo reikšmė mokinių mokymosi mokytis kompetencijos plėtotei

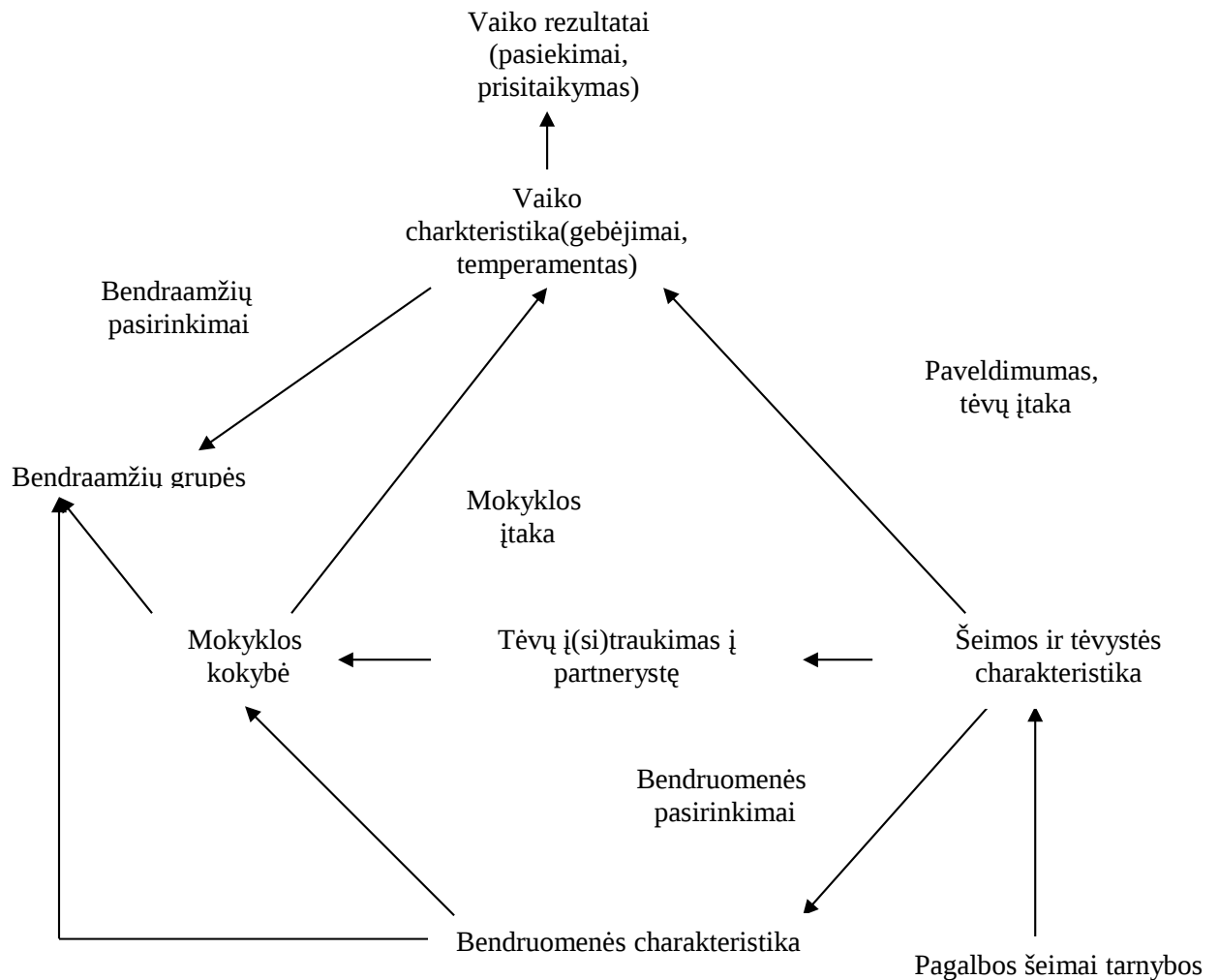
Mokyklos ir šeimos ryšiams šiuolaikinėms sąlygoms tenka svarbus vaidmuo. Šių dviejų institucijų vieninga veikla yra sėkmingo žemesniųjų klasių moksleivių ugdymo sąlyga. Trikampis – *šeima-mokykla-visuomenė* – visais laikais buvo reikšmingas. Šeima, nebendruojanti su mokykla, nepalaikanti ryšių su vaiko mokytoju, laikoma nekomunikabilia, užsidariusia nuo visuomenės. S. Dapkienė (1997), šeimą ir mokyklą įvardija kaip dvi pagrindines ir svarbiausias auklėjimo institucijas. Tėvai – pirmasis sunkumų įveikimo, bendradarbiavimo, viskuo dalijimosi pavyzdys vaikui. Vaikui atėjus mokyklon, į socializacijos procesą įsitraukia ir mokytojai. Mokyklą ir šeimą jungia tas pats objektas – vaikas, todėl jų bendradarbiavimo svarba akcentuojama visuose mokyklai skirtuose dokumentuose, metodiniuose leidiniuose.

Bendravimas su vaiko šeima, tėvais yra vienas svarbiausių kiekvienos mokyklos uždavinių, todėl vaikui pradėjus lankyti mokyklą tėvams mokykla turi tapti svarbiausia institucija, kurioje tęsiamas šeimoje pradėtas asmenybės ugdymas (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996).

Tinkamas mokytojų bendradarbiavimas su tėvais padeda sukurti vaiko ugdymui palankią aplinką, išvengiama tėvų ir pedagogų požiūrio į vaiką nesutapimų (Bitinas, 2003). Be to, vaikas matydamas gražaus bendradarbiavimo tarp mokytojų ir tėvų pavyzdį, pats mokosi gražaus elgesio ir labiau gerbia tiek tėvus, tiek mokytojus. Jų autoritetas vaiko akyse užauga. Tinkamai susiklostę pedagoginiai santykiai – tai pedagoginio bendravimo pasekmė.

Šiandien pedagogai negali išsiversti be tėvų pagalbos, be įvairiapusio ir įvairiais lygiais vykstančio bendradarbiavimo. Nuolatinis bendravimas su tėvais padeda geriau suprasti vaiką, jei reikia jam padėti (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996).

Ch. Desforges, A. Abouchaar (2003) teigimu, tėvų dalyvavimas ugdant vaikų mokymosi mokytis kompetenciją yra ypač reikšmingas, todėl šie autoriai siūlo tokią tėvų įsitraukimo į partneriškus šeimos ir mokyklos santykius ir šio įsitraukimo reikšmės mokinio mokymosi rezultatams schemą (žr. 2 pav.).

2 pav. **Jėgos, veikiančios mokinio mokymosi rezultatus**
(adaptuota pagal Nechyba ir kt. (1999), cit. Ch.Desforges ir A.Abouchaar (2003))

Ch. Desforges, A. Abouchaar (2003), nurodo tris pagrindines tėvų įsitraukimo į partneriškus šeimos-mokyklos santykius, įtakojant vaikų mokymosi kompetencijos ugdymą, formas. Pirmoji – tai tos bendravimo formos, kurios sukuria betarpišką ir nuolatinį tėvų ir pedagogų bendravimą. Antroji – tai metodinės pagalbos teikimas šeimai ir bendruomenei. Trečioji – tai tikslingai organizuoti tėvų bendravimo ir mokymosi mokytiis įgūdžių ugdymo užsiėmimai, skatinantys tėvus aktyviai ir tikslingai prisidėti prie vaiko gebėjimų mokytiis ugdymo. Tai gali būti jau ne tik mokyklos ir pedagogų, bet ir visos švietimo sistemos užduotis – kurti tėvų švietimo programas, kurios padėtų tėvams įsitraukti į bendrą tėvų ir pedagogų veiklą, palaikant vaikų mokymosi mokytiis gebėjimo ugdymą(si). Paveiksle atskirai išskirtas tėvų įsitraukimo į partnerystę veiksnys. A. Juodaitytė, R.Gaučaitė ir A.Kazlauskienė (2009), išskiria trejopą pedagogų požiūrį į tėvų įsitraukimą: konstruktyvų, sudarantį palankias sąlygas nuolat tėvams dalyvauti per atitinkamos pedagoginės patirties įgijimą žinojimo ir mokėjimų pagrindu;

liberalų, skatinantį ir palaikantį tėvų dalyvavimą bei konservatyvų – ribojantį tėvų dalyvavimą.

Šeima gali būti įtraukiama į įstaigos veiklą kaip:

- Šeima - kultūros skleidėja;
- Šeima – mokytoja;
- Šeima – koordinatorė;
- Šeima – advokatė.

Leidinyje Learning and teaching strategy (2009), nurodomi tokie efektyvios tėvų ir pedagogų partnerystės rezultatai:

- Padeda vaikui sklandžiai įveikti kritinius laikotarpius, išgyventi krizes.
- Suteikia mokyklai galimybę pažinti vaiko gyvenimo namuose aplinkybes.
- Gilina tėvų žinias apie tai, ko ir kaip mokoma mokykloje ir kaip mokykla funkcionuoja.
- Užtikrina efektyvią komunikaciją bet kuriuo atveju esant reikalui.
- Padeda vertinti vykdomos veiklos poveikio efektyvumą vaiko mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui.
- Skatina geresnį mokyklos lankymą ir pasitikėjimą savo jėgomis.

Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymas priklauso nuo tėvų ir pedagogų partnerystės aktyvumo. Tėvų ir pedagogų partneriško bendravimo ir bendradarbiavimo aktyvumą atspindi tėvų ir pedagogų skirstymas pagal aktyvumo tipus, apibūdinant juos pagal būdingiausias bruožas. Tuo būdu išskiriami trys pedagogų ir tėvų aktyvumo tipai nuo formalaus (mažiausiai aktyvaus) iki atviro, pasirengusio partnerystei dalyvavimo (žr. 2 priedą). Anot N.Lingytės (2009), turi būti stengiamasi sujungti visus asmenis, dalyvaujančius vaiko ugdyme, į vieną grupę – bendruomenę, kurios pagrindinis uždavinys yra dalintis informacija, ieškoti problemų bei jų sprendimo būdų, veikti efektyviai ir vieningai.

Apibendrinant galima teigti, kad dviejų bendruomenių – šeimos ir mokyklos – samplaika lemia efektyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo galimybių atsiradimą, įtakojant efektyvų mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą(si). Tėvų ir pedagogų partnerystė pasireiškia kaip dalinimasis reikalinga informacija, bendrų problemų sprendimų paieška ir rezultatų siekimas efektyvinant mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą(si).

2.1.1. Pagrindiniai Lietuvoje naudojami mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo būdai

Norėdami užmegzti ryšį su tėvais, mokytojais pirmiausia turėtų pagalvoti: ką jie galėtų sužinoti iš tėvų apie vaikus ir žiūrėti į tėvus, kaip į svarbiausius patarėjus, padedančius geriau suprasti vaiką. Tik atidžiai įsiklausant ką sako tėvai, užsimezga tvirti abipusiai saitai.

Geras mokytojas duoda pedagogines rekomendacijas ne kategoriškai, o draugiškai patardamas. Jis drauge su tėvais aptaria stipriąsias ir silpnąsias vaiko puses, susitaria dėl bendros ugdymo taktikos, vienodų reikalavimų mokykloje ir šeimoje (Bitinas, 2003; Rimm, 1998).

I. Leliūgienė (1997) nurodo, kad dažnai tėvams trūksta pedagoginių žinių, todėl būtinas tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas. Malonu, kai tarp tėvų ir mokytojo vyksta nuoširdus, glaudus bendradarbiavimas, kai tėvai yra mokytojo kolegos, pasitiki vieni kitais, tai mokymas ir auklėjimas būna produktyvus. Būdingiausia pedagogo ir tėvų humanistinių santykių ypatybė – visiškas tarpusavio pasitikėjimas ir nuoširdumas, užtikrinantis sėkmingą bendradarbiavimą vaikų labui.

Daugelis pedagogo gebėjimų lemia ne tik sėkmingą auklėjamąją ir mokomąją veiklą, bet ir bendravimo bei bendradarbiavimo sklandumą (Girdzijauskienė, 2005). Ypatingai sklandūs bendravimui ir bendradarbiavimui komunikaciniai gebėjimai. Šie gebėjimai atskleidžia mokytojui bendraujant su pavieniais mokiniais ir jų grupėmis, tėvais, administracija. Tikėtina, kad šiltai ir dalykiškai bendraujantis su tėvais pedagogas galės padėti jiems geriau suprasti vaikų gyvenimo problemas, patarti ir padėti kritiniais atvejais. Nuoširdumas ir tarpusavio supratimas – bet kokių sėkmingų tarpusavio santykių konstravimo pagrindas. Pasak Dapkienės (2002), tėvai yra mokytojų, klasių auklėtojų bendradarbiai. Bendradarbiauti – tai dirbti kartu su kitais, dirbti siekiant bendro tikslo. Kaip mokykla gali bendradarbiauti su tėvais? Walsh (1998) požiūriu, sėkmingai tėvų ir mokyklos partnerystei būtinos dvi pagrindinės sąlygos:

- pastovus ir aiškus abipusis ryšys;
- bendradarbiavimo formų įvairovė.

Kaip teigia S. Dapkienė (1997) ir A. Dumčienė (2004), mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo sėkmė priklauso nuo klasės auklėtojo asmenybės, jo pasirengimo ir gebėjimų ir nuo tėvų noro, atsakingumo už vaikų ateitį, už būsimosios kartos dvasingumą, fizinį ir moralinį tobulumą. Kai bendravimas grindžiamas bendradarbiavimu, susidaro žymiai palankesnės sąlygos kiekvieno mokinio asmenybės augimui, būna geresnė mokymosi motyvacija, ugdomi svarbūs gyvenimo įgūdžiai. Klasės auklėtojas turi būti rūpestingas, sumanus šeimos patarėjas, gražių tarpusavio santykių puoselėtojas, visada kūrybiškas, iniciatyvus, nuolat save tobulinantis, bendražmogiškų, krikščioniškų vertybių ugdytojas (Dapkienė, 1997).

Pedagogui labai svarbu gerai pažinti auklėtinių šeimas ir aktyviai su jomis bendradarbiauti. V. Rajecko (1995) nuomone, pastovūs kontaktai su šeima – ne tik sėkmingo klasės auklėtojo

darbo sąlyga, bet ir reikšmingas jo veiklos komponentas. Nuolatinis, aktyvus, atviras, gera linkintis bendravimas su mokinių tėvais, derinant bendras mokyklos ir šeimos ugdymo pastangas – būtinybė.

Šiandien, esant sunkiai ekonominei padėčiai, dalis tėvų vis mažiau dėmesio skiria vaikų mokymuisi, elgesiui, yra pasyvūs, abejingi mokyklos gyvenimui, neigiamas požiūris į mokyklą ir mokytojus, visa tai sunkina sėkmingą tėvų ir klasės auklėtojo bendradarbiavimą. Pedagogų ir šeimos bendradarbiavimo sėkmė priklauso ir nuo mokytojo asmenybės, jo profesinio pasirengimo ir gebėjimų, pasirenkamų bendradarbiavimo formų bei nuo tėvų noro, atsakingumo už vaikus, jų ateitį. Svarbu, kad tėvai suvoktų dalyvavimo mokyklos gyvenime svarbą ir reikšmę, būtų nuolat informuojami apie mokyklos reikalus bei ugdymo problemas. Didelė atsakomybė čia tenka pedagogui. Šiandien kiekvienas pedagogas turi pačiais įvairiausiais būdais skatinti tėvų domėjimąsi mokykla, tobulinti šeimos ir pedagogo bendradarbiavimo formas (Dumčienė, 2004).

Mokyklų patirtis rodo, kad pirmoji – formali ar neformali – mokytojų ir tėvų sąveika lemia tolesnę tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą (Dapkienė, 1997). Pedagogai privalo tikėti, kad tėvai yra neatsiejama mokymo proceso dalis, ir skatinti juos dalyvauti.

S. Dapkienės (2002) nuomone svarbią vietą mokyklos ir šeimos bendrų uždavinių kontekste užima kuo įvairesnės bendradarbiavimo formos. Pasak autorės jas galima suskirstyti į individualias, grupines ir visas klasės bendradarbiavimo formas. „Dauguma pedagogikos mokslininkų, mokytojų teigia, kad tėvų susirinkimai yra pagrindinė klasės auklėtojo kolektyvinio bendradarbiavimo forma“ (Dapkienė, 1997, p. 26). Tai - tradicinė, populiariausia iš visų bendradarbiavimo formų.

A. Dumčienės (2004) duomenimis, klasės auklėtojų ir tėvų sąveika gali reikštis įvairiai:

- tėvus informuojant,
- susitinkant su tėvais,
- priimant tėvų pagalbą.

Kiekvienas mokytojas informuoja tėvus savais metodais, tačiau labiausiai paplitę tėvų susirinkimai. Mokinių tėvai – savita visuomeniniai pagrindais suorganizuota ir nuolat veikianti bendruomenė. Aukščiausias jos organas – klasės tėvų susirinkimas. Atskirai verta pabrėžti ir tėvų informavimo svarbą. A. Juodaitytė, R. Gaučaitė ir A. Kazlauskienė (2009, p. 90) nurodo, kad „tėvai mato ir gali nusakyti informacijos reikšmingumą vaikų ugdymo srityje“. Laiku tėvams pateikus išsamią informaciją apie vaikų ugdymą, jie galėtų pastebėti:

- Kokios papildomos pagalbos reikia jų vaikui,
- Galėtų geriau padėti savo vaikui mokytis namie,

- Galėtų kaupti įvairiapusę patirtį,
- Prasiplėstų jų galimybės pasirenkant ugdymo programas.

Autorės (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009) pastebi, kad tėvai nėra visuomet pajėgūs identifikuoti, kokios būtent pagalbos reikia būtent jų vaikui. Tėvai jaučia atsakomybę už savo vaiką, todėl jiems svarbu tai žinoti ir pastebėti. Taigi, pedagogų pagalba informuojant tėvus gali tapti reikšmingu mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo veiksmu ir tėvų bei pedagogų bendradarbiavimo šioje srityje išraiška.

Nuolatinis mokyklos ir šeimos bendravimas vaiką daro saugesnį. Jei šeimos ir mokyklos ryšys geras, lengviau išsprendžiami sudėtingiausi klausimai. Su tėvais susirinkimus rengia ir mokyklos vadovai. Susirinkimai vyksta pasibaigus trimestrams arba pusmečiams. Juose kalbama apie mokyklos problemas, mokymo programą, išklausomi tėvų pageidavimai. V.Sikorskytė–Voišnienė (1997) nustatė, kad tėvų susirinkimai dažniausiai vyksta retai – 1 kartą per mėnesį.

Geriausiai įgyvendinti tėvų susirinkimuose numatytus tikslus padeda sakytiniai metodai (pasakojimas, paskaita, pokalbis, diskusija) ir rodomieji metodai (asmeninis pavyzdys, vadovavimo stilius) (Dapkienė, 2004). Labai svarbu, kad susirinkimuose dalyvautų kuo daugiau tėvų. Tėvų lankomumas priklauso ne tik nuo tėvų pareiškimo, bet ir nuo to, kaip tėvai bus kviečiami į susirinkimus. Kvietime turi būti parašyta susirinkimo darbotvarkė, svarstomi klausimai, tėvai kviečiami dalyvauti diskusijoje, pasidalinti gerąja vaikų auklėjimo patirtimi ir pan. R.V.Pivorienės, N.Sturlienės (2005) duomenimis, optimali suaugusiųjų žmonių susirinkimo trukmė – pusantros – dvi valandos. Maždaug tiek laiko žmonės gali išlaikyti dėmesį ir pakankamai produktyviai dalyvauti. Įprasta, kad tėvų susirinkimą veda klasės auklėtojas.

Mokytojų ir tėvų susirinkimai gali būti sėkmingas bendravimo būdas, leidžiantis mokytojams pasidalyti informacija su tėvais. Be to tai gera proga mokytojam sužinoti iš tėvų daugiau informacijos apie moksleivius. Svarbiausias tėvų ir mokytojų susirinkimų sėkmės garantas – planavimas. Mokytojas, rengdamasis susirinkimui, prieš jį turi apmąstyti: ar pranešė tėvams apie būsimą susirinkimą, ar tinkamai informavo tėvus, kokią dieną ir valandą vyks susirinkimas. Ar peržiūrėjo informaciją apie moksleivius; ar įvertino jų elgesį ir pasižymėjo, kas kelia rūpesčių; ar parinko netinkamo elgesio pavyzdžių; ar pasikonsultavo su kitais svarbiais specialistais apie ypatingai svarbias problemas; ar pergalvojo ką sakys susirinkimo metu. Prieš susirinkimą svarbu paruošti ir aplinką, kad ji būtų jauki ir patogi (Hallahan, 2003; Arends, 1998).

Klasės auklėtojai darbe su tėvais labai dažnai naudoja individualius pokalbius. S.Dapkienės (1997) nuomone, individualūs pokalbiai gana naudingi, nes geriau tenkina tėvų poreikius ir interesus, operatyviau galima spręsti iškilusias problemas ir pati parama yra dalykiškesnė. Individualus pokalbis yra konsultacija, kurios metu teikiami patarimai, sprendžiamos asmeninės problemos. Pasak autorės pokalbiams reikia ruoštis iš anksto. Mintyse apsvaistinti įvairius

pokalbio variantus. Visuomet pokalbį reikia pradėti nuo teigiamų auklėtinio savybių, nuo komplimentų tėvams. Per individualius pokalbius reikia parodyti pasitikėjimą, išsiaiškinti tėvų nuomonę ir stengtis priartėti prie jų. Naudinga aptarti tėvams gerai žinomą sritį, vengti temų, kurios galėtų išryškinti per didelius nuomonių skirtumus. Pokalbius visada reikia užbaigti išreiškiant viltį, tikėjimą šeimos pastangomis kartu su mokykla siekti bendrų auklėjimo rezultatų. Tiek pokalbio pabaigoje, tiek viso pokalbio metu auklėtojas turi būti pakantus, kantrus, geranoriškas, mokantis pagarba atsakyti net į nepagarbą. Individualaus pokalbio ar konsultacijos sėkmė labai priklauso nuo mokėjimo klausytis, įsijausti į kito žmogaus mintis ir jausmus.

S. Rimm (1998) požiūriu, individualaus pokalbio pagalba mokytoja pateikia žinių apie vaiko vystymąsi, jo trūkumus, pataria tėvams, kaip toliau elgtis su vaiku, suteikia naujų žinių apie vaiko ugdymą. Vis tik konsultuojant nereikia peržengti ribos ir per daug kištis į asmeninį mokinių ir jų šeimų gyvenimą.

Tėvų individualios konsultacijos efektyviausios įpusėjus mokslo metams. Po šių konsultacijų, tėvų susirinkimai kartais netgi tampa netikslingi, jų atsisakoma. Vertinimo lapų turinys gali būti nuolatos koreguojamas.

Tačiau šiandieniniai pedagogai S. Dapkienė (1997), L. Rupšienė (2000), A. Dumčienė (2004), teigia, kad yra nemažai darbo su tėvais trūkumų: prastas tėvų požiūris į mokyklą ir mokytojus, nesuderinti reikalavimai, kuriuos mokytojai ir tėvai kelia vieni kitiems, mokytojų kaltinimas, kad tėvai yra pasyvūs, vengia dalyvauti klasės, bei mokyklos gyvenime, nori visą atsakomybę už vaikų ugdymą permesti mokyklai; tėvų pagalbos tiek mokymosi, tiek auklėjimo srityje neįvertinimas ir daugybę kitų trūkumų, kurie negatyviai veikia sėkmingą vaiko mokymąsi. Kaip teigia I. Leliūgienė (1997), mokyklos turi keisti darbo su šeima turinį ir formas, pagrįsti jas naujais tarpusavio santykiais.

Daugelis mokyklų skelbia atvirų durų savaites, kurių metu visi norintys gali lankytis pamokose, stebėti tiek mokytojų, tiek mokinių darbą. Tėvai, apsilankę pamokose, geriau, išsamiau suvokia vaiko ugdymo procesą, pamato daug būdų vaiko patirčiai plėsti, pastebi kaip vaikas elgiasi su kitais bendraamžiais ir mokytoja. Akivaizdžiai mato, kaip jų vaikai elgiasi už šeimos ribų, turi galimybę įvertinti savo vaiką iš šalies, taisyti socialinių įgūdžių trūkumus, koreguoti auklėjimo klaidas.

Mokytoja patikslina informaciją apie vaiko pasiekimus ir galimybes, kurios mokyklinėje aplinkoje ne visada greitai atsiskleidžia. Gauna informacijos apie jo polinkius, susidomėjimo sritis, ypatingas savybes.

Kultūriniai ryšiai tarp šeimos ir mokyklos suartina, puoselėja kūrybiškumą, suteikia vaiko saviraiškai daugiau galimybių, skatina atviresnius pokalbius, padeda spręsti iškilusius sunkumus (Dumčienė, 2004; Bitinas, 2004).

S. Dapkienės (1997) nuomone, tėvai, lankydami pamokas, papildomo ugdymo užsiėmimus gali geriau suvokti kasdieninį mokyklos gyvenimą, geriau suprasti ir įvertinti mokytojo darbą, bendradarbiavimo su mokiniais stilių, pasigilinti į atskirų dalykų dėstymo metodikas, geriau pažinti savo vaikus, o kartu pergalvoti savo pareigas mokyklai ir vaikams. Antra, ši forma duoda didelę naudą vaikams, nes jie mato, kad suaugusieji dirba kartu bendriems mokyklos reikalams. Ypač pradinių klasių mokiniai džiaugiasi, kai tėvai lankosi mokykloje. Pasak autorės, dalis mokytojų gali teigti, kad svetimų žmonių lankymais pamokose blaško vaikų dėmesį, varžo mokytoją, kad daugumas tėvų neturi aiškaus supratimo apie mokymosi procesą, o spręsdami iš vienos ar dviejų pamokų kartais gali susidaryti klaidingą nuomonę apie mokytojo darbą. Tačiau taip gali atrodyti tik iš pradžių. Jei atvirų durų dienos yra reguliarios, periodiškos ir tėvai pasijunta ne mokyklos svečiais, o mokymo proceso dalyviais, nesunku pereiti į naują etapą – pagalbininkų įtraukimą į klasės veiklą. Pasak autorės, tėvai gali lankytis visose pamokose, papildomojo ugdymo užsiėmimuose, apžiūrėti naujausios literatūros skirtos šeimai, parodas.

Tėvų dalyvavimas padeda mokytojui individualizuoti mokinių veiklą. Bendraujant su tėvais mokytojui lengviau pažinti kiekvieną vaiką. Bendromis pastangomis mokytojas ir tėvai gali parengti įdomios veiklos bei projektų, kurių vienas mokytojas nepajėgtų įvykdyti. Tėvų ryšiai padeda įgyvendinti specialias programas, organizuoti klasės arba kelių paralelinių klasių renginius (Krumm, 1994).

Apibendrinant galima teigti, kad tėvai patiria pasitenkinimą, nes padeda vaikams ir patys gauna naujų įgūdžių. Tėvai pasijunta prisidedą prie vaikų išsimokslinimo. Tai sustiprina namų ir mokyklos ryšius, padidina tėvų išmanymą apie vaikų ugdymą. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas yra svarbi mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo sąlyga.

2.1.2. Tėvų informavimo ir švietimo pagalbos teikimo ypatumai Lietuvoje ir užsienio šalyse

Valstybinėse švietimo įstaigose vis dar jaučiamas tėvų atotrūkis nuo vaikų ugdymo problemų. Skatinant tėvus domėtis ugdymo problemomis ir pasiekimais, užsienio šalyse ir Lietuvoje siekiama skirti daug dėmesio tėvų informavimui ir švietimo pagalbos teikimui.

Lietuvoje 2002-2003 metais atliktas tyrimas liudija apie tai, kad dauguma tėvų norėtų dalyvauti pedagoginiame švietime, jiems reikalingos žinios iš vaiko psichologijos, mokymosi namuose pedagogikos ir vaikų noro mokytis skatinimo sričių (Lileikaitė ir Juodaitytė, 2003). Tėvai išreiškia nuomonę, kad vis dėlto, didžiąją dalį atsakomybės už pedagoginį švietimą turėtų prisiimti pedagogai, nes tėvų kompetencija šioje srityje yra nepakankama. Lingytė (2009) nurodo, kad atsirandant ir plėtojantis naujoms technologijoms, tuo pačiu plečiasi ir bendravimo

su tėvais, ryšio palaikymo ir jų informavimo formos bei galimybės. Informacija tėvams pateikiama elektroniniu paštu, socialiniuose tinkluose, internetinių pokalbių metu, mokyklų interneto svetainėse ir kt.

G. Trakšelio (2010, p. 64) teigimu, „edukacinė parama šeimai turi būti grindžiama sisteminiu požiūriu, traktuojant šeimą kaip nedalomą visumą“. Autorius pažymi šiuos edukacinius tėvų švietimo akcentus:

- orientacija į mažą vaiką kaip į asmenį, į visavertį individą, į jo socialinės kompetencijos ypatybes;
- tėvų aktyvinimas, skatinant juos domėtis ankstyvojo ikimokyklinio ugdymo galimybėmis įstaigose, sąveikauti su pedagogais, nuolat siūlant jiems orientacijas į vaiko gyvenimo situacijų įvairovę.

Užsienio šalių patirtis tėvų informavimo ir švietimo srityje yra vertinga pritaikant ją Lietuvos ugdymo aplinkoje. A. Juodaitytė, R. Gaučaitė ir A. Kazlauskienė (2009) pastebi, kad daugelyje valstybių vis didesnis dėmesys skiriamas šeimos ir ugdymo institucijos sąveikos stiprinimui. Atliktų tyrimų pagrindu nustatoma, kokio pobūdžio informacija tėvams yra naudingiausia. Užsienio šalyse informavimas suvokiamas kaip „neatsiejama bendradarbiavimo sistemos bei ugdymo institucijos kultūros dalis“ ir kaip „šalies švietimo politikos dalis“ (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009, p. 40). J. Samaitienė (2008) atskleidžia, kad tėvų informavimas yra viena iš tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinimo priemonių. Autorės teigimu, užsienio šalyse „tėvams ir kartu visai visuomenei teikiama įvairi informacija apie numatomą švietimo struktūrą, mokyklos darbą, programas, kad tėvai galėtų bendradarbiauti su mokytojais mokant ir auklėjant vaikus, reikšti savo pageidavimus bei pasiūlymus esamai ir būsimai mokyklai“ (Samaitienė, 2008, p. 36). Vadinasi, tėvų švietimas sukuria aktyvesnio tėvų dalyvavimo vaikų mokyme ir mokymesi prielaidas.

JAV, Japonijoje, Skandinavijoje ir daugelyje Europos sąjungos šalių švietimo politikoje stipriai išreiškiama orientacija į šeimos ir ugdymo institucijos ryšių stiprinimą (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė). V. Lileikaitė ir A. Juodaitytė (2003) nurodo, kad Europoje, ir ypač – Vokietijoje, išplito tėvų iniciatyvos organizuojant tarpusavio savipagalbos grupes. Toks tėvų siekis sėkmingiau realizuoti atsakomybę už vaikų ugdymo kokybę namuose suartina tėvus ir pedagogus, padeda pagrindus jų tarpusavio bendravimui ir bendradarbiavimui, siekiant kuo geresnės vaikų mokymosi kokybės ne tik mokykloje, bet ir namų aplinkoje. Autorių teigimu, Vokietijoje atlikti tyrimai rodo, kad tėvų socialinė-edukacinė pasaulėžiūra formuojasi labai pamažu, ji priklauso nuo pedagoginės tėvų patirties, lyties ir amžiaus. Tėvų tarpusavio pagalba papildo pedagogų teikiamą švietimo pagalbą. Geresnį pedagoginį išsilavinimą turintys tėvai pajėgūs inicijuoti tėvų grupių, neturinčių pakankamo pedagoginio išprusimo įsitraukimą. „Tėvų

tarpusavio bendravimas – konsultavimo ir informacijos sklaidos būdas“ (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009, p. 54). Kai kuriose užsienio šalyse tėvai patys tampa informavimo ir konsultavimo teikėjais, pavaduodami pedagogus. Taip pat kai kuriose užsienio šalyse vis labiau ryškėja bendradarbiavimo tarp skirtingų su vaiko ugdymu susijusių institucijų, atskirų specialistų tinklų kūrimo tendencija. Tokiu būdu vis labiau skleidžiamos bendradarbiavimo idėjos vaiko labui.

Pateikiant šviečiamąją informaciją tėvams atsižvelgiama į tai, kad rinkos sąlygomis tampa aktualus ugdymo įstaigų konkurencingumas. Todėl informacija pateikiama diferencijuotai pagal atskirus tėvų ir visuomenės sluoksnių poreikius, kad būtų prieinama ir lengvai suprantama (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009). Skiriami du tėvų dalyvavimo modeliai:

- Komercinio tipo (kai siekiama tik gauti reikalingą informaciją, kuri panaudojama savo poreikiams).
- Demokratiško tipo (kai siekiama betarpiškai dalyvauti vaikų ugdymo procesuose, darant jiems įtaką ir juos kontroliuojant) (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009).

Atsižvelgiant į dalyvavimo tipą, skirtingai traktuojama ir informacijos paskirtis. Jei pirmuoju atveju, informacija yra naudinga tėvams, tai antruoju – ji naudinga vaikams, užtikrinant jų mokymo(si) kokybę. A.Juodaitytė, R.Gaučaitė ir A.Kazlauskienė (2009) pabrėžia, kad užsienio šalyse orientuojamasi į abiejų tipų vartotojus.

Pagal tėvų santykį su informacija, anot A.Juodaitytės, R.Gaučaitės ir A.Kazlauskienės (2009), jie gali būti skirstomi į tris dalyvavimo vaiko ugdyme tipus:

- Aktyvų – kai tėvai patys ieško informacijos.
- Kai ieškoma informacijos tik tada jei iškyla problemų ir informacija reikalinga šių problemų sprendimui.
- Pasyvų – kai informacija tik priimama, bet daugiau nesiimama jokių veiksmų.

Autorės (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009) pastebi, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose informavimas ir patarimai tėvams (t.y. jų konsultavimas) yra pagrindinė ir labiausiai išreikšta tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo forma. Suomijoje, Estijoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse ypatingas dėmesys skiriamas tėvams pateikiamos informacijos diferencijavimui atsižvelgiant į šeimos kultūrinius, socialinius, ekonominius skirtumus. Nepriklausomai nuo to, kaip aktyviai tėvai dalyvauja vaiko ugdymo procesuose, jiems visuomet svarbu jaustis laukiamais, svarbiais, suvokti, kad jų nuomonė yra svarbi. Užsienio šalyse už visuomenės informavimą atsakingos savivaldybės ar kitų valstybinių tarnybų atsakingi darbuotojai, pačių ugdymo įstaigų administracija ir pedagogai. Ugdymo įstaigų konkurencija daro teigiamą poveikį informavimui (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009). Skirtingose šalyse visuomenės

informavimas skirtingai realizuojamas, tačiau visur vienodai svarbu, kad „skirtingo lygio institucijos pasiskirstytų savo vaidmenimis ir atsakomybe, kad nesikartotų pateikiama informacija, o institucijos nedubliuotų savo veiklos“ (Juodaitytė, Gaučaitė ir Kazlauskienė, 2009, p. 52).

A.Juodaitytė, R.Gaučaitė ir A.Kazlauskienė (2009), nurodo šias užsienio šalyse išskiriamas tėvų informavimo kliūtis: didelis tėvų užimtumas, laiko stoka, tėvų švietimo problemos, motyvacija, socialiniai, kultūriniai, ekonominiai tėvų skirtumai, nepakankamas pedagogų pasirengimas.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje, kaip ir užsienio šalyse, daug dėmesio skiriama aktyvaus tėvų dalyvavimo vaikų ugdyme skatinimui. Tėvų informavimas ir švietimas yra svarbi tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinimo priemonė. Tėvų edukacinis išprusimas sukuria prielaidas aktyviam tėvų dalyvavimui vaiko ugdyme, skatinant ir palaikant jo mokymąsi. Tėvų švietimas ir informavimas formuoja teigiamą tėvų požiūrį į dalyvavimą vaiko ugdyme ir mokyme(si), padeda tėvams suvokti savo vaidmens reikšmę prisidedant prie vaikų mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo(si).

3. TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS

Tyrimo tikslas: nustatyti mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo ypatumus mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti tėvų ir pedagogų nurodomus veiksnius, turinčius daugiausiai įtakos mokinių mokymuisi.
2. Iširti tėvų ir pedagogų žinias bei jų šaltinius apie vaikų mokymąsi.
3. Išsiaiškinti, koks tėvų ir pedagogų vaidmuo padedant mokiniams mokytis.
4. Nustatyti tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumus siekiant ugdyti mokinių mokėjimo mokyti kompetenciją.
5. Išsiaiškinti, su kokiais vaikų mokymosi sunkumais dažniausiai susiduriama šeimoje bei pedagogų pagalbos sprendžiant šias problemas poreikį.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė.
- Pusiau struktūrizuotas interviu.
- Content analizė.

Tyrimo imtis: tyrime dalyvavo Vilkaviškio pagrindinę mokyklą lankančių vaikų tėvai ir šioje mokykloje dirbantys pedagogai. Viso - 20 tėvų ir 20 pedagogų.

Tyrimo organizavimas: tyrimui reikalingų duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūrizuoto interviu metodas, leidžiantis informantams atviriau išreikšti savo nuomonę. Taip pat toks informacijos gavimo būdas yra naudingas, kadangi ne tik suteikia galimybę patikrinti mokslinės literatūros analizės metu padarytas prielaidas, bet ir leidžia tikėtis atrasti naujų aspektų mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo srityje tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo aspektu. Tyrimui atlikti, vadovaujantis atlikta literatūros analizė, parengti tyrimo instrumentai tėvams bei pedagogams (žr. 3 ir 4 priedai).

Ruošiantis gilesnei mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo aspektu tyrimui, atliktas žvalgomasis tyrimas.

Tyrimo metu, apklausiant informantus, laikomasi savanoriškumo, konfidencialumo, nešališkumo principų. Vykdamas apklausą buvo laikomasi etikos reikalavimų, vengiama įtakoti

tyrimo dalyvių nuomonę. Interviu apklausa buvo vykdoma keletą dienų, iš anksto suderinus susitikimų laiką su tyrimo dalyviais. Tyrimo metu nesklandumų nekilo.

Raštu fiksuotas interviu tekstas analizuotas taikant kokybinius duomenų analizės metodus, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, jas aptariant ir interpretuojant.

4. MOKINIŲ MOKYMO SI MOKYTIS KOMPETENCIJOS TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO ASPEKTU TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS IR ANALIZĖ

4.1. Pedagogų požiūrio analizė

Vienas pirmųjų klausimų pedagogams leido nustatyti jų, kaip specialistų, požiūrį į mokymosi kompetencijos sampratą bei turinį. Pedagogai, atskleiddami savo požiūrį į mokėjimo mokytis kompetencijos turinį, atsakė į atviro pobūdžio klausimą. Informantų išsakytų minčių pagrindu buvo išskirtos pagrindinės pokalbio metu išryškėjusios mokymosi kompetenciją apibūdinančios subkategorijos, kurios, pagrindžiant tyrimo dalyvių teiginiais, pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė

Pedagogų požiūris į mokymosi kompetencijos sampratą (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai (kalba netaisyta)
Mokymosi kompetencijos turinys	Mokymosi kompetencijos samprata	2	„kompetencija sudaranti sąlygas visų kitų kompetencijų plėtojimui“ „gebėjimai ir žinios, kurios svarbios tolesnei vaiko socializacijai visuomenėje“
	Gebėjimas išvelgti mokymosi svarbą	2	„motyvacija mokymuisi“ „motyvuotai ieškoti ir priimti informaciją“
	Gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus	3	„išsikelti realius mokymosi tikslus“ „siekti užsibrėžtų tikslų“ „išsikelti mokymosi tikslus“
	Mokymosi planavimo ir organizavimo gebėjimai	4	„sėkmingas ir sistemingas veiklos planavimas“ „numatyti mokymosi tolesnį kelią“. „sukuria savo įgūdžių ir žinių suvokimo sistemą“ „planuoti savo veiklą“
	Darbo su mokomąja medžiaga gebėjimai	9	„įsisąvinti naują medžiagą“ „ją (naują medžiagą (aut.past.)) pritaikyti“. „gebėjimas įgyti žinias“ „gebėjimas atlikti užduotis“ „kūrybiškiau ir išraiškingiau atlikti užduotis“ „savarankiškai atlieka užduotis“ „pasirinkti sprendimo, mokymosi būdą“. „gebėjimas įsisąvinti naują medžiagą“ „ieškoti informacijos ir atsirinkti“

	Gebėjimas vertinti save ir savo mokymąsi	4	„įsivertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses“ „moka save įsivertinti“ „adekvačiai įvertinus savo stipriąsias puses, efektyviausią mokymosi strategiją“ „įsivertinti savo pasiekimus“
			4 lentelės tęsinį žr. kitame psl.
			4 lentelės tęsinys
	Mokymosi tobulinimo gebėjimai	9	„žmogaus saviugda“ „savarankiškai siekti save ugdyti“ „gebėjimai, kurie suteikia galimybę mokinio saviugdai“ „ugdytis gebėjimą adaptuoti besikeičiančiame gyvenime.“ „sugebėjimas prisitaikyti prie kitų“ „gebėjimas savarankiškai mokytis naujų dalykų“ „mokinio saviugda“ „mokymosi proceso tobulinimas“. „ugdytis gebėjimą perimti ir plėtoti žinias“

Aptariant pedagogų išskirtus mokėjimo mokytis kompetencijos elementus, pirmiausiai išskirtinas vieno iš informantų pateikiamas šios kompetencijos apibrėžimas, kuriuo teigiama kad tai yra „kompetencija, sudaranti sąlygas visų kitų kompetencijų plėtojimui“. Šis teiginys beveik pažodžiui atkartoja Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008, p. 1304) išsakytą mintį, kad „mokėjimas mokytis yra esminis visam mokymuisi“. Taigi, galima patebėti, kad pedagogų požiūris į šią kompetenciją pasižymi giliu ir tiksliu jos suvokimu, kas, savo ruožtu, leidžia daryti prielaidą apie tyrime dalyvavusių pedagogų kompetenciją ir pasitikėjimą jais kaip savo darbo srities specialistais.

Kadangi, analizuojant tyrimo rezultatus, pastebėta išskiriamų kompetencijos elementų sąsaja su mokslinėje literatūroje nurodomais mokymosi kompetencijos komponentais, tad ir pateikiant šiuos kompetencijos elementus lentelėje laikomasi tos pačios loginės sekos, kuri išlaikoma mokslinės literatūros šaltiniuose: Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) bei V.J. Pukevičiūtės (2007) ir kt. Kaip ir mokslinės literatūros šaltiniuose, taip ir remiantis tyrimo dalyvių teiginiais, galima išskirti pirmąjį mokėjimo mokytis kompetencijos elementą – tai mokinio gebėjimas suvokti mokymosi svarbą, reikšmę savo gyvenime. Mokymosi svarbos suvokimas šiuo atveju išskiriamas kaip mokymosi motyvacija, jos turėjimas, mokymosi vertinimas. Kaip nurodo informantai, mokėjimo mokytis kompetencijai labai svarbu „motyvuotai ieškoti ir priimti informaciją“ (žr. 4 lentelę).

Kitas svarbus žingsnis – tai gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, kitaip tariant, apibrėžti ir tiksliai įvardinti savo būsimus siekius. Trejetas tyrime dalyvavusių pedagogų nurodo, kad siektino tikslo išsikėlimas yra labai svarbus mokėjimui mokytis („išsikelti realius mokymosi

tikslus“; „siekti užsibrėžtų tikslų“). V.Stanišauskienė (2005) pabrėžia, kad mokymasis vertingiausias tada kai jis orientuotas į tikslą, kai aiškiai suvokiamas jo tikslas bei būdas kaip šio tikslo pasiekti. Pedagogų teiginiai atskleidžia, kad dažnai mokėjimo mokytis kompetencija jiems suvokiama kaip „sėkmingas ir sistemingas veiklos planavimas“, kadangi labai svarbu „numatyti mokymosi tolesnį kelią“.

Be tikslo numatymo ir mokymosi planavimo pedagogai mokymosi kompetencijai priskiria ir darbo su mokomąja medžiaga gebėjimus („kūrybiškiau ir išraiškingiau atlikti užduotis“; „savarankiškai atlieka užduotis“). Atsižvelgiant į kiekvienam mokiniui būdingus mokymosi stilius ir suvokimo bei išmokymo ypatumus, būtent šiame kontekste geriausiai atsiskleidžia skirtingų darbo su mokomąja medžiaga bei jos pateikimo metodų pritaikymas. Leidinyje „Learning and teaching strategy“ (2009) akcentuojama kiekvieno mokinio asmeninių savybių ir gebėjimų bei mokomosios medžiagos ir mokymo programų individualizavimo dermės reikšmė mokymosi sėkmei. Šiai subkategorijai priskirti net devyni pedagogų teiginiai – tai didžiausias teiginių skaičius.

G.Petty (2006, 2008) ypač svarbiu laiko mokinio savęs įsivertinimo gebėjimą, kadangi šio autoriaus nuomone toks vertinimas yra kur kas svarbesnis už mokytojo vertinimą. Tyrimo metu nustatyta, kad pedagogai taip pat pabrėžė įsivertinimo vaidmenį mokėjimo mokytis kompetencijos struktūroje. Informantų nuomone svarbu ne tik „įsivertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses“, bet ir tai, kad šis vertinimas būtų adekvatus, atitinkantis realius vaiko pasiekimus ir gebėjimus („adekvačiai įvertinus savo stipriąsias puses, efektyviausią mokymosi strategiją“).

Dar vienas svarbus mokėjimo mokytis aspektas, pasak pedagogų, tai – saviugda ir tobulėjimas („gebėjimai, kurie suteikia galimybę mokinio saviugdai“; „gebėjimas savarankiškai mokytis naujų dalykų“). Šie gebėjimai siejami su nuolatinio moksleivio ugdymo(si) procesu, asmenybės bei mokėjimo mokytis gebėjimų tobulėjimu („mokymosi proceso tobulinimas; „ugdysis gebėjimą perimti ir plėtoti žinias“). Remiantis L.Šiaučiukėnienės, N.Stankevičienės ir R.Čiužo (2011) apibūdinta šiuolaikine mokymosi paradigma, kurioje pabrėžiamas savarankiško mokinio vaidmuo mokymosi ir mokymo procese, galima pasakyti, kad informantų pateikiamas mokinių vaidmens suvokimas, atsiskleidžiantis per mokinių savarankiškumo mokantis akcentavimą, atitinka naująją mokymosi paradigmos sampratą.

Taigi, apibendrinant tyrimo metu išsakytas pedagogų mintis, leidžiančias charakterizuoti mokėjimo mokytis kompetencijos sampratą ir struktūrą, galima pastebėti, jog ši tyrimo metu mokėjimo mokytis kompetencija atsiskleidė kaip gebėjimų išvėlyti mokymosi svarbą, išsikelti mokymosi tikslą, planuoti mokymąsi, produktyviai naudotis mokomąja medžiaga, įsivertinti ir tobulinti savo mokymosi gebėjimus visuma.

Pedagogų požiūris į veiksnius, turinčius įtakos moksleivių mokymuisi ir mokėjimo mokytis kompetencijos plėtojimui. Kadangi tyrimo metu mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas siejamas būtent su šeimos ir mokyklos partneryste ir jos dėka pasiekiamais rezultatais, tad aptariant tyrimo metu išskirtus mokymąsi įtakojančius veiksnius, daugiausia dėmesio bus skiriama būtent šiems aspektams. Tyrimo rezultatų kokybinės analizės pagrindu išskirtos kategorijos ir subkategorijos pateikiamos 5 lentelėje.

5 lentelė

Pedagogų požiūris į veiksnius, turinčius įtakos mokinių mokymuisi (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai(kalba netaisyta)
Mokyklos aplinka	Mokymo(si) metodai	9	„įvairūs mokymo(si) metodai“ „mokytojo mokymo stiliai“ „ugdymo individualizavimas, diferencijavimas“ „Mokytojo dėstymo stiliai“ „ugdymo procesas“ „mokomosios medžiagos parinkimas“ „mokymo metodai, darbo formos“ „vaizdinės priemonės“ „kokybiškas žinių perteikimas“
	Bendraamžių įtaka	6	„Bendraklasių požiūris į mokymąsi“ „draugai“ „Bendraamžių įtaka“ „ „draugai““ „kitų mokinių elgesys pamokoje“
	Mokyklos aplinka	8	„Atmosfera mokykloje, klasėje“ „ugdymo aplinka“ „geras psichologinis klimatas“ „Geras klasės mikroklimatas“ „palanki mokyklos aplinka“ „Aplinka ir sėkmės situacija“
	Mokytojo asmenybė	6	„Mokytojo ir mokinio tarpusavio santykiai“ „Ryški mokytojo asmenybė“ „mokytojo sugebėjimas sudominti mokinį“ „pedagogo ir vaiko glaudus bendradarbiavimas“ „profesinė mokytojų kompetencija“
Šeimos aplinka	Tėvų nuostatos mokslo atžvilgiu	7	„Vyresniųjų deklaruojamas požiūris į mokslą, mokymąsi“ „tėvų požiūris į mokslą“ „palanki namų aplinka“ „Šeima“ „tėvai“

	Tėvų pagalba	4	„Šeimos pagalba“ „pagalba namuose“ „teikiama pagalba“
	<i>5 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
	<i>5 lentelės tęsinys</i>		
Su mokinio asmenybe susiję veiksniai	Asmeninė motyvacija	8	„gebėjimas laikytis savo pozicijos“ „jų pačių motyvacija“ „paties noras tobulinti savo sugebėjimus“ „paties norai“ „mokinių aktyvumas“
	Fizinė savijauta	3	„fizinis pasirengimas“ „sveikata“ „jo sveikata“
	Emocinė savijauta	3	„Galimybė išgyventi pažinimo džiaugsmą“ „emocinė mokinio būseną“ „gera vaiko savijauta“
	Įgimti gebėjimai	2	„prigimtiniai gebėjimai“ „pačio vaiko sugebėjimai“
	Elgesys	2	„elgesys pamokose“ „pamokų lankomumas“

Analizuojant tyrimo metu pedagogų apibūdintus mokinių mokymąsi įtakojančius veiksniai, išskiriamos trys pagrindinės kategorijos, leidžiančios grupuoti šiuos veiksniai. Išskiriamos kategorijos atskleidžia veiksniai, susijusius su mokinį supančia mokykline aplinka, šeimynine aplinka bei paties mokinio asmeninėmis savybėmis, turinčiomis įtakos jo mokymuisi.

Pedagogai ypač daug mokinių mokymąsi įtakojančių veiksniai priskyrė mokyklinei aplinkai. Mokytojai didelę reikšmę teikia mokymo(si) metodams („įvairūs mokymo(si) metodai“; „mokytojo mokymo stiliai“; „ugdymo individualizavimas, diferencijavimas“). Taigi, galima sakyti, kad pedagogai skiria daug dėmesio tinkamų darbo metodų parinkimui ir mokymo proceso individualizavimui bei diferencijavimui. Šiai subkategorijai priskiriami net devyni informantų teiginiai. Kiek mažiau reikšmingu laikoma bendraamžių įtaka mokinių mokymosi efektyvumui („Bendrąklasių požiūris į mokymąsi“; „draugai“). Draugų ir bendraamžių įtaka ypač sustiprėja paauglystės laikotarpiu (Žukauskienė, 2007). Todėl bendraamžių įtaka keičiantis mokinių amžiaus tarpsniais gali kisti.

Ypatingai didelę reikšmę informantai suteikė bendrai mokyklinei aplinkai („Atmosfera mokykloje, klasėje“; „ugdymo aplinka“; „geras psichologinis klimatas“). Kadangi mokymasis paprastai vyksta materialioje aplinkoje, tad jis yra susijęs su kontekstu ir aplinka (Stanišauskienė, 2005, p. 3). Tinkamos mokymo aplinkos sukūrimas yra svarbus mokinio savijautai klasėje, mokymosi motyvacijos skatinimui, o taip pat – mokymosi sąlygų sudarymui.

Paskutinysis mokyklos aplinkoje išryškėjantis mokinių mokymąsi įtakojantis veiksnys – tai su mokytojo asmenybe susiję priežastys. Informantai pabrėžia, kad mokymuisi ypatingos reikšmės turi „*Mokytojo ir mokinio tarpusavio santykiai*“ bei „*pedagogo ir vaiko glaudus bendradarbiavimas*“. Taip pat - „*Ryški mokytojo asmenybė*“, „*mokytojo sugebėjimas sudominti mokinį*“; „*profesinė mokytojų kompetencija*“. Visi šie veiksniai – tarpasmeniniai santykiai, įtaigus pavyzdys, kompetencija – siejami su mokytojo asmenybe ir jos poveikiu mokiniui ir jo mokymuisi. Būtent nuo mokytojo priklauso tinkamų darbo metodų taikymas, mokymosi aplinkos sukūrimas, lyderiavimas klasėje įkvepiant mokiniams mokymosi motyvaciją. C.D. Glickman (2010) teigimu mokytojo lyderystė atsiskleidžia ne tik per jo asmeninį tobulėjimą, bet ir gebėjimo vystyti ir tobulinti savo gebėjimus perteikimą mokiniams, rodant pozityvų pavyzdį.

Tyrimo metu išskirtai šeimos aplinkos veiksmų kategorijai priklauso dvi pedagogų interviu metu nustatytos subkategorijos, susijusios su mokinių šeimynine aplinka. Pirmoji jų – tai šeimoje vyraujančios nuostatos mokslo ir mokymosi atžvilgiu („*Vyresniųjų deklaruojamas požiūris į mokslą, mokymąsi*“; „*tėvų požiūris į mokslą*“). Tėvų ir kitų šeimos narių rodomas pavyzdys tampa nuolatine ne pamokų metu mokinį supančia aplinka, formuojančia jo paties nuostatas ir požiūrį į mokymąsi. Taip pat informantų nuomone reikšminga yra tėvų teikiama reali pagalba („*pagalba namuose*“; „*teikiama pagalba*“). Tyrime dalyvavusių pedagogų išreikšta nuomonė atskleidžia, kad mokytojai teigiamai vertina tėvų įtaką vaiko mokymuisi ir išskiria šeimą greta mokyklos kaip dar vieną vaiko socializacijos agentą, turintį įtakos ne tik jo kaip asmenybės raidai, bet ir jo mokymosi gebėjimų vystymuisi.

Paskutinioji veiksmų grupė siejama su paties mokinio asmenybe. Tyrimo metu išskirtos penkios šių kategorijų charakterizuojančios subkategorijos. Didžiausia reikšmė skiriama mokinių mokymosi motyvacijai, kaip pagrindiniam veiksmui, turinčiam įtakos jų mokymuisi („*jų pačių motyvacija*“; „*paties noras tobulinti savo sugebėjimus*“; „*paties norai*“; „*mokinio atsakomybė už savo mokymąsi*“). Mokymosi motyvacija ir atsakomybė už savo mokymąsi yra siejama su pirmuoju mokymosi kompetencijos komponentu – mokymosi įsisąmoninimu, gebėjimu įžvelgti mokymosi svarbą (Gerulaitis, 2010, Pukevičiūtė, 2007). Taip pat tyrimo duomenų analizės metu buvo išskirti įgimti mokinio gebėjimai („*prigimtiniai gebėjimai*“). Pedagogai pabrėžė ir mokinio fizinės bei emocinės savijautos reikšmę jo mokymuisi („*jo sveikata*“; „*emocinė mokinio būseną*“; „*gera vaiko savijauta*“). Vadinasi, mokinių mokymuisi turi įtakos ne tik prigimties lemiami gabumai, bet ir sveikatos būklė, išgyvenimai ir nuotaika. Paskutiniajai subkategorijai buvo priskirti mokinių elgesio mokykloje ypatumus nusakantys teiginiai („*elgesys pamokose*“; „*pamokų lankomumas*“). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad vaiko susikaupimas, dėmesingumas pamokos metu ir nuoseklus pamokų lankymas turi įtakos mokymuisi.

Apibendrinant informantų išskiriamus veiksnius, turinčius įtakos mokinių mokymuisi, ypatingai galima pabrėžti mokymo metodų, mokymo(si) aplinkos, mokytojo asmenybės, tėvų nuostatų mokymosi atžvilgiu ir mokinio motyvacijos reikšmę mokinių mokymuisi ir mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymui(si).

Dažniausiai taikomi mokinių mokymosi stilių atpažinimo metodai. Tolimesnė tyrime dalyvavusių pedagogų požiūrio analizė leido nustatyti dažniausiai taikomus mokinių mokymosi stilių atpažinimo metodus.

6 lentelė

Pedagogų požiūris į mokinių mokymosi stilių atpažinimo metodus (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai (kalba netaisyta)
Metodai	Anketavimas ir testavimas	15	„anketavimas“ „sudaromos anketos“ „klausimynas pagal Bandlerio ir Grinderio mokymosi stilių modelius“ „klausimyno pagalba“ „Anketavimas, kurio pagalba ir nustatomas mokymosi stilius“ „Taikome anketas“ „Testavimas“
	Individualus bendravimas	8	„pokalbiai individualiai“ „bendraujame su vaikais“ „diskusijos“ „aktyvus bendravimas su mokiniais“ „pokalbiai, bendravimas su mokiniais“ „pokalbius, bendravimą su vaikais“ „Pokalbiai su pačiu mokiniu, jo tėvais ir kitais<..> pedagogais“
	Individualizavimas ir diferencijavimas	7	„taikant diferencijavimą ugdymo procese“ „skiriu individualias ir grupines užduotis“ „duodame individualias užduotis“ „grupinis darbas“ „bendras kolektyvo darbas“ „iš praktinių užduočių bei kūrybinių darbų“
	Stebėjimas	5	„stebėjimas pamokų metu“ „mokinių stebėjimas“ „stebėseną“ „Mokinio stebėjimas“
	Eksperimentavimas	1	„Leidžiu išbandyti įvairias mokymosi strategijas ir iš rezultatų darau išvadas“

Tyrimo metu gautų duomenų analizė leido išskirti keletą svarbiausių metodų, kuriuos mokytojai dažniausiai taiko nustatydami mokiniams būdingus dažniausiai pasitaikančius mokymosi stilius. Tinkama mokymosi strategija yra svarbi sėkmingam mokymuisi (Schumaker, 2009), todėl asmeninių gebėjimų, polinkių ir parankiausi mokymosi stilių pažinimas yra svarbus

parenkant tinkamiausius mokymo ir mokymosi metodus, patariant ir konsultuojant mokinius. Rezultatų analizės būdu nustatyta, kad dažniausiai mokytojai yra linkę taikyti standartizuotą anketavimą ir testavimą, tokiu būdu nustatant mokiniams būdingus mokymosi stilius (*sudaromos anketos*; „*klausimynas pagal Bandlerio ir Grinderio mokymosi stilių modelius*“; „*Testavimas*“).

Taip pat vienas populiariausių būdų yra individualus bendravimas su mokiniais, pokalbių metu nustatant jų pomėgius, mokymosi prioritetus ir kitus, mokymosi stiliaus nustatymui svarbius aspektus („*aktyvus bendravimas su mokiniais*“; „*pokalbiai, bendravimas su mokiniais*“). Geriau pažinti mokinius padeda ir „*pokalbiai su pačiu mokiniu, jo tėvais ir kitais<..> pedagogais*“. L.Šiaučiukėnienės, N.Stankevičienės ir R.Čiužo (2011) nuomone, šiuolaikinėje mokymo(si) paradigmoje mokytojas, išsižiūrėdamas į mokinius, sužino, koks mokymosi būdas jiems tinkamas, koks jų protinis modelis ir tai turi įtakos optimizuojant jų bendravimą bei mokymąsi.

Kaip vieną iš naudojamų metodų pedagogai išskiria individualizavimo ir diferencijavimo metodų taikymą nustatant mokinių mokymosi ypatumus („*taikant diferencijavimą ugdymo procese*“; „*skiriu individualias ir grupines užduotis*“; „*duodame individualias užduotis*“).

Duomenų analizės metu stebėjimas buvo išskirtas kaip dar vienas iš būdų, padedantis išsiaiškinti, koks mokinių mokymosi stilius jiems yra priimtiniausias („*stebėjimas pamokų metu*“; „*mokinių stebėjimas*“). Penki informantų teiginiai patvirtino šio metodo taikymo populiarumą.

Vos vienas pedagogų interviu metu išskirtas teiginys atskleidė ir eksperimentavimo naudą nustatant mokinių mokymosi stilių („*Leidžiu išbandyti įvairias mokymosi strategijas ir iš rezultatų darau išvadas*“).

Tyrimo rezultatai parodė, kad pedagogai, nustatydami mokinių mokymosi stilius, taiko įvairius metodus, kurių tarpe dažniausiai vyrauja anketavimas bei testavimas, o taip pat -individualus bendravimas ir užduočių individualizavimas bei diferencijavimas darbo klasėje metu.

Mokinių mokymosi stiliaus nustatymas yra naudingas parenkant tinkamiausius mokymo(si) metodus. Pavyzdžiui, jei klasėje ar grupėje yra vyraujantis vizualinis informacijos suvokimo stilius, pedagogui patogiau naudoti kuo daugiau vaizdinių priemonių, kuo dažniau rašyti, kad mokiniai galėtų stebėti ir keičiantis vaizdams geriau įsiminti ir išmokti pamokos metu pateikiamą mokomąją medžiagą.

Apibendrinus galima teigti, kad nustatydami mokiniams būdingus mokymosi stilius, mokytojai dažniausiai taiko standartizuotą anketavimą ir testavimą. Taip pat apie stilius ir jų pasirinkimą sprendžiama individualaus bendravimo metu.

Dažniausiai taikomi mokinių mokymo(si) būdų parinkimo metodai. Struktūrizuoto interviu metu buvo siekiama nustatyti ir dažniausiai pasitaikančius būdus, kurie padeda pedagogams parinkti mokiniams tinkančius mokymo(si) metodus.

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis išskirtos penkios subkategorijos, apibūdinančios penkias dažniausiai taikomų metodų grupes (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Pedagogų požiūris į mokinių mokymo(si) būdų parinkimo metodus (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai (kalba netaisyta)
Mokymo(si) būdų parinkimo metodus	Individualizavimas	9	„siekiama vaiko ugdymo individualizavimo“ „pagal vaiko individualias ypatybes parenku“ „pagal kiekvieno poreikius“ „pakeisti pamokas, kad atitiktų kiekvieno poreikius“ „leidžiu pasirinkti jam priimtina namų darbų formą“ „Atliktų darbų analizė“ „Keičiant tempą“ „darbas individualiai ir grupelėm“ „diferencijavimo būdu“
	Anketos	9	„anketavimas“ „apklausa-anketa“ „Anketų parengimas“ „Apklausa raštu“ „testai“ „tyrimais“
	Stebėjimas	3	„mokinių stebėjimas“ „stebėjimu“ „iš veiklos, kuri geriausiai sekėsi“
	Informacinės technologijos	4	„IKT“
	Formalūs požymiai	2	„pagal gydytojo išduotą sveikatos pažymėjimą“ „pagal vaiko amžių“
	Rezultatų ir dokumentų analizė	1	„Pasiiekimų kitimo stebėjimas, analizė“

Tyrimo dalyvavusių informantų nurodytų metodų tarpe vyrauja dvi taikomų metodų grupės: užduočių individualizavimas pagal asmeninius kiekvieno mokinio gebėjimus bei poreikius („pagal vaiko individualias ypatybes parenku“; „leidžiu pasirinkti jam priimtina namų darbų formą“; „Atliktų darbų analizė“) ir įvairios apklausos (anketavimas ir testavimas), taikomas, siekiant parinkti mokiniams priimtinausius mokymo(si) būdus ir priemones („apklausa-anketa“; „testai“; „tyrimais“).

Tyrimo rezultatai rodo, kad pedagogai dažnai taiko konkrečius tandartizuotus metodus, tokius kaip atitinkamai parengti klausimynai bei testai, padedančius išsiaiškinti, kokie metodai taikytini dirbant su vienokio ar kitokio mokymosi tipo mokiniais.

Taip pat kartais parinkti tinkamą mokymo metodą padeda mokinio stebėjimas pamokinės veiklos metu („*mokinių stebėjimas*“). Dažnai nurodoma, kad nustatant tinkamiausius mokymo(si) metodus naudojamasi informacinėmis technologijomis („*IKT*“). Išimtiniais atvejais padėti parinkti tinkamus darbo su mokiniais metodus padeda žinios apie jų sveikatos būklę („*pagal gydytojo išduotą sveikatos pažymėjimą*“) bei vaiko raidos tarpsnių išmanymas („*pagal vaiko amžių*“). Šie mokytojų taikomi metodai tyrimo metu buvo priskirti prie formalių vertinimo metodų, nereikalaujančių artimo sąlyčio su vaiku ar jo aplinka.

Kaip atskirą metodą verta išskirti mokinio mokymosi rezultatų, jo pasiekimų kaitos dėsningumą analizę ir stebėjimą („*Pasiekimų kitimo stebėjimas, analizė*“). Toks pakankamai nesudėtingas būdas gali padėti atskleidžiant mokinio savybes, pomėgius ir analizuojant taikomų metodų sėkmingumą bei tinkamumą. T.R. Guskey (2004) nurodo, kad įvairių metodų taikymas atskleidžia pedagogo profesinį tobulėjimą. Šio autoriaus nuomone, egzistuoja ryšys tarp mokytojo kompetencijos ir mokinių mokymosi pasiekimų. Tai patvirtina ir C.D. Glickman (2010) teiginius apie mokytojo lyderystės mokymesi įtaką mokymosi(si) procesui.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima konstatuoti, kad apie tinkamiausių mokymo(si) metodų parinkimą mokytojai dažniausiai sprendžia individualizuodami ugdymą ir pateikdami mokiniams anketas, testus ir kt. apklausos priemones.

Mokiniams teikiama pagalba mokantis. Kiekvienas pedagogas yra ugdytojas, atsakingas už savo ugdytinių dvasinę raidą ir mokymąsi. Be pedagogo pagalbos daugeliui mokinių sektųsi kur kas sunkiau. Geras mokytojas sugeba pastebėti, kuriam mokiniui reikalinga jo parama, palaikymas, patarimas ar papildomas darbas su mokiniu.

Atsakydami į interviu klausimus, informantai išreiškė savo nuomonę apie mokiniams teikiamos pagalbos mokantis ypatumus. Pedagogai apibūdino, kaip ir kokia pagalba teikiama mokiniams mokykloje, koks jų vaidmuo teikiant pagalbą. Mokytojų išsakytos mintys duomenų analizės metu buvo susistemintos ir, išskiriant prasminius vienetus, apibrėžta dvylika subkategorijų, atskleidžiančių mokytojų teikiamos pagalbos įvairovę ir galimybes.

Išskirtos subkategorijos, drauge su jas papildančiais teiginiais, pateikiamos 8 lentelėje.

8 lentelė

Pedagogų požiūris į pagalbos mokiniams ypatumus (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai (kalba netaisyta)
------------	---------------	-------------------	--

Pagalbos būdai	Konsultavimas	11	„Konsultacijos“ „Paiškinu, ką nesupranta“ „konsultuojame, aiškiname“ „individualiomis konsultacijomis mokiniui pageidaujant“ „padedame individualiai“
	8 lentelės tęsinį žr. kitame psl.		
	8 lentelės tęsinys		
	Tradiciniai mokymo metodai	6	„Pasakojimas (aiškinimas), klausinėjimas, rašymas, demonstravimas“ „aiškinu, demonstruoju, eksperimentuoju, darome bandymus“ „pasitelkiamos vaizdinės priemonės“ „ugdymo medžiagą stengiuose pateikti tiksliai, aiškiai“ „sisteminę kontrolę“
	Individualizavimas	5	„individualios, pagal gebėjimus paskirtos, užduotys“ „užduočių individualizacija“ „Specialiųjų poreikių mokiniams taikau kitus metodus“ „individualizuodama ir diferencijuodama užduotis“
	Papildomi informacijos šaltiniai	5	„Teorinių sąvokų apžvalgos, taisyklių sąvados“ „įvairūs žinytai“ „sudarome <...> žodynėlius“ „Informacinės technologijos, kitos media priemonės“ „Vadovėliai, žinytai, kita mokomoji literatūra“
	Netradiciniai mokymo metodai	4	„aiškiname per įvairius žaidimus“ „per įvairius žaidimus“ „susieti žinias ir pritaikyti jas praktikoje“ „stengiuosi, kad patys ieškotų problemų sprendimo, samprotautų“
	Motyvacija	4	„skatinimas, drąsinimas“ „keliu motyvaciją mokytis“ „skatinimo priemonės naudoju“ „sudarydama galimybę patirti sėkmę“
	Mokymas mokytis	2	„mokinu mokinius kaip mokytis“ „kalbu apie įvairius mokymosi metodus“
	Bendradarbiavimas su tėvais	2	„Bendradarbiauju su tėvais“ „dalyvaujant klasių mokinių susirinkimuose“
	Papildoma veikla	1	„kviečiu dalyvauti piešinių konkursuose“
	Bendradarbiavimas	1	„Tarpusavio pagalba (draugas – draugui)“
Mokymosi aplinkos sukūrimas	1	„sudarau tinkamą aplinką mokytis“	
Specialistų pagalba	1	„jeigu reikia, krepiamės konsultacijos į specialistą“	

Informantų teiginiai leidžia spręsti apie plačiai išnaudojamas pedagogų galimybes, kurių kontekste mokinių konsultavimas („Konsultacijos“; „Paiškinu, ką nesupranta“;

„*individualiomis konsultacijomis mokiniui pageidaujant*“) ir tradiciniai ugdymo metu taikomi metodai (aiškinimas, pasakojimas, vaizdinės priemonės ir kt.) išryškėja kaip dažniausiai taikomos pagalbos mokiniams priemonės.

Tyrimo metu nustatyta, kad pedagogai dažnai taiko tradicinius mokymo metodus, kuriuos laiko tinkamiausiais, stengiantis padėti mokiniams mokytis. Tokie tradiciniai metodai yra pasakojimas, aiškinimas, rašymas („*Pasakojimas (aiškinimas), klausinėjimas, rašymas, demonstravimas*“). Šie metodai labiausiai tinkami verbaliniam ir vizualiniam mokymosi stiliams, tačiau mažai susiję su kinestetinio tipo moksleivių mokymosi ypatumais.

Teikiant pagalbą mokiniams taip pat svarbus yra ugdymo individualizavimas („*individualios, pagal gebėjimus paskirtos, užduotys*“; „*individualios užduotys*“). Ugdymo individualizavimas svarbus stengiantis atsižvelgti į kiekvienam mokiniui ar jų grupėms būdingus mokymosi būdus, mokymosi stilius, interesų sritis. Galimybė skirti individualias užduotis, išnaudojant visas mokinio mokymosi galimybes ir sugebėjimus, svarbi jų mokėjimo mokytis ugdymui, motyvacijos ir išmokimo skatinimui.

Stengiantis suteikti mokiniams kuo efektyvesnę pagalbą, pasitelkiamos papildomos priemonės. Mokiniai skatinami ruošti metodines pagalbos priemones: žodynėlius, atmintines, sąvokų aplankus („*Teorinių sąvokų aplankalai, taisyklių sąvadai*“; „*sudarome <...> žodynėlius*“). Taip pat mokantis naudojami jau parengti žinynai ir kitokie pagalbiniai informacijos šaltiniai („*Informacinės technologijos, kitos media priemonės*“; „*Vadovėliai, žinynai, kita mokomoji literatūra*“). Šios pagalbinės informacijos pagalba gilinamos, patikrinamos ir įtvirtinamos žinios, randama mokymuisi reikalinga papildoma informacija, ugdomi informacijos paieškos gebėjimai. D.Buehl (2004) nuomone, aktyvi veikla, savarankiška informacijos paieška, darbas su ja skatina mokinių aktyvumą, ugdo savarankiškumą ir gebėjimą mokytis.

Kaip dar vieną iš pagalbos mokiniams būdų, tyrimo dalyviai išskiria netradicinius mokymo(si) metodus. Dažniausiai šioje subkategorijoje minimi žaidimai („*aiškiname per įvairius žaidimus*“) ir praktinė veikla, aktyvus ir savarankiškas atsakymų bei problemų sprendimų ieškojimas („*stengiuosi, kad patys ieškotų problemų sprendimo, samprotautų*“) (žr. 8 lentelę).

Vienu iš reikšmingų pagalbos mokiniams mokymosi metu aspektų laikomas mokinių motyvacijos skatinimas („*skatinimas, drąsinimas*“; „*keliu motyvaciją mokytis*“). Mokymosi procese, kaip jau buvo nustatyta tyrimo metu, vienu reikšmingiausių mokėjimo mokytis ugdymo(si) veiksmų yra laikoma mokinio motyvacija, asmeninis mokymosi poreikio ir prasmės suvokimas. Todėl motyvacijos skatinimas yra viena iš priemonių, padedanti ugdyti mokinių mokėjimo mokytis kompetenciją.

Tyrimo temą atkartoja pedagogų atsakymai, susiję su mokėjimo mokytis ugdymu („*mokinu mokinius kaip mokytis*“) bei bendradarbiavimu ir partneryste su mokinių tėvais („*Bendradarbiauju su tėvais*“). Nors šios subkategorijos nebuvo atskleistos taip aiškiai ir išsamiai kaip konsultavimo ir mokymo metodų taikymo ypatumai padedant mokiniams mokytis, tačiau bet koks dėmesys šioms savitoms pagalbos mokiniams sritims yra reikšmingas tolimesniam temos nagrinėjimui. Pedagogų teiginiai įrodo, kad mokinių mokymas mokytis ir ryšių su tėvais palaikymas padedant mokiniams mokytis, yra laikomi pagalbos mokiniams priemonėmis mokymosi procese.

Tyrimo metu epizodiškai interviu pokalbių metu buvo paminėta tokia pagalba mokiniams kaip: papildoma, nepamokinė veikla („*kviečiu dalyvauti piešinių konkursuose*“), mokinių bendradarbiavimo skatinimas („*Tarpusavio pagalba (draugas – draugui)*“), mokiniui tinkamos mokymosi aplinkos sukūrimas („*sudarau tinkamą aplinką mokytis*“) bei naudojimas atskirų sričių specialistų pagalba esant tokiam poreikiui („*jeigu reikia, kreipiamės konsultacijos į specialistą*“). Šie pagalbos mokiniams būdai buvo retai minimi, jiems nesuteikiama didelė reikšmė, tačiau ir retai taikomi metodai atskleidžia pagalbos mokiniams teikimo priemonių įvairovę. Įvairių būdų ir priemonių taikymas sudaro sąlygas atsižvelgti į kuo įvairesnius mokinių poreikius, pritaikyti mokymo programas ir mokymo turinį individualiems mokinių poreikiams, ugdam jį pačių savarankiškumą ir gebėjimą plėtoti savo mokėjimo mokytis kompetenciją.

Apibendrinant galima teigti, kad dažniausiai siūloma mokiniams pagalba yra mokytojų teikiamos konsultacijos bei kūrybiškai taikomi tradiciniai ir netradiciniai darbo pamokose metodai. Daug dėmesio skiriama ir ugdymo individualizavimui. Nors ir nelabai reikšmingą, tačiau vis dėlto, pastebimą vietą užima tikslingas mokinių mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas ir bendravimas bei bendradarbiavimas su mokinių tėvais, siekiant įtakoti jų sėkmingą ir efektyvų mokymą(si).

Tėvų švietimas. Tam, kad mokymasis mokykloje turėtų tęstinumą namų aplinkoje ir bendras mokinių mokymas ir ugdymas pasižymėtų nuoseklumu ir pastovumu, būtinas tėvų įtraukimas į vaikų ugdymo procesą. Tėvai, stokodami pedagoginių ir psichologinių žinių, dažnai negali suteikti vaikams reikalingos pagalbos, dėl informacijos trūkumo iškyla tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusipratimų kilimo grėsmė. Todėl reikšminga pedagoginio darbo sritis yra tėvų informavimas, siekiant pasitelkti jų pagalbą ir efektyviai ugdyti mokinių mokėjimo mokytis kompetenciją. Todėl, išsakydami savo nuomonę, informantai išreiškė požiūrį į tėvų švietimo ypatumus. Tyrimo rezultatai apibendrintai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė

Pedagogų požiūris į tėvų švietimą (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai (kalba netaisyta)
Tėvų švietimas	Individualus bendravimas	16	„kalbuosi individualiai“ „individualūs pokalbiai“ „individuali informacija“ „konsultuojame tėvus individualiai“
	<i>9 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
	<i>9 lentelės tęsinys</i>		
			„pranešu tėvams <..., kurioje srityje prasčiausiai sekasi“ „kviečiami tėvai individualiam pokalbiui“ „pokalbiai su tėvais mokykloje“ „tėvai dažnai užsuka į mokyklą“
	Tėvų susirinkimai	14	„susirinkimų metu“ „ruošiame tėvų susirinkimus“ „visuotiniai ir klasės susirinkimai“ „klasės susirinkimų metu“ „tėvų susirinkimai 2-3 kartus metuose“ „vedami tėvų susirinkimai“ „per tėvų susirinkimus“
	Įrašai pažymių knygelėse	8	„rašau pastabas knygelėse“ „pažymių surašymas į knygeles“ „įrašai pažangos knygelėse“ „informacija pateikiama pasiekimų knygelėse“ „vaikams surašomi pažymiai į pažymių knygeles“
	Bendravimas telefonu	7	„bendravimas telefonu“ „telefoniniai pokalbiai, žinutės“ „informavimas telefonu“ „esant reikalui tėvams skambinama, informuojama telefonu“ „Informavimas apie mokymąsi telefonu“
	Komentarai raštu	7	„rašto darbuose rašau „laiškus“. „komentarai po įvairiais darbais“ „komentarai sąsiuvinuose ir pratybose“ „rašytiniais minimaliais komentarais po patikrintu darbu“
	Informacinė medžiaga	3	„pateikiame tėvams savaitinius veiklos planus“ „ruošiame padalomąją medžiagą“ „ruošiū informaciją signalinio trim. rezultatus“
	El. bendravimo priemonės	3	„elektroniniai laiškai“ „laišku“
Anketos	2	„anketos“ „duodame užpildyti anketas“	
Parodos	1	„darbelių parodos“	

Tyrimo rezultatų analizės dėka nutatyta, kad tėvų informavimo srityje, siekiant įtraukti juos į vaikų mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymo procesą, vyrauja du pagrindiniai metodai.

Visų pirma – tai individualus bendravimas su tėvais („kalbuosi individualiai“; „individualūs pokalbiai“; „kviečiami tėvai individualiam pokalbiui“). Ch.Desforges ir

A.Abouchaar (2003) teigimu, tėvų įsitraukimas ir partnerystė yra vienas iš svarbių veiksnių, įtakančių vaiko pasiekimus mokslo ir asmeninės raidos srityse. Ameniniai tėvų ir pedagogų ryšiai yra dažniausiai praktikoje naudojamas tėvų informavimo apie vaikų mokymąsi būdas. Bendraudami tarpusavyje tėvai ir pedagogai keičiasi aktualia informacija apie vaiką, derina tarpusavio veiksmus ir pokyčių siekimo strategijas.

Taip pat dažnai tėvų informavimas vyksta tėvų susirinkimų metu. Šį būdą patvirtina net keturiolika informantų teiginių („*tėvų susirinkimai 2-3 kartus metuose*“; „*klasės susirinkimų metu*“; „*rengiu susirinkimus*“). S.Dapkienė (1996, 2002) pabrėžia, kad, nors bendradarbiavimo formų įvairovė yra labai svarbi kuriant tėvų ir pedagogų partneriškus santykius, vis dėlto, tėvų susirinkimai išlieka vyraujančia šeimos ir mokyklos tarpusavio ryšių palaikymo forma.

Taip pat dažnai naudojama tėvų informavimo apie vaiko mokymąsi priemonė – tai mokinio pasiekimų knygelė ir jos įrašai („*rašau pastabas knygelėse*“; „*pažymių surašymas į knygeles*“; „*informacija pateikiama pasiekimų knygelėse*“). Reikia pastebėti, kad vis dažniau mokykloms prisijungiant prie elektroninių dienynų sistemų, ši priemonė tampa mažiau efektyvia, išauga elektroninių informavimo priemonių vaidmuo, tačiau ne visi tėvai gali turėti prieigą prie šios informacijos šaltinių. Bet kuriuo atveju, tėvų informavimas bet koku pavidalu yra vienas iš klasės auklėtojų ir tėvų sąveikos raiškos būdų (Dumčienė, 2004). Tėvų informavimas apie jų vaikų mokymosi rezultatus, taip pat yra vienas iš tėvų bei pedagogų sąveikos ir partnerystės metodų.

Be asmeninio bendravimo, informantai pastebėjo, kad dažnai tenka bendrauti su tėvais telefonu ir tokiu būdu informuoti juos apie naujienas mokinio mokymosi ir elgesio srityse („*esant reikalui tėvams skambinama, informuojama telefonu*“; „*Informavimas apie mokymąsi telefonu*“; „*paskambinu telefonu*“). Bendravimas telefonu, kaip tėvų ir mokytojų tarpusavio ryšio palaikymo priemonė, yra naudingas dėl galimybės sutaupyti laiko, keistis informacija ypatingai greitai. Be to, pedagogas, informuodamas tėvus telefonu visuomet yra tikras, kad informacija tikrai pasiekė tėvus ir tai buvo padaryta laiku. Informuojant tėvus raštu tokios garantijos nėra, nes niekuomet nėra žinoma, kada tėvai perskaitys žinutę apie jų vaiką ir jo mokymąsi. A.Juodaitytės (2009) nuomone, laiku tėvams pateikus išsamią informaciją apie vaikų ugdymą, jų pagalbos įtaka labai išauga.

Tyrimo metu nustatyta, kad dažnai informacija apie vaiko mokymąsi pateikiama trumpai raštu komentuojant vaiko rašto darbus pratybų ar kontrolinių darbų sąsiuvinuose ir kt. atvejais („*komentuojame atliktus vaikų darbus*“; „*rašytiniais minimaliais komentarais po patikrintu darbu*“ ; „*rašto darbuose rašau „laiskus*“). Tokio pobūdžio informacija suteikia tėvams galimybę ne tik įsigilinti į mokinio daromas klaidas, bet ir palyginti savo nuomonę su mokytojo įžvalgomis ir atkreipti dėmesį į raštu pateikiamas pastabas bei atitinkamai į jas reaguoti.

Taip pat informantai nurodė, kad kartais pateikia tėvams apžvalginę informaciją, parengtą mokymo programų arba vaiko mokymosi rezultatų apžvalgos ir analizės pagrindu („*pateikiame tėvams savaitinius veiklos planus*“; „*ruošiu informaciją signalinio trim. rezultatus*“). Tokio pobūdžio informacija gali būti rengiama įvairiomis temomis ir pateikiama tėvams susirinkimų, individualių susitikimų metu, išsiuntinėjama el.paštu arba išdalijama kaip padalomoji medžiaga. Dalijimuisi informacija, apsiųskimui ja naudojamos elektroninio pašto teikiamos galimybės („*elektroniniais laiškais*“).

Taip pat nurodomas informavimo būdas – tai anketų pildymas (žr. 9 lentelę), taip pat minimos mokinių darbėlių parodos, taip pat suteikiančios informacijos apie vaikų pasiekimus ir jų veiklą mokykloje.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogų pagalba informuojant tėvus gali tapti reikšmingu mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo veiksmu ir tėvų bei pedagogų bendradarbiavimo šioje srityje išraiška. Tam dažniausiai naudojamas individualus bendravimas, susitikimai tėvų susirinkimų metu, bendravimas telefonu ir įrašai pasiekimų knygelėse bei rašto darbų komentarai. Vis dažniau įsiterpia šiuolaikinės elektroninės ryšių palaikymo priemonės, naudojamos IKT technologijos. Visų šių informavimo priemonių kompleksas sudaro sąlygas tėvų informavimui, tam, kad jie laiku sužinotų, kokios pagalbos reikia vaikui, galėtų padėti vaikui namuose, kauptų įvairiapusę patirtį ir taptų aktyviais mokinių mokymosi kompetencijos ugdymo dalyviais ir partneriais.

Pedagogų požiūris į tėvų pagalbą mokiniams namų aplinkoje. Tiriant tėvų ir pedagogų partnerystės ugdant mokinių mokymosi mokyti kompetencijos ugdymą, svarbus pedagogų požiūris į tėvų vaidmenį padedant vaikams mokyti namų aplinkoje, papildant ir pratęsiant pedagogų darbą, pradėtą mokykloje.

Inormantų požiūris į šį klausimą atskleidžiamas 10 lentelėje išskirtomis subkategorijomis ir jas iliustruojančiais tyrimo dalyvių teiginiais.

10 lentelė

Pedagogų požiūris į tėvų pagalbą mokiniams namų aplinkoje (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų pagalba	Pagalba mokantis	22	„aiškina namų darbus“ „padeda suprasti naują medžiagą“ „padėdami rasti reikiamos informacijos bibliotekoje, internete“ „aiškina dalyką <...> individualiai“ „aiškindami vaikams ką jie nesupranta“ „parneša vaikams reikiamos literatūros iš bibliotekos“

		<p>„padeda susirasti internete“ „dirbti su vaiku namuose“ „paaiškina, konsultuoja“ „ieško, kuria kartu su vaiku“ „pakartoja taisykles“ „diktuoja sakinius“</p>
<i>10 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
<i>10 lentelės tęsinys</i>		
		<p>„ruošia kartu užduotus namų darbus“ „Padeda ruošti namų darbus“ „kartu rašo diktantus“ „gali <...> padėti suprasti pamokoje išeitą medžiagą“</p>
Kontrolė	8	<p>„tikrina, ar jie (namų darbai, aut. past.) paruošti“ „kontroliuoja namų darbų užduočių atlikimą“ „patikrina“ „gali pakontroliuoti, ar paruošė pamokas“ „Tikrina sąsiuvinius“ „kontroliuoja namų darbų atlikimą“</p>
Bendravimas su pedagogais	5	<p>„bendrauja su klasių vadovais, mokytojais“ „dalyvauja mokyklos veikloje“ „konsultuojasi su mokytoju“ „prašo papildomos medžiagos“ „domisi“</p>
Abejingumas	4	<p>„palieka tai mokytojui“ „yra tėvų, kurie abejingi vaiko mokymuisi“ „dauguma tėvų <..> nepadeda“ „susirūpina tik gavę signalą“</p>

Išsakydami savo nuomonę apie tėvų teikiamą pagalbą mokiniams namuose pedagogai dažniausiai pabrėžė tėvų pagalbą mokantis ir ruošiant namų darbus. Šią subkategoriją iliustruoja net dvidešimt du informantų teiginiai, kuriais nusakoma pagalba mokiniams nuo nesuprantamų užduočių aiškinimo („aiškina namų darbus“; „padeda suprasti naują medžiagą“), diktantų rašymo („diktuoja sakinius“) iki medžiagos, reikalingos mokymuisi rinkimo („padėdami rasti reikiamos informacijos bibliotekoje, internete“; „renka kartu su vaiku medžiagą internete“). V. Ozolaitės ir E. Zablockytės (2008) nuomone tėvų dėmesys vaikui ir jo mokymuisi turi įtakos mokymosi motyvacijos formavimuisi, o tuo pačiu ir mokymosi mokyti kompetencijos ugdymui(si). Mokymas namuose pagal Desforges ir Abouchaar (2003) yra struktūrinė šeimos ir mokyklos partnerystės dalis.

Kaip atskirą tėvų pagalbos mokiniams namuose priemonę tyrimo metu buvo galima išskirti namų darbų ir mokymosi pasiekimų kontrolę („tikrina, ar jie (namų darbai, aut. past.) paruošti“; „kontroliuoja namų darbų užduočių atlikimą“; „gali pakontroliuoti, ar paruošė pamokas“). Kadangi dažnai vyresniųjų klasių mokiniams tėvai nebegali padėti ir paaiškinti nesuprantamų mokomųjų dalykų, namų darbų atlikimo kontrolė yra prieinama visiems tėvams, nepriklausomai nuo jų amžiaus, išsilavinimo ir kitų asmeninių aplinkybių bei galimybių.

Mokslinėje literatūroje pabrėžiamas tėvų ir pedagogų partnerystės vaidmuo ugdant mokinių mokymosi mokyti kompetenciją. Informantai tyrimo metu taip pat išskyrė tėvų bendravimą ir bendradarbiavimą su pedagogais, ryšių su mokymo įstaiga palaikymą („*bendrauja su klasių vadovais, mokytojais*“; „*dalyvauja mokyklos veikloje*“; „*konsultuojasi su mokytoju*“). Šis bendravimas pasireiškia įvairiomis formomis: ir individualiais bei telefoniniais pokalbiais, ir dalyvaujant mokyklos veikloje, ir konsultuojantis vaiko mokymosi ar elgesio klausimais, ir kreipiantis dėl papildomos medžiagos mokymuisi ir tiesiog domintis vaiko veikla mokykloje.

Analizuojant tyrimo rezultatus nustatyta, kad dalis tėvų yra abejingi vaiko mokymuisi ir vengia aktyviai dalyvauti jo ugdyme („*yra tėvų, kurie abejingi vaiko mokymuisi*“; „*dauguma tėvų<..> nepadedą*“). Tėvų abejingumas dažnai ne tik slopina vaiko mokymosi motyvaciją, bet ir motyvuotiems vaikams nesuteikia galimybių tobulėti ne tik mokykloje, bet ir namuose. Tėvų išitraukimo į vaiko ugdymą lygis yra svarbus vaiko mokymosi mokyti kompetencijos ugdymui ne tik pradinėse klasėse, bet ir vėliau (Desforges, Abouchar, 2003).

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad dažniausiai tėvai namuose padeda vaikams ruošti namų darbus paaiškindami nesuprantamas užduotis, patikrindami atliktus namų darbus, padėdami rinkti papildomą informaciją, taip pat kaip pagalbos priemonė gali būti išskiriama namų darbų kontrolė. Rečiausiai tėvų pagalba atsiskleidžia per partneriškus santykius su pedagogais. Ypatinę nerimą kelia rodomas tėvų abejingumas vaiko mokymuisi ir visos atsakomybės už vaiko mokymąsi perkėlimas pedagogams.

Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas. Nors tyrimo metu pedagogai retai akcentavo tėvų vaidmenį bendraujant ir bendradarbiaujant su mokytojais, tačiau ši tema tyrimui ypač svarbi. Todėl interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti informantų nuomonę apie bendradarbiavimą su tėvais ugdant mokinių mokėjimo mokyti kompetenciją. Šios nuomonės apibendrinti rezultatai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė

Pedagogų požiūris į bendradarbiavimą su tėvais ugdant mokinių mokėjimo mokyti kompetenciją (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų ir pedagogų partnerystė	Vaiko pažangumas	9	„ <i>domisi pažymiais</i> “ „ <i>pažangumo klausimais</i> “ „ <i>Dažniausiai dėl vaikų pažangumo</i> “ „ <i>Kodėl suprastėjo pažymiai</i> “ „ <i>kaip sekasi vienas ar kitas mokomasis dalykas</i> “

		„Nori žinoti, kaip vaikui sekasi“ „dėl vertinimo sistemos“ „ką reikėtų stipriau pasimokyti“ „dėl pažymių“
Vaiko drausmė	9	„domisi <...> elgesiu pamokoje“ „lankomumo, drausmės klausimais“ „dėl drausmės“
<i>11 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
<i>11 lentelės tęsinys</i>		
		„drausmės, elgesio“ „Jei klasės draugai trukdo įsisavinti medžiagą“ „dėl vaiko elgesio mokykloje“ „dėl bendravimo, konfliktų klasėje“ „iškilus konfliktams“
Metodinė pagalba	5	„Kaip greičiau išmokyti skaityti ir rašyti“ „kaip išmokinti sukaupti dėmesį“ „prašo papildomos medžiagos“ „prašo grožinės literatūros sąrašo“ „Kaip mokyti vaiką namuose“
Mokymasis namuose	5	„domisi <...> namų darbų užduotimis“ „dėl namų darbų krūvio“ „neišskios užduotys ar nesupranta kaip atlikti“ „su klausimu, ar tikrai neužduota namų darbų“ „kas užduota namų darbams“
Nesikreipia	4	„kreipiasi nedažnai“ „nesikreipia“ „vyresnių klasių mokinių tėvai nenoriai bendradarbiauja ir bendrauja su mokytojais“
Mokymasis mokykloje	3	„per didelę programos apimtį“ „Per didelio pamokų krūvio“ „jei vaikai nesupranta mokytojų aiškinimo“
Mokytojo pagalbos poreikis	2	„prašo padėti per pertraukas ar po pamokų“ „prašo individualiai padirbti su jų vaiku“
Vaiko mokymosi aplinkos kūrimas	2	„dėl kabineto, baldų, aplinkos tobulinimo“ „kokias priemones nupirkti“

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kokios veiklos sritys dominuoja tėvų ir pedagogų partneriškuose santykiuose ugdant vaikų mokymosi mokyti kompetenciją.

Nustatyta, kad dažniausiai bendravimas vyksta domintis vaiko pažangumu ir drausme mokykloje („Dažniausiai dėl vaikų pažangumo“; „Kodėl suprastėjo pažymiai“; „kaip sekasi vienas ar kitas mokomasis dalykas“; „lankomumo, drausmės klausimais“; „dėl drausmės“). Bendrai sprendžiamos vaikų mokymosi ir elgesio problemos suartina ugdytojus ir leidžia kartu ieškoti tinkamų problemų sprendimų, drauge derinti veiksmus, skirtus mokymosi pasiekimų gerinimui ir elgesio korekcijai.

Atskirai išskirta subkategorija, apibūdinama, kaip tėvams kylantis metodinės pagalbos rūpinantis vaiko mokymosi poreikis („kaip išmokinti sukaupti dėmesį“; „prašo papildomos

medžiagos“). Šie teiginiai atskleidžia, kad tėvai domisi vaikų mokymosi mokytis gebėjimo ugdymu, patys ieško galimybių, kaip suteikti vaikams pagalbą mokymosi srityje.

Kita artima subkategorija – tai pagalba vaikams mokantis namuose. Tėvai siekia bendradarbiavimo su pedagogais, stengdamiesi padėti vaikams tinkamai atlikti namų darbus („*neišskios užduotys ar nesupranta kaip atlikti*“), o taip pat kontroliuoja namų darbų rengimą, siekdami sistemingo vaikų mokymosi namuose („*su klausimu, ar tikrai neužduota namų darbų*“; „*kas užduota namų darbams*“). Rūpestingai atliekami namų darbai, taikant kiekvienam mokiniui pagal jam parankiausią mokymosi stilių, sudaro sąlygas geresniam mokymuisi, ugdo tinkamo mokymosi įgūdžius bei įpročius, lavina gebėjimą pasirinkti tinkamiausius mokymosi metodus.

Partnerystė atsiskleidžia ir per tėvų domėjimąsi vaiko mokymusi mokykloje („*Per didelio pamokų krūvio*“; „*jei vaikai nesupranta mokytojų aiškinimo*“). Remiantis informantų teiginiais, galima pastebėti, kad tėvai kreipiasi į pedagogus, tikėdamiesi drauge išspręsti jiems kylančias problemas ar klausimus, susijusius su mokymosi programomis, jų apimtimi, mokomosios medžiagos suvokimu.

Rečiau bendradarbiaujama prireikus papildomos mokytojo pagalbos vaikui („*prašo padėti per pertraukas ar po pamokų*“; „*prašo individualiai padirbti su jų vaiku*“).

Kartais tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas vyksta tobulinant vaikų mokomąją aplinką ir materialinę bazę, rūpinantis mokymosi sąlygų kūrimu („*dėl kabineto, baldų, aplinkos tobulinimo*“; „*kokias priemones nupirkti*“). Materialinį tėvų indėlį ir pagalbą Ch. Desforges, A. Abouchar (2003), taip pat įvardija kaip šeimos ir mokyklos partnerystės struktūros dalį.

Tyrimo metu nustatyta, kad dalis tėvų nėra linkę bendrauti ir bendradarbiauti su pedagogais („*nesikreipia*“; „*vyresnių klasių mokinių tėvai nenoriai bendradarbiauja ir bendrauja su mokytojais*“).

Pagrindinės tyrimo metu išskirtos tėvų ir pedagogų partnerystės sritys – tai domėjimasis vaiko pažangumu ir elgesiu, darbo su vaiku namuose ypatumais, padedant jam kuo geriau išnaudoti visas savo galimybes.

Tėvų patiriami sunkumai, susiję su vaikų mokymusi. Rūpindamiesi vaikų mokymusi tėvai neišvengiamai susiduria su įvairiais sunkumais ir problemomis. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina tėvų patiriamus sunkumus, koks jų požiūris ir informuotumas šiuo klausimu.

12 lentelė

Pedagogų požiūris į tėvų patiriamus sunkumus, susijusius su vaikų mokymusi (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių	Patvirtinantys teiginiai
------------	---------------	----------	--------------------------

		skaičius	
Tėvų patiriami sunkumai	Nenoras mokytis	14	„motyvacijos stoka“ „nematymu prasmės siekti žinių“ „su vaikų nenoru mokytis“ „nenoru mokytis, tinginiavimu“ „tingėjimu, melavimu“ „neruošimu namų darbų“
	<i>12 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
	<i>12 lentelės tęsinys</i>		
			„mokiniai dažnai sako, jog jiems namų darbų neužduoda“ „Tėvai nepajėgia į teigiamą pusę nusverti mokymosi motyvacijos „svarstyklių“ „Vaikų tingumas, nenoras mokytis“ „pastovus melavimas, kad nieko neužduota“ „savarankiškai retas kuris nori mokytis“
	Kompetencijos stoka	7	„Vyresnėse klasėse tėvai jau nesugeba padėti“ „Vyresnėse klasėse sunkiau sekasi paaiškinti tiksluosius mokslus“ „ne visiems tėvams pakanka kompetencijos“ „patys negeba padėti“ „neturi pakankamai dalykinių žinių“
	Nedrausmingumas	6	drausmės trūkumu“ „per daug laisvės“ „pamokų nelankymu, drausmės“ „užmaršumu skundžiasi“ „kad savarankiškai nesusideda priemonių“ „dėmesio, elgesio problemomis“
	Laiko stoka	3	„laiko stoka“ „ne visada pajėgūs pakankamai laiko ir jėgų skirti vaikui“ „dauguma tėvų daug ir ilgai dirba, todėl negali skirti pakankamai dėmesio vaiko mokymuisi“
	Priklausomybės	2	„sėdi prie kompiuterių, o nežino elementariausių dalykų“ „negalėjimas atsitraukti nuo kompiuterio“
Didelis mokymosi krūvis	1	„per daug užduodamais namų darbais“	

Pati aktualiausia informantų išskiriama problema, su kuria tenka kovoti tėvams, yra vaikų nenoras mokytis, pasireiškiantis tinginiavimu, melavimu, nesimokymu („tingėjimu, melavimu“; „neruošimu namų darbų“; „Tėvai nepajėgia į teigiamą pusę nusverti mokymosi motyvacijos „svarstyklių“; „Vaikų tingumas, nenoras mokytis“). Mokymosi motyvacija yra viena pagrindinių sėkmingo ir tikslingo mokymosi sąlygų. Ypatingai reikšmingi yra vidiniai mokymosi motyvai. Kadangi mokymasis, pasak L.Jovaišos (2007), yra tikslinga veikla, siekiant įgyti mokėjimų ir įgūdžių, tad akivaizdu, kad tikslinga veikla neįmanoma be vidinio noro ir paskatų. Ši problema yra pati svarbiausia sprendžiant visus kitus su mokymosi sunkumais susijusius klausimus.

Kita problema, kuri neleidžia tėvams suteikti savo vaikams pilnavertės pagalbos mokantis, yra jų išsilavinimo arba kompetencijos stoka aiškinant savo vaikams mokomuosius dalykus („Vyresnėse klasėse sunkiau sekasi paaiškinti tiksluosius mokslus“; „ne visiems tėvams pakanka kompetencijos“; „neturi pakankamai dalykinių žinių“). Iš informantų teiginių galima spręsti, kad tėvų kompetencijos stygiaus problema ypatingai išryškėja vaikams užaugus ir perėjus į vyresnes klases.

Kita aktuali problema yra vaikų nedrausmingas elgesys pamokų metu ir neklausymas namuose (*drausmės trūkumu*“; „per daug laisvės“; „pamokų nelankymu, drausmės“). Ši tyrimo dalyvių išskiriama problema tampa reikšminga ne tik paties nedrausmingiems mokiniams, bet ir kitiems besimokantiems, kadangi dėl nedrausmingo bendraamžių elgesio nukenčia jų mokymo(si) kokybė.

Kur kas rečiau išskiriama, bet ne mažiau reikšminga problema – tai tėvų užimtumas ir laiko stoka („ne visada pajėgūs pakankamai laiko ir jėgų skirti vaikui“). Informantai nurodo, kad „dauguma tėvų daug ir ilgai dirba, todėl negali skirti pakankamai dėmesio vaiko mokymuisi“ (žr. 12 lentelę). Laiko trūkumas, įsipareigojimu gausa ir socialinių vaidmenų derinimo sudėtingumas lemia ribotas tėvų galimybes ugdant vaikų mokymosi mokytis kompetenciją ir palaikant partneriškus santykius su ugdymo įstaigos bendruomene.

Rečiausiai įvardijamos problemos – tai pastaraisiais dešimtemčiais tapusi aktuali problema vaikų priklausomybė nuo kompiuterio („negalėjimas atsitraukti nuo kompiuterio“) ir dideli mokymosi krūviai („per daug užduodamais namų darbais“).

Tėvų patiriamų sunkumų identifikavimas ir aktualiausių vaikų mokymosi problemų įvardijimas svarbus numatant darbo su vaikais ir šeima metodus bei priemones, rengiant tėvams reikalingą informaciją ir kitose darbo su tėvais, šeimos ir mokyklos partnerystės srityse.

Vilkaviškio pagrindinėje mokykloje veikia mokyklos taryba kaip aukščiausioji savivaldos institucija, atstovaujanti mokiniams, mokytojams, tėvams (globėjams, rūpintojams), socialiniams partneriams ir vietos bendruomenei. Šią tarybą sudaro tarybos pirmininkė, pirmininkės pavaduotoja, tarybos sekretorė. Tarybos nariai yra trys mokytojos ir penki tėvų aktyvo nariai. Tarybos veiklos grupės kuruoja tris veiklos sritis:

- Ugdomojo proceso planavimo.
- Prevencijos, pagalbos mokiniui, tėvų švietimo.
- Kultūrinių ir pramoginių renginių organizavimo.

2011-2012 mokslo metų mokyklos tarybos veiklos plane (žr. 5 priedą) iškeltas pagrindinis veiklos tikslas – skatinti visų mokyklos bendruomenės narių bendradarbiavimą, paremtą mokyklos filosofija, kelti jų sąmoningumą ir atsakomybę už mokyklos ateitį, ugdyti tarpusavio supratimu ir tolerancija pagrįstus santykius. Tėvai, kaip mokyklos bendruomenės nariai taip pat

yra įtraukiami į bendradarbiavimą su kitais mokyklos bendruomenės nariais. Svarbus aspektas yra tėvų kaip bendruomenės narių sąmoningumo ugdymas, atsakomybės skatinimas. Daug dėmesio skiriama tarpusavio santykių puoselėjimui.

Planuojant mokyklos ir šeimos bendradarbiavimą, 2011-2012 mokslo metais numatyti veiksmai, susiję su pagalbos išteklių paieška ir socialinės paramos teikimo organizavimu mokiniui ir jo šeimai. Įgyvendinant šį siekinį numatomas rezultatas – suteikta materialinė pagalba mokiniui ir jo šeimai. Reali pagalba besimokantiejiems ir tėvams, kaip vaiko ugdytojams didina šeimos ir mokyklos tarpusavio pasitikėjimą, skatina pagarbą ugdymo institucijai ir gerinant šeimos materialinę padėtį suteikia tėvams geresnes galimybes rūpintis vaiko mokymusi ir tuo pačiu – mokymosi mokytis kompetencijos ugdymu, skatina įsitraukti į bendrą veiklą su mokykloje dirbančiais pedagogais.

Taip pat veiklos plane numatoma vystyti bendrą veiklą su socialiniais partneriais, sprendžiant mokinių lankomumo, mokymosi ir elgesio problemas, vykdyti smurto, nepažangumo ir pamokų nelankymo prevenciją. Šiais veiksmais siekiama geresnės ugdymo kokybės ir efektyvesnio socialinių problemų sprendimo.

Bendradarbiaujant su tėvais numatyta skaityti paskaitas apie tėvų atsakomybę dėl vaikų elgesio, įtraukiant į šią veiklą policijos pareigūnus. Numatyta veikla skirta tėvų informavimui apie jų pareigas ir gilesnio savo atsakomybės už vaiko ugdymą suvokimo skatinimui. Skatinant tėvų atsakomybę už vaiko elgesį taip pat ugdomas ir atsakingesnis tėvų požiūris į vaiko mokymąsi ir tėvų atsakomybę už jį.

Viena iš numatomų tradicinių veiklos formų – tai mokykloje organizuojamas visuotinis tėvų susirinkimas, skirtas informacijos apie mokyklos veiklą sklaidai tėvų tarpe. Taip pat numatytas 5-10 klasių tėvų susirinkimas „Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo“ tema.

Skatinant bendruomeniškumą apibrėžtas darbo su tėvais priemonių planas, kurio pagrindiniai uždaviniai yra:

- Informuoti tėvus apie Bendrųjų programų įgyvendinimą, ugdymo(si) sąlygas, pasiekimus, vertinimą, bendrųjų kompetencijų ugdymą.
- Stiprinti tėvų partnerystę su mokytojais, klasių vadovais, švietimo pagalbos specialistais, siekti mokytojo ir tėvų pagalbos mokiniui priemonių dermės.
- Teikti metodinę, informacinę pagalbą apie darbo rinkos perspektyvas, profesijas, tolimesnio mokymosi galimybes.
- Skatinti tėvų aktyvumą mokyklos savivaldos institucijose, klasės ir mokyklos kultūriniame gyvenime.
- Tobulinti grįžtamąjį ryšį su tėvais.

Įgyvendinant šiuos darbo su tėvais veiklos uždavinius numatomos tokios priemonės kaip: visuotinis tėvų susirinkimas, konsultacijos tėvams su dalykų mokytojais dėl mokinių pažangos ir pasiekimų, mokyklos tarybos ir tėvų apskrito stalo diskusija „Mokykla šiandien ir rytoj“, klasės tėvų susirinkimai.

Siekiant efektyvaus tėvų informavimo ir įtraukimo į bendradarbiavimą bei partnerystę su mokyklos bendruomene, atliekamas veiklos stebėjimas, anketinė mokinių ir tėvų apklausa siekiant nustatyti efektyviausias klasės vadovo veiklos formas, siekti aukštesnio klasės valandėlių efektyvumo ir prasmingumo.

Taigi, galima konstatuoti, kad mokykloje yra skiriamas nemažas dėmesys tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo puoselėjimui įvairios veiklos metu. Šis bendradarbiavimas skatinamas įvairiomis formomis. Viena iš jų – tai pagalba mokinių šeimoms tiek materialiai (tarpininkaujant, organizuojant ir konsultuojant socialinės paramos gavimo klausimais), tiek ir šviečiamąja veikla – suteikiant tėvams papildomos informacijos apie vaikų ugdymą, atsakomybę už vaiko elgesį bei mokymąsi, ugdat pačių tėvų ugdomuosius gebėjimus. Tokiu būdu šeima įgalinama geriau atlikti tiesiogines savo funkcijas, susijusias su vaiko ugdymu, užmegzti ir palaikyti santykius su mokykloje dirbančiais pedagogais ir kitais pagalbą mokiniams ir jų šeimoms teikiančiais specialistais.

Visos šios priemonės skatina tėvų atsakomybės už vaiko ugdymą formavimąsi, įsitraukimą ir į mokyklos bendruomenės veiklą, aktyvų kultūrinį gyvenimą. Tėvai supažindinami su pagrindiniais ugdymo programų ypatumais, su mokinio kompetencijų, tame tarpe – ir mokymusi mokytis kompetencijos – ugdymu, tuo būdu gaudami reikalingos informacijos darbui su vaiku namuose, teikiant jam pagalbą mokantis ir ugdat mokymosi mokytis kompetenciją.

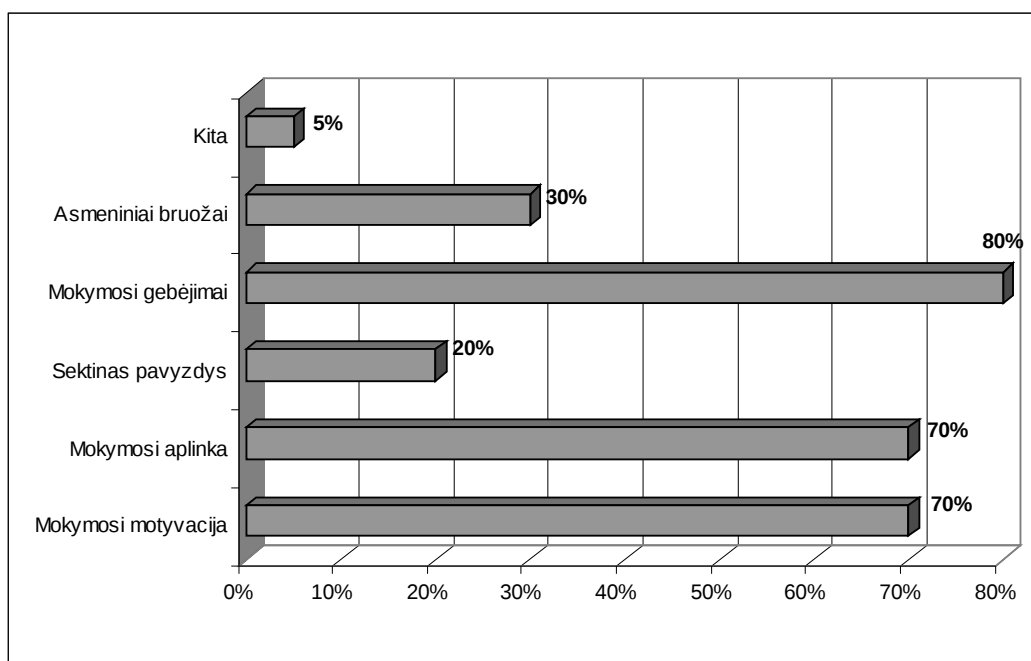
Apibendrinus galima teigti, kad pedagogų požiūriu, dažniausiai tėvams pasitaikantys sunkumai, susiję su vaikų mokymusi ir mokymosi mokytis kompetencijos ugdymu yra motyvacijos stoka (nenoras mokytis) ir tėvų kompetencijos teikiant pagalbą vaikams trūkumas.

4.2. Tėvų požiūrio analizė

Analizuojant tėvų požiūrį į daugelį su vaikų mokymosi mokytis kompetencijos ugdymu susijusių klausimų, pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti, kokius svarbiausius mokymosi motyvaciją įtakančius veiksnius išskiria tėvai.

Tėvams pateikiamame klausimyne keletas klausimų, tarp jų ir pastarasis, buvo pusiau atviro pobūdžio, leidžiant informantams pasirinkti iš pateiktų atsakymų sąrašo jiems artimiausią arba įrašyti savo nuomonę.

Tyrimo rezultatai buvo skaičiuojami ir išreiškiami grafiniu pavidalu, pateikiant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių tyrimo dalyvių procentinę išraišką, skaičiuojamą nuo bendro tyrimo dalyvių skaičiaus. Kadangi atsakant į šį klausimą buvo galima rinktis daugiau nei vieną atsakymo variantą, bendra atsakymų suma sudaro daugiau nei šimtą procentų (žr. 3 pav.).

3 pav. Tėvų išskiriami vaikų mokymosi motyvaciją įtakoiantys veiksniai (N=20)

Tyrimo metu nustatyta, kad tėvai dažniausiai išskiria vaiko individualius mokymosi gebėjimus ir jų reikšmę mokymosi motyvacijai (80 %) (žr. 3 pav.). Taip pat svarbi vieta tenka mokymosi aplinkai ir mokymosi motyvacijai (po 70%). Mažiausiai reikšmingu laikomas sektinas pavyzdys (20 %). Lyginant su pedagogų nuomone, galima pastebėti, kad pedagogai ypač daug reikšmės suteikia mokymo metodams. Bendras abiejų tiriamųjų grupių bruožas – tai dėmesys mokymosi aplinkai ir motyvacijai.

Mokymosi mokyti veiksniai. Kokybiškai vertinant tėvų požiūrį į mokymuisi reikšmingus veiksnius, iš laisvai išsakytų informantų atsakymų buvo išskirtos su trimis kategorijomis (mokyklos ir namų aplinkos bei asmeninių savybių) susiję subkategorijos ir pagrįstos jas papildančiais tyrimo dalyvių teiginiais.

13 lentelė

Tėvų požiūris į veiksnius, turinčius įtakos mokinių mokymuisi (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Mokyklos aplinka	Mokymosi aplinka	11	„Svarbi mokymosi aplinka – tyla“ „turi būti tam tikra aplinka“ „mokymuisi turi būti sudaryta gera mokymosi aplinka“

			<p>„Mokyklose aplinka dažniausiai būna tinkama, tačiau namuose ne visi turi sąlygas mokytis“</p> <p>„mokymosi aplinka yra taip pat svarbi“</p> <p>„Vaikas stengiasi mokintis kaip yra sudaryta gera aplinka“</p> <p>„Mokymosi aplinka atlieka svarbų vaidmenį“</p>
			13 lentelės tęsinį žr. kitame psl.
			13 lentelės tęsinys
			<p>„sukūrus jaukią, saugią aplinką vaikas jaučiasi puikiai“</p> <p>„smagiau mokintis kada yra graži, jauki aplinka“</p> <p>„aplinka, nes jei neturės sąlygų mokytis, nepadės ir gabumai“</p>
	Bendraamžių įtaka	4	<p>„turi įtakos kaip draugai mokosi“</p> <p>„taip pat vaikai seka ir klasės draugų pavyzdžiu“</p> <p>„vaikas stebi ir kaip mokosi jo draugai“</p> <p>„skatina vaiką pasistengti prieš draugus“</p>
	Mokytojo įtaka	3	<p>„pirmiausia mokytojas turi sudominti vaikus“</p> <p>„vaikai daugiausiai seka mokytojo pavyzdžiu“</p> <p>„nuo mokytojo asmenybės“</p>
Šeimos aplinka	Teigiamas pavyzdys	1	„Kiekvienas vaikas nuo mažumės ima pavyzdį iš suaugusiojo“
Asmenybės bruožai	Individualūs gabumai	11	<p>„ne visi dalykai jam patinka ir vienodai sekasi mokintis“</p> <p>„eilę dalykų lemia prigimtis“</p> <p>„vaiko gebėjimai, nulemiantys stipriąsias mokymosi puses“</p> <p>„mokymosi gebėjimai – gabiam vaikui sekasi žymiai lengviau“</p> <p>„vaikas gabus nuo mažens, todėl pagalbos reik minimalios“</p> <p>„nuo mokymosi gebėjimų“</p> <p>„Išskirčiau gebėjimus, ne skuo jie geresni, tuo didesnė tikimybė pasiekti rezultatų“</p> <p>„daug nusprendžia <...> vaiko gabumai“</p>
	Mokymosi motyvacija	10	<p>„Pagrindinis mokymosi veiksnys, manau, yra vidinė motyvacija“</p> <p>„svarbu mokymosi motyvacija“</p> <p>„jei žmogus motyvuotas kažką daryti, tai jam tai geriau ir sekasi“</p> <p>„pati noriai mokosi“</p> <p>„vaikas turi pats norėti mokytis“</p> <p>„daug nusprendžia mokymosi motyvacija“</p> <p>„mokymosi motyvacija yra aktuali“</p> <p>„jei mokinys neturi motyvacijos mokytis, tai ir rezultatai nebus geri“</p>
	Mokėjimas mokytis	4	<p>„Mokymosi gebėjimus vaikas išsiugdo“</p> <p>„mokinys turi mokėti mokytis, atsirinkti, kas svarbiausia“</p> <p>„mokėti rasti reikiamą informaciją internete, spaudoje“</p> <p>„gebėti ją (informaciją (aut.past.)) perteikti“</p>
	Asmeniniai bruožai	4	<p>„atsakingumas, pareigingumas, darbštumas“</p> <p>„rezultatas priklauso nuo asmeninių bruožų“</p>

			„ <i>asmeniniai bruožai – tai vaiko gabumai ir norai</i> “ „ <i>atsakomybė</i> “
--	--	--	---

Tėvai, komentuodami ir pagrįsdami savo požiūrį į mokymąsi įtakojančius veiksnius, išskyrė tuos, kurie jiems atrodė svarbiausi.

Mokyklos aplinkoje tėvai didžiausią reikšmę skiria mokymosi aplinkai („*Vaikas stengiasi mokintis kaip yra sudaryta gera aplinka*“; „*nuo aplinkos*“; „*Mokymosi aplinka atlieka svarbų vaidmenį*“). Šiuo atžvilgiu tėvų požiūris sutampa su pedagogų nuomone, kurie taip pat aukštai vertino mokymosi aplinkos reikšmę.

Taip pat tėvai pabrėžė bendraamžių įtaką mokymuisi („*taip pat vaikai seka ir klasės draugų pavyzdžiu*“; „*vaikas stebi ir kaip mokosi jo draugai*“). Galima daryti prielaidą, kad tokią tėvų nuomonę lemia jų asmeninė patirtis ir įžvalga. Be to, bendraamžių įtaką asmenybės raidai ir požiūrio formavimuisi pabrėžia ir R.Žukauskienė (2007), L.Jovaiša (2007) bei kiti mokslinės literatūros autoriai, analizuojantys pedagoginius ir raidos psichologijos klausimus.

Žymiai mažesnė reikšmė teikiama mokytojo asmenybei, jos svarbai mokinio ugdyme skatinant mokinio mokymosi efektyvumą („*vaikai daugiausiai seka mokytojo pavyzdžiu*“; „*nuo mokytojo asmenybės*“). Mokytojai šioje srityje prisiima kur kas daugiau atsakomybės už vaikų mokymąsi. Tai atskleidžia ir jų išskiriamas mokymo metodų poveikis mokymuisi. Kadangi mokymo metodus parenka ne kas kitas, o kaip tik mokytojas, tad jo asmenybei, kūrybiškumui, įžvalgumui ir kompetencijai galima priskirti tinkamų metodų parinkimo atsakomybę. Vadinas, mokytojo asmenybė tiesiogiai ir netiesiogiai turi įtakos mokinio mokymosi pasiekimams.

Tėvai ypatingai mažai reikšmės teikia šeimos aplinkai. Šioje kategorijoje išskiriama tik viena tema, susijusi su teigiamo pavyzdžio rodymu šeimoje („*Kiekvienas vaikas nuo mažumės ima pavyzdį iš suaugusiojo*“). Toks tėvų požiūris tarsi rodo, kad atsakomybė už vaiko mokymąsi priskiriama labiau mokyklai nei šeimai.

Tuo tarpu su mokinio asmenybe susijusiems veiksniams tyrimo dalyviai skyrė kur kas daugiau dėmesio. Ypatingai pabrėžiama įgimtų sugebėjimų svarba mokymuisi („*Išskirčiau gebėjimus, ne skuo jie geresni, tuo didesnė tikimybė pasiekti rezultatų*“; „*daug nusprendžia<...> vaiko gabumai*“; „*nuo vaiko gebėjimų*“).

Tėvų nuomone, įgimti vaiko gebėjimai, talentas lemia ir jo norą mokytis, tačiau neretai vidinė motyvacija tampa svarbesne ir už gabumus, nes „*jei mokinys neturi motyvacijos mokytis, tai ir rezultatai nebus geri*“; „*jei žmogus motyvuotas kažką daryti, tai jam tai geriau ir sekasi*“.

Įdomu tai, kad tėvai išskiria vaiko mokėjimo mokytis kompetenciją ir jos kaip veiksnio svarbą mokymosi motyvacijos stiprumui („*Mokymosi gebėjimus vaikas išsiugdo*“; „*mokinys turi mokėti mokytis, atsirinkti, kas svarbiausia*“). Nors tėvai neįvardina mokymosi mokytis

kompetencijos sampratos, tačiau atskiri šios kompetencijos komponentai, paminėti informantų teiginiuose, leidžia juos priskirti būtent šiai subkategorijai.

Paskutinioji išskiriama teiginių grupė – tai asmenybės bruožai, įtakoiantys mokymosi rezultatus („*rezultatas priklauso nuo asmeninių bruožų*“). Tyrimo dalyviai pastebi, kad labai svarbus yra mokinio atsakingumas, pareigingumas, darbštumas (žr. 13 lentelę).

Apibendrinant tėvų išsakytos nuomonės ypatumus, galima pastebėti, kad aptardami mokinių mokymąsi įtakojančius veiksnius, jie daug reikšmės teikia mokyklinei aplinkai, įgimtiems gabumams ir mokymosi motyvacijai, tačiau pernelyg mažą vaidmenį skiria šeimos ir tėvų vaidmeniui padedant vaikui mokytis.

Vaikų mokymosi stiliai. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti tėvų žinias apie jų vaikų mokymosi stiliaus ypatumus. Tėvų nuomonė atskleidžiama 14 lentelėje išskirtomis subkategorijomis.

14 lentelė

Tėvų požiūris į vaikų mokymosi stilių ypatumus (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Mokymosi ypatumai	Suaugusiųjų pagalba	20	„ <i>Dažniausiai kreipiasi pagalbos į mokytojus</i> “ „ <i>kreipiasi į klasės draugus</i> “ „ <i>Kreipiasi pagalbos į tėvus</i> “ „ <i>jei nesiseka, prašosi pagalbos</i> “ „ <i>jei nesupranta užduoties, kreipiasi pagalbos į suaugusį žmogų (mamą, tetą, brolių..)</i> “ „ <i>Lanko papildomas pamokas (matematikos (aut. past.)) po pamokų</i> “ „ <i>Kreipiasi pagalbos į vyresnius</i> “ „ <i>prašo kad patikrinti, kaip atliko užduotis</i> “ „ <i>užduočių atlikimą tikrinu tik tada jei kreipiasi pagalbos</i> “ „ <i>kreipiasi pagalbos į mokytojus</i> “ „ <i>kartais kreipiasi pagalbos į tėvus ar brolių</i> “ „ <i>jei ko nesupranta, pagalbos kreipiasi į mane</i> “
	Savarankiškas mokymasis	8	„ <i>Stengiasi daryti savarankiškai</i> “ „ <i>mano vaikas mokinasi savarankiškai</i> “ „ <i>nuo mažens skatinau mokytis savarankiškai</i> “ „ <i>Užduotis atlieka savarankiškai, vienas</i> “
	Mokymosi planavimas	8	„ <i>Planuoja savo mokymąsi</i> “ „ <i>pasidaro planus, kaip būtų lengviau pagal juos išmokyti</i> “ „ <i>Mėgsta planuoti, sistemingai ruošti užduotis</i> “ „ <i>Pirmiausiai atlieka rašto darbus, paskui skaito, kartoja</i> “ „ <i>pirmiausiai atlieka raštu darbus, o po to žodžiu mokosi</i> “
	Garsus skaitymas	7	„ <i>skaito garsiai</i> “ „ <i>garsiai kalba atlikdama užduotis</i> “

		„pasakojamąjį tekstą mokinosi, atkartoja garsiai“ „Skaitymas, stengimasis kuo daugiau prisiminti, suvokti“ „skaitymas garsiai visiškoje tyloje“
Mokymosi aplinka	5	„Kai mokosi, turi groti muzika“ „Mėgsta mokytis vienas užsidaręs savo kambaryje“
<i>14 lentelės tęsinį žr. kitame psl.</i>		
<i>14 lentelės tęsinys</i>		
		„gal negarsi muzika“ „Nori būti vienas ramioje aplinkoje“
Atlikto darbo tikrinimas	5	„Atlieka namų darbus, juos pasitikrina“ „pasitikrina atliktas užduotis“
Mokymasis mintinai	3	„Ko nesiseka gerai įsiminti išmoksta mintinai“ „Kartais mokosi mintinai“
Pamokų ruošos laikas	3	„apie pusvalandį“ „Ruošia pamokas kiekvieną dieną“ „žino kiek laiko skirti pamokų ruošai“
Išsiblaškymas	2	„Dažniausiai blaškosi“ „nesukaupia dėmesio“
Nenoras mokytis	1	„Jei nereikalausiu mokytis, jokių būdų nepasirinks ir nesimokys pats“

Išsiaiškinta, kad dažniausiai mokiniai yra linkę prašyti suaugusiųjų pagalbos („jei nesiseka, prašosi pagalbos“; „jei nesupranta užduoties, kreipiasi pagalbos į suaugusį žmogų (mamą, tetą, broli..)“). Ši pagalba pasireiškia nesuprantamų užduočių aiškinimu, atliktų namų darbų užduočių patikrinimu, papildomu mokymu ir pan. Apibendrinant galima pastebėti, kad tėvų pagalba dažniausiai yra susijusi su namų darbų rengimu, atliktų namų darbų tikrinimu. Tuo tarpu mokantis vaikai yra linkę atlikti namų darbų užduotis ir iškilus abejonėms kreiptis suaugusiųjų pagalbos arba prašyti patikrinti, ar viskas teisingai atlikta.

Dažnai pastebima, kad vaikai yra linkę mokytis savarankiškai („Užduotis atlieka savarankiškai, vienas“; „vaikas mokosi dažniausiai savarankiškai“). Tai reiškia, kad tėvų įtaka vaikų mokymuisi nėra didelė. Apibendrinant šiuos du vyraujančius atsakymus galima daryti išvadą, kad vaikų mokymasis vyksta savarankiškai, su tėvais bendradarbiaujant tik esant poreikiui ar iškilus problemai.

Vienas iš dažniausiai nurodomų vaikų mokymosi stilių iliustruojančių veiksnių yra mokymosi planavimas („pasidaro planus, kaip būtų lengviau pagal juos išmokti“; „Mėgsta planuoti, sistemingai ruošti užduotis“; „Planuoja savo mokymąsi“). Mokymosi planavimas yra vienas iš svarbių mokymosi mokytis kompetencijos komponentų. Sąmoningas veiklos planavimas, siektinos ribos užsibrėžimas yra svarbus sukonkretinant mokymosi užduotį ir jos atlikimą (Gerulaitis, 2011). Tai palengvina mokymosi procesą ir suteikia pasitikėjimo savo jėgomis. Planinga veikla paprastai orientuojama į konkretaus tikslo siekimą, šiuo atveju pagrindinis mokinių tikslas yra išmokimas.

Vienas iš įvardijamų konkrečių mokymosi būdų yra garsus skaitymas („*mokosi mano vaikas garsiai*“; „*skaitymas garsiai visiškoje tyloje*“). Toks mokymosi stilius yra būdingas girdimojo (akustinio) suvokimo stiliui pasižymintiems mokiniams, kurie lengviau prisimena girdimą informaciją (Lukošiūnienė, Vargalytė ir Libikas, 2009; Koppensteiner, 2005; Kret, 2001). Šie autoriai teigia, kad girdimojo mokymosi tipo atveju geriausiai išmokstama, įsiminama kai pateikiama garsinė informacija, daug reikšmės teikiama fonui.

Tai patvirtina ir kita tyrimo dalyvių išsakytų minčių pagrindu išskirta subkategorija, apibūdinanti mokinių mėgstamą mokymosi aplinką („*Kai mokosi, turi groti muzika*“; „*Mėgsta mokyti vienas užsidaręs savo kambaryje*“). Dėmesys muzikiniam fonui mokymosi metu rodo, kad daugeliui mokinių yra būdingas girdimasis suvokimo tipas.

Apibūdinami savo vaikų mokymosi stilių informantai dažnai nurodo, kad vaikai mėgsta atlikę užduotis jas patikrinti („*Atlieka namų darbus, juos patikrina*“; „*patikrina atliktas užduotis*“). Tėvų išsakyti teiginiai atskleidžia mokinių atsakingą požiūrį į mokymąsi, planingą ir sistemingą mokymosi organizavimo pobūdį (žr. 14 lentelę).

Keletas informantų nurodė, kad jų vaikai dažnai pirmenybę skiria mokymuisi mintinai, nes ne visuomet sugeba suvokti mokomosios medžiagos prasmę („*Ko nesiseka gerai įsiminti išmoksta mintinai*“; „*Kartais išmoksta mintinai*“). Toks mokymosi stilius yra neefektyvus, nesuteikiantis galimybės susieti turimas žinias į vientisą sistemą. Mokantis mintinai neįgyjami analitiniai įgūdžiai, neugdomi kritinio mąstymo gebėjimai.

Duomenų analizės metu buvo atrinkti teiginiai, apibūdinantys mokymosi, pamokų ruošimo trukmę. Iš pateiktų pasisakymų galima spręsti apie mokymosi reguliarumą („*Ruošia pamokas kiekvieną dieną*“), trukmę („*apie pusvalandį*“) ir kt. aspektus.

Taip pat interviu metu minimas vaikų išsiblaškymas ruošiant namų darbus („*Dažniausiai blaškosi*“; „*nesukaupia dėmesio*“) bei nenoro mokyti problema, kuri sprendžiama tėvų pastangomis („*Jei nereikalausiu mokyti, jokių būdų nepasirinks ir nesimokys pats*“). Nesant mokymosi motyvacijos mokiniai dažnai neturi ir konkretaus, mėgstamiausio mokymosi stiliaus, nes bet koks mokymasis jiems susijęs su nemaloniomis emocijomis ir išgyvenimais.

Apibendrinant galima teigti, kad daugumos tėvų teigimu jų vaikai mokosi savarankiškai, kreipdamiesi į suaugusius pagalbos tik tikrinant atliktas užduotis ar iškilus sunkumams. Mokomasi dažnai planingai, kartojant ir patikrinant atliktas užduotis, naudojant garsinius mokymosi būdus, teikiant pirmenybę muzikiniam fonui mokymosi metu.

Tėvų vaidmuo. Kitas tyrimo klausimas leido išsiaiškinti, koks yra tėvų vaidmuo padedant vaikui pasirinkti parankiausią mokymosi būdą. Tėvų išsakyti teiginiai pagal išskirtas kategorijas ir subkategorijas pateikiami lentelėje (žr. 15 lentelę).

Tėvų vaidmuo parenkant vaikui parankiausią mokymosi būdą (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų vaidmuo	Vaiko savarankiškumo pripažinimas	14	<p>„Vaikas turi pats atrasti su priimtinausią būdą mokytis“</p> <p>„sprendimų turi priimti pats“</p> <p>„jam pačiam geriau žinoti, kaip mokytis“</p> <p>„vaikas renkasi pats kaip jam geriausiai sekasi“</p> <p>„vaikai įgijo savarankiškumo <..> mokymasis – jų pareiga“</p> <p>„Pamokas paruošia pati“</p> <p>„dažniausiai renkasi savarankiškai ir nusprendžia ko jam reikia labiau“</p> <p>„vaikas pats pasirenka sau parankiausią būdą mokytis“</p> <p>„Vaikas turi pamokų ruošos eiliškumą“</p>
	Patarimas	5	<p>„galiu tik pasiūlyti variantą, patarti“</p> <p>„galiu tik patarti“</p> <p>„stengiuosi patarti, bet neprimesti“</p> <p>„papasakoju kaip aš mokiausi, kokius būdus naudoju, patariu“</p> <p>„patarimai, pasiūlymai“</p>
	Mokymosi sąlygų sudarymas	4	<p>„Atkreipiu dėmesį į tai, kad būtų išjungti televizorius, kompiuteris“</p> <p>„kad namuose būtų tylu“</p> <p>„ruošiant pamokas svarbu nesiblaškyti ir susikaupti<...>, kad nesutrukdytų nei televizorius, nei kompiuteris...“</p> <p>„stengiamės sudaryti tinkamą aplinką, kad netrukdytų brolis“</p>
	Vaidmens neturėjimas	3	<p>„tame vaidmens neturiu“</p> <p>„Tam įtakos nedarau“</p> <p>„vaidmuo menkas“</p>
	Mokymas mokytis	2	<p>„reikia mokyti mokytis, dėti pagrindus savarankiškam mokymuisi“</p> <p>„Stengiuosi parinkti legviausią mokymosi būdą“</p>
	Poilsis ir režimas	2	<p>„kad vaikas būtų pailsėjęs“</p> <p>„Skatinau, kad grįžę ir truputį pailsėję iškart paruoštų pamokas“</p>
	Skatinimas	1	„Reikia vaiką prašyti, raginti, žadėti<..> kad sėstų prie mokslų“
	Pareigingumo ugdymas	1	„Esu įprasminusi, kad jo pareiga yra mokytis“
	Mokytojo pagalba	1	„Patariu kreiptis pagalbos į mokytojus“

Tėvų vaidmuo ir įtaka parenkant besimokančiam vaikui parankiausią mokymosi būdą tyrimo metu atsiskleidė kaip vaikų savarankiško mokymosi raiška („*sprendimą turi priimti pats*“; „*dirba savarankiškai*“; „*jam pačiam geriau žinoti, kaip mokytis*“; „*ji pati nusprendžia kaip mokintis*“; „*vaikas renkasi pats kaip jam geriausiai sekasi*“). Tėvai, komentuodami pagalbą vaikams, pirmiausia pabrėžia, kad vaikai patys sugeba pasirinkti jiems tinkamiausius būdus, tik jie patys gali geriausiai nusimanyti apie tai, kas jiems geriausia ir kaip tai panaudoti. Vadinasi, tėvų įtaka šioje srityje yra minimali, dažniausiai apsiribojanti tik patarimais ir pokalbiais su vaiku, savo nuomonės išsakymu („*galiu tik pasiūlyti variantą, patarti*“; „*stengiuosi patarti, bet neprimesti*“; „*papasakoju kaip aš mokiausi, kokius būdus naudoju, patariu*“)(žr. 15 lentelę). Kaip galima spręsti iš informantų teiginių, tėvų duodami patarimai dažnai remiasi ne tik vaiko pažinimu, bet ir sava patirtimi. Todėl patarimai ne visuomet yra vaikui tinkami, nes vaiko mokymosi stilius gali būti visiškai kitoks nei buvo jo tėvų.

Vienas iš būdų įtakoti vaiko mokymąsi – tai tėvų vaidmuo, sukuriant vaiko mokymuisi palankias darbo sąlygas. Kaip paaikškėjo iš tyrimo rezultatų, tyrimo dalyviai stengiasi, kad namuose vyrautų susikaupimui reikalinga tylą („*Atkreipiu dėmesį į tai, kad būtų išjungti televizorius, kompiuteris*“), kad vieni šeimos nariai netrukdytų kitiems („*stengiamės sudaryti tinkamą aplinką, kad netrukdytų broliui*“). Vadinasi, tėvai mažai įtakoja vaiko mokymosi stilius ir metodus, tačiau kartais dalinasi patirtimi, patarimais ir stengiasi sukurti mokymuisi palankią aplinką.

Dalis tyrimo dalyvavusių mokinių tėvų nurodo, kad apskritai neturi jokios įtakos savo vaikų mokymuisi („*tame vaidmens neturiu*“; „*Tam įtakos nedarau*“). Kadangi šeimos įtaka vaiko socializacijai, vertybių sistemos formavimuisi, požiūrio į pasaulį ir jo reiškinių susidarymui yra menka, toks tėvų abejingumas atskleidžia nepakankamą jų dalyvavimą vaiko mokymosi procese. Per mažas dėmesys, pagalba ir paramos trūkumas, apsiribojant materialiniu vaiko aprūpinimu, daro neigiamą įtaką vaikų mokymuisi.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad kai kurie informantai pripažįsta mokymo mokytis reikšmę vaiko mokymuisi. Tai patvirtina tėvų, dalyvavusių tyrimo teiginiai, kad „*reikia mokytis, dėti pagrindus savarankiškam mokymuisi*“. Taip pat nurodoma, kad „*stengiuosi parinkti lengviausią mokymosi būdą*“. Šie teiginiai rodo, kad dalis tėvų domisi vaikų mokymusi ir jo gebėjimų ugdymu, aktyviai padeda vaikams.

Kaip vienas iš pagalbos būdų nurodomas dėmesys vaiko darbo ir poilsio režimui („*kad vaikas būtų pailsėjęs*“; „*Skatinau, kad grįžę ir truputį pailsėję iškart paruoštų pamokas*“). Poilsis labai svarbus žmogaus fiziniam ir mąstymo aktyvumui. Tinkamai pasirinktas laikas svarbus susikaupimui ir dėmesingumui mokantis. Tėvų įtaka vaiko veiklos režimo palaikymui,

sistemingumui ir nuoseklumui sudaro sąlygas tinkamos vaikų sveikatos, nervų sistemos būklės palaikymui.

Kadangi daugeliui mokinių trūksta mokymosi motyvacijos, tad tik nuo tėvų priklauso mokymosi kontrolė ir priežiūra. Daugelis vaikų be tėvų įtakos mokymuisi skirtų dar mažiau dėmesio nei skiria kontroliuojami tėvų („*Reikia vaiką prašyti, raginti, žadėti<..> kad sėstų prie mokslų*“).

Tėvų įtaka pasireiškia ir vaiko dorybinių ir vertybinių nuostatų, asmeninių savybių, tokių, kaip atsakingumas ir pareigingumas, ugdymu, požiūriu į mokslą ir mokymąsi formavimu („*Esu įprasminusi, kad jo pareiga yra mokytis*“).

Taip pat tėvų nuomone, vienas iš būdų padėti vaikui – tai nurodyti, į ką jam kreiptis susidūrus su mokymosi sunkumais. Tėvų tvirtinimu jie pasiūlo vaikams kreiptis pagalbos į mokytojus („*Patariu kreiptis pagalbos į mokytojus*“).

Turint omenyje tai, kad tėvai pakankamai retai aktyviai dalyvauja vaiko mokymesi, tampa aišku, kad dažnai atsakomybė už vaiko mokymąsi suvokiama kaip mokyklos, o ne kaip tėvų problema. Galima konstatuoti, kad tėvų vaidmuo padedant vaikams mokytis yra nepakankamas.

Tėvų pagalbos vaikų mokymuisi formos. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, koks tėvų vaidmuo ugdant vaikų mokėjimo mokytis kompetenciją. Dažniausiai šis ugdymas atsiskleidžia per patarimus, kokie mokymosi būdai yra tinkamiausi, efektyviausi ir kt. mokymosi ypatumus. Informantų atsakymų pagrindu išskirtos subkategorijos pateikiamos 16 lentelėje drauge su jas iliustruojančiais tyrimo dalyvių teiginiais.

16 lentelė

Tėvų požiūris į pagalbos formas ugdant vaikų mokėjimo mokytis kompetenciją (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų patarimai	Atidumas ir kartojimas	21	„ <i>Pasitikrinti atliktas užduotis dar kartą</i> “ „ <i>Tekstą skaityti bent du-tris kartus</i> “ „ <i>jei nesupranti <...> perskaityk dar kartą</i> “ „ <i>paskaityti viską, turimą informaciją, tad atsirinkti svarbiausius dalykus</i> “ „ <i>Patariu neskubėti, įsigilinti į užduotis</i> “ „ <i>gerai išsiaiškinti užduotį, apgalvoti, o po to atlikti</i> “ „ <i>atidžiai rašyti rašto darbus</i> “ „ <i>pasitikrinti</i> “ „ <i>Nuolat nepamiršti pasitikrinti atliktos užduoties</i> “ „ <i>pasikartoti, kas sunkiau sekasi</i> “
	Vaizduotės panaudojimas	4	„ <i>Bandyti įsivaizduoti skaitomą tekstą mintyse</i> “

		„mokantis mintinai ne tik iškalti, bet ir suprasti“ „Skaityti 1 kartą apmąstant, o ne 10 kartų bet kaip“ „nesistenk išmokti mintinai“
16 lentelės tęsinį žr. kitame psl.		
16 lentelės tęsinys		
Mokymosi planavimas	4	„Nepasilikti sunkiausių užduočių pabaigai“ „eilrašyti mokytis ryte, nes geriau įsimena“ „sunkesnę dalyką pakartot anksti ryte“ „Mokytis sistemingai“
Konspektavimas	3	„užsirašyti pagrindines mintis“ „Sunkiai įsimenamą tekstą perrašyti bent du kartus“ „pirma pasidaryti juodraščių“
Motyvavimas	3	„skatinu kuo daugiau domėtis“ „kiekvieną kartą pagiriu, padėsinu“ „norėti mokintis“ „Neišsigąsti, nenusiteikti, kad tai neįmanoma“
Informacijos pasiūla	3	„Skaityti įvairias knygas, enciklopedijas“ „Informacijos pasieškoti mokinio žinyuose“ „ieškoti informacijos internete“
Tėvų pagalba	3	„Visada galima paklausti mokytojų, tėvų“ „klausti jei iškyla neaiškumai“
		„prireikus visuomet klausti ar kreiptis pagalbos“
Poilsis ir režimas	3	„pailsėti, tik tada ruošti pamokas“ „pirmiausiai gerai pailsėk“ „esu paminėjusi, kaip man lengviausia būdavo mokytis pailsėjus“
Aktyvus mokymasis	3	„Stengtis aktyviai dalyvauti pamokoje“ „Įdėmiai klausytis mokytojo aiškinimo“ „atidžiai klausytis, klausti“
Garsinis skaitymas	2	„pasiūlau skaityti garsiai“ „skaityti garsiai“
Mokymosi aplinkos sukūrimas	2	„mokymosi metu neblaškyk save jokiais pašaliniais veiksniais“ „tyloje, kad niekas netrukdytų“
Kontrolė	2	„Neišmokus negalima žaisti“ „Griežta tėvų kontrolė“

Tyrimo metu nustatyta, kad tėvai, stengdamiesi ugdyti vaikų mokėjimo mokytis kompetenciją, dažniausiai pataria vaikams būti atidiems, susikaupti ir atidžiai įsigilinti į mokomąją medžiagą („Patariu neskubėti, įsigilinti į užduotis“; „gerai išsiaiškinti užduotį, apgalvoti, o po to atlikti“; „įsigilinti į skaitomą tekstą“). Susikaupimas ir dėmesingumas yra pagrindinės gero mokymosi sąlygos. Taip pat tėvų nuomone, svarbu nuolatos kartoti ir tikrinti atliekamas užduotis.

Kaip išaiškėjo analizuojant interviu rezultatus, dažnai tėvai pataria vaikams pasitelkti vaizduotę, atrasti sąsajas ir suvokti tai, ką mokosi („Bandyti įsivaizduoti skaitomą tekstą mintyse“; „mokantis mintinai ne tik iškalti, bet ir suprasti“). Mokomosios medžiagos

suvokimas, sugebėjimas ją interpretuoti ir pritaikyti. Todėl šie tėvų pamokymai atspindi gebėjimo mokytis esmę, įsisąmoninant gaunamas žinias, jas gilinant, plečiant ir papildant nauja patirtimi, o turimos patirties pagrindu konstruoti naujas žinias.

Tėvai vaikams stengiasi perteikti mokymosi planavimo gebėjimus („*Nepasilikti sunkiausių užduočių pabaigai*“; „*Mokytis sistemingai*“), kadangi planinga veikla yra efektyvesnė ir tinklingai naudojama gali greičiau padėti pasiekti užsibrėžtą tikslą.

Regimąjį suvokimą turintiems asmenims mokytis padeda galimybė matyti informaciją, kurią stengiamasi įsisąvinti. Todėl tėvai dažnai pataria vaikams mokantis kuo daugiau rašyti („*užsirašyti pagrindines mintis*“; „*Sunkiai įsimenamą tekstą perrašyti bent du kartus*“). Regimuoju suvokimu pasižyminčių mokinių mąstyme dominuoja vaizdinis informacijos priėmimo ir apdorojimo būdas, jie dažniausiai turi labai gerą vaizdinę atmintį (Koppensteiner, 2005), todėl teksto perrašinėjimas yra tinkama mokymosi priemonė šio tipo vaikams.

Svarbus mokymąsi skatinantis tėvų elgesio ypatumas – tai jų pastangos paskatinti, motyvuoti vaikus, sužadinti jų norą mokytis („*kiekvieną kartą pagiriu, padrąsinu*“).

Taip pat, padėdami vaikams mokytis, informantai nurodo, kad siūlo papildomą informaciją bei literatūrą mokymuisi, gilinant žinias, aiškinantis įvairius faktus ir reiškinius.

Kaip viena iš pagalbos mokantis priemonių visada yra galimybė kreiptis pagalbos į tėvus ar pedagogus („*Visada galima paklausti mokytojų, tėvų*“). Tai taip pat svarbu, užtikrinant vaikų saugumo jausmą ir ugdant pasitikėjimą jį globojančiais ir juo besirūpinančiais asmenimis.

Be abejo, tėvai nepamiršta patarti vaikams protingai organizuoti savo darbo ir poilsio laiką, laikytis nuoseklaus ir reguliaraus dienos režimo („*pailsėti, tik tada ruošti pamokas*“; „*pirmiausiai gerai pailsėk*“).

Stengiantis ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją tėvai palaiko ir skatina aktyvų vaiko dalyvavimą pamokose, stengiantis efektyviai išnaudoti mokymosi galimybes pamokų metu („*Stengtis aktyviai dalyvauti pamokoje*“; „*Įdėmiai klausytis mokytojo aiškinimo*“).

Taip pat patariama pamėginti skaityti garsiai („*pasiūlau skaityti garsiai*“) arba susikurti tinkamą, dėmesio neblaškančią mokymosi aplinką („*mokymosi metu neblaškyk save jokiais pašaliniais veiksniais*“).

Be metodinių patarimų mokytis padeda ir tėvų kontrolė („*Neišmokus negalima žaisti*“). Nors tokios pagalbos poveikis vidinės vaiko mokymosi motyvacijos skatinimui yra daugiau negu abejotinas, tačiau nesant vidinės motyvacijos, išorinės motyvacijos skatinimo priemonės tampa vienintele mokymosi sąlyga.

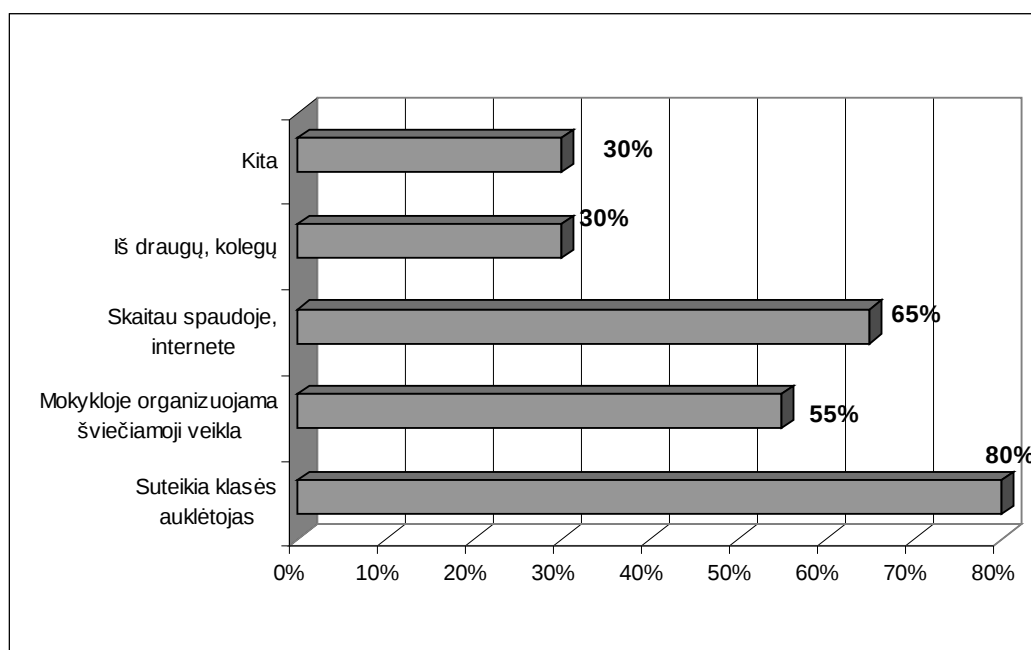
Apibendrinant tyrimo metu tėvų išsakytas mintis, galima teigti, kad dažniausiai tėvų įtaka ugdant vaikų mokėjimo mokytis kompetenciją susijusi su patarimais dėmesingumo,

susikaupimo, užduočių pakartojimo klausimais. Taip pat patariama planuoti mokymąsi, derinti darbą ir poilsį, panaudoti skirtingus (garsinius ir vaizdinius) mokymosi metodus.

Tėvų informacijos šaltiniai. Neturėdami tam reikalingų žinių bei informacijos, tėvai negalėtų suteikti vaikams tinkamos pagalbos mokymosi klausimais. Todėl tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kokiais informacijos šaltiniais dažniausiai naudojasi tėvai, kokiais informacijos šaltiniais ji remiasi ir pasikliauja teikdami pagalbą savo vaikams.

Atsakydami į šį klausimą tėvai galėjo rinktis iš keleto atsakymo variantų. Klausimas buvo pusiau atviro pobūdžio, todėl palikta galimybė reikalui esant įrašyti papildomą atsakymą. Tyrimo rezultatai apibendrinti ir išreikšti procentais, skaičiuojant kiekvieno atsakymo varianto pasirinktus atvejus, jų dalį procentais nuo bendro tyrime dalyvavusių tėvų skaičiaus.

Tyrimo rezultatų grafinė išraiška pateikiama 4 pav.

4 pav. Informacijos apie vaikų mokymąsi šaltiniai (N=20)

Nustatyta, kad dažniausiai tėvai naudojami ta informacija, kurią jiems suteikia vaiko klasės auklėtojas (80%) (žr. 4 pav.). Taip pat dažnai informacijos ieškoma rašytiniuose ir skaitmeninės informacijos šaltiniuose – spaudoje ir internete (65%). Nedaug atsilieka mokykloje organizuojama šviečiamoji veikla (55%).

Rečiausiai naudojamos draugų, kolegų, pažįstamų ir kitų asmenų patarimais (30%). Taip pat didelė tėvų dalis pasirinko atvirą atsakymo variantą „kita“. Pagrįsdami savo pasirinkimą pastabėjo, kad ir patys turi gana daug žinių šiuo klausimu, tai pat informacijos gauna bendraudami su pačiu vaiku, kurio mokslu jie rūpinasi.

Apibendrinant galima teigti, kad informacijos apie vaikų mokymąsi ir pagalbos jiems teikimą tėvai dažniausiai gauna iš klasės auklėtojo, taip pat savarankiškai susiranda spaudoje bei internete.

Bendradarbiavimas su pedagogais. Tyrimui aktualiausias klausimas yra susijęs su tėvų ir pedagogų partneryste ugdant vaikų mokymosi mokyti kompetenciją. Atsakydami į klausimą tėvai atskleidė, kaip dažnai ir kokiais vaiko mokymąsi liečiančiais klausimais jie dažniausiai konsultuojasi su pedagogais. Apibendrinti ir sugrupuoti atsakymai pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Tėvų požiūris į bendravimą ir bendradarbiavimą su pedagogais (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Partnerystės sritys	Atsiradus problemoms	9	„Iškylus problemoms“ „pusmečio pabaigoje jei reikia“ „Kai iškyla kokių nors neaiškumų“ „kai atkreipiu dėmesį į mokytojo parašytas pastabas“ „atsiradus neaiškumams įsisavinant ar perteikiant žinias“ „Gavo keletą pastabų, todėl bendravome“
	Klasės susirinkimų metu	7	„Lankomės tėvų susirinkimuose“ „Per klasės susirinkimus“ „Lankausi tėvų susirinkimuose“ „einame į susirinkimus“ „per klasės valandėles“ „su mokytojais konsultuojosi susirinkimų metu“
	Dėl vaiko mokymosi	7	„konsultuojosi suprastėjus vaiko pažymiams“ „ar mokosi, ar drausminga pamokose“ „gana dažnai klausiu mokytojos kaip vaikui sekasi<..> kuo galima jam padėti“ „kokiais būdais galima jį paskatinti“ „dėl vaiko mokymosi, lankomumo“ „daugiausia apie vaiko gebėjimą mokyti“
	Bendravimo dažnumas	5	„du kartus per metus pasidomiu, kaip sekasi“ „kelis kartus per savaitę ar į mėn. kartą, pagal situaciją“ „panašiai kartą per mėnesį“ „pažymius seku kas savaitę“ „Dirbu toje pačioje mokykloje, todėl nuolat gaunu informaciją iš mokytojų“
	Bendravimas telefonu	5	„telefonu“ „kartą per mėnesį pasiskambinu klasės auklėtojais“ „prireikus skambinu“ „galiu bet kada pasiskambinti auklėtojais“ „skambinu klasės vadovui“
	Individualus konsultavimasis	3	„Bendraujame su kiekvieno dalyko mokytoju“ „individualių pokalbių metu“

			„konsultuojosi asmeniškai“
	Nebendraujama	2	„nesikonsultuju“ „Labai retai“

Informantų požiūrių analizė atskleidė, kad dažniausiai tėvų ir pedagogų partnerystė vystoma ne pastoviai, o tik iškilus sunkumams ar atsiradus kokioms nors problemoms („Iškilus problemoms“; „pusmečio pabaigoje jei reikia“; „tik kai kyla kokių sunkumų“). Toks bendravimas dažniausia vyksta mokytojo iniciatyva, nes tėvai reaguoja į mokytojo pastabas ir rašomus įvertinimus. Taigi, tokio pobūdžio tėvų išitraukimas yra epizodiškas, pasireiškiantis nereguliariu, vaiko mokymosi ar elgesio problemų atsiradimo sąlygotu bendravimu.

Taip pat viena iš tėvų ir pedagogų santykių palaikymo galimybių yra jų bendravimas tėvų susirinkimų metu („Lankausi tėvų susirinkimuose“; „einame į susirinkimus“; „per klasės valandėles“). Toks bendravimas nėra pakankamas, kadangi dažniausiai ne visi tėvai reguliariai lankosi tėvų susirinkimuose. Be to, susirinkimų metu gana menka galimybė individualiai pabendrauti su mokytojais ir aptarti bei išsiaiškinti problemas, susijusias su konkrečiu mokiniu. Grupinis bendravimas neleidžia pasinaudoti asmeninio konsultavimosi su pedagogais galimybėmis. Tėvų susirinkimus kaip vieną pagrindinių tėvų ir pedagogų partnerystės išraiškos priemonių nurodo ir tyrime dalyvavę pedagogai.

Analizuojant tėvų pasisakymus išsiaiškinta, kad dažniausiai tėvai su pedagogais bendrauja klausimais, susijusiais su vaikų pažangumu ir mokymusi („daugiausia apie vaiko gebėjimą mokytis“; „konsultuojosi suprastėjus vaiko pažymiams“; „ar mokosi, ar drausminga pamokose“). Vaikų mokymosi problemos, jų mokymosi rezultatai yra dominuojanti tėvų ir pedagogų partnerystės sritis.

Apibūdinant bendravimo su pedagogais dažnumą, tėvai nurodo labai skirtingus laikotarpius, svyruojančius nuo kasdienio bendravimo („Dirbu toje pačioje mokykloje, todėl nuolat gaunu informaciją iš mokytojų“), karto per savaitę iki dviejų kartų per metus („du kartus per metus pasidomiu, kaip sekasi“). Akivaizdu, kad tėvų ir pedagogų bendravimui trūksta reguliarumo ir nuoseklumo. Jei vieni tėvai iš tiesų dažnai palaiko prasmingus ir glaudžius santykius su vaiką ugdančiais mokytojais, tai kiti – bendrauja retai ir formaliai. Šie teiginiai papildoma ir patvirtina pedagogų nuomonę apie daugelio tėvų vengimą bendrauti su pedagogais ir nusišalinimą nuo vaiko mokymosi ir pagalbos jam teikimo.

Dalis informantų nurodė, kad bendrauja su pedagogais telefonu („kartą per mėnesį pasiskambinu klasės auklėtojais“; „prireikus skambinu“; „galiu bet kada pasiskambinti auklėtojais“). Galimybė bet kuriuo metu pabendrauti su vaiką ugdančiais pedagogais yra vertinga bendromis pastangomis siekiant efektyvaus mokinių mokymosi kompetencijos ugdymo.

Gana retai akcentuojamas individualus tėvų ir pedagogų bendravimas („*Bendraujame su kiekvieno dalyko mokytoju*“; „*individualių pokalbių metu*“). Individualaus bendravimo metu atsiranda artimesnio tarpusavio ryšio, nuoširdesnio bendravimo ir geresnio vieni kitų pažinimo galimybė. Toks bendravimas sukuria sąlygas partnerystei ugdant vaikų mokymosi mokytis kompetenciją.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad dalis tėvų visiškai nelinkę bendrauti su pedagogais („*nesikonsultuoju*“). Tokiais atvejais tėvų ir pedagogų partnerystė tampa neįmanoma dėl vienos partnerių grupės (tėvų) pasyvumo arba netgi vengimo bendrauti.

Apibendrinat galima teigti, kad tėvai partneriškų santykių su pedagogais siekia tik iškilus sunkumams. Dažniausiai naudojamos tradicinės tėvų ir pedagogų bendravimo bei bendradarbiavimo formos – lankymasis tėvų susirinkimuose ir kartais - individualus bendravimas susitikimų metu, telefonu, aptariant vaikų mokymosi ir drausmės klausimus.

Patiriami sunkumai, susiję su vaikų mokymusi. Tyrimo metu, komentuodami tėvų problemas, susijusias su vaikų mokymusi, pedagogai išreiškė savo požiūrį. Siekiant palyginti abiejų tyrimo dalyvių tikslinių grupių nuomones, šis klausimas buvo užduotas ir tėvams, auginantiems mokyklinio amžiaus vaikus.

18 lentelė

Tėvų požiūris į patiriamus sunkumus, susijusius su vaikų mokymusi (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Problemos	Nėra sunkumų	7	„ <i>Kol kas su jokiais</i> “ „ <i>didesnių sunkumų neturiu</i> “ „ <i>kol kas didelių sunkumų nėra</i> “ „ <i>Nesusiduriu</i> “ „ <i>Sunkumų neturiu</i> “
	Mokytojų kompetencija	7	„ <i>Kartais nepatinka mokymo būdas</i> “ „ <i>Atlieka namų darbus, bet mokytoja nepatikrina</i> “ „ <i>„Nepatikrina pratybų, todėl vaikas nežino, ar jis gerai atliko užduotį</i> “ „ <i>Mokytojai (kai kurie) <..> praleidžia pro pirštus, iš vaikų neišreikalauja žinių</i> “ „ <i>ne visi mokytojai sugeba tinkamai išaiškinti vaikams pamokos temą</i> “
	Nenoras mokytis	6	„ <i>Su pačio vaiko pasyviu požiūriu į mokslą</i> “ „ <i>truputį nenoru mokytis</i> “ „ <i>vaiko išsiblaškyimas</i> “ „ <i>gabumai ir norai gana menki</i> “ „ <i>vaiko neatsakingumas</i> “
	Santykiai su pedagogais	5	„ <i>Santykiai su pedagogais</i> “ „ <i>Vaikų santykiai su pedagogais</i> “ „ <i>pedagogo bendravimo su vaikais pobūdis</i> “
	Per didelis	3	„ <i>Per sudėtingos programos</i> “

	mokymosi krūvis		„Aukšti reikalavimai, tempas“ „per daug būna savarankiškos veiklos“
	Informacijos trūkumas	3	„Informacijos trūkumas“ „Daugiausia būna informacijos trūkumas“
	Priklausomybės	1	„didžiausias noras sėdėti prie kompiuterio“

Dažniausiai tyrimo metu tėvai buvo linkę pabrėžti, kad nesusiduria su didesniais sunkumais, susijusiais su vaikų mokymusi („didesnių sunkumų neturiu“; „sunkumų nėra“).

Tarp įvardijamų problemų vyrauja dvi jų grupės – tai pedagogų kompetencijos trūkumas („ne viską išaiškina, kad suprastų“; „Kartais nepatinka mokymo būdas“; „Mokytojai (kai kurie) <..> praleidžia pro pirštus, iš vaikų neišreikalauja žinių“) ir vaikų nenoras mokytis („Su pačio vaiko pasyviu požiūriu į mokslą“; „truputį nenoru mokytis“).

Pirmoji šių problemų nusakoma kaip mokytojo nesugebėjimas tinkamai išaiškinti pamoką, nereguliarus namų darbų ir atliktų užduočių tikrinimas ir abejingas požiūris į vaikų mokymą (žr. 18 lentelę).

Kita problema – vaikų nenoras mokytis – sutampa su pedagogų nuomone. Abi tyrimo dalyvių grupės nenorą mokytis išskiria kaip vieną aktualiausių mokymosi problemų. Motyvacijos ugdymas, vaikų skatinimas yra aktualus diskusijų objektas ir sunkiai išsprendžiamas klausimas, susijęs su vaikų mokymusi ir jo kokybe.

Taip pat tėvai nurodo dar vieną aktualią problemą – tai vaikų santykių su mokytojais problemą („Santykiai su pedagogais“; „Vaikų santykiai su pedagogais“). Nemalonus bendravimas, įtampa pamokų metu sukuria kliūtis mokymuisi, o taip pat ardo tėvų ir pedagogų partnerystę. Tarpasmeniniai santykiai neturėtų įtakoti vaikų mokymosi, o pedagogai, kaip edukologijos specialistai, privalo objektyviai žvelgti į visus mokinius ir sugebėti išvengti šališkumo ir asmeniškumo pamokų metu.

Informantai nurodė, kad mokymosi krūvis, per didelės jo apimtys sukelia vaikų mokymosi sunkumų („Per sudėtingos programos“; „Aukšti reikalavimai, tempas“). Sudėtingos mokymosi programos, greitas mokymosi tempas tinka ne visiems mokiniams. Ne tokie gabūs vaikai dažnai nesugeba mokytis taip pat gerai kaip kiti. Aktyvi tėvų ir pedagogų partnerystė, tėvų dalyvavimas mokyklos veikloje darant įtaką ugdymo programų kūrimui ir mokymo planų sudarymui, gali būti gerų pokyčių pradžia.

Kai kurie tėvai prisipažįsta, kad jiems trūksta informacijos įvairiais su vaikų mokymusi susijusiais klausimais („kartais trūksta informacijos“; „Daugiausia būna informacijos trūkumas“). Informacijos trūkumas neleidžia tėvams tinkamai rūpintis savo vaikų mokymusi, teikti jiems reikalingą pagalbą.

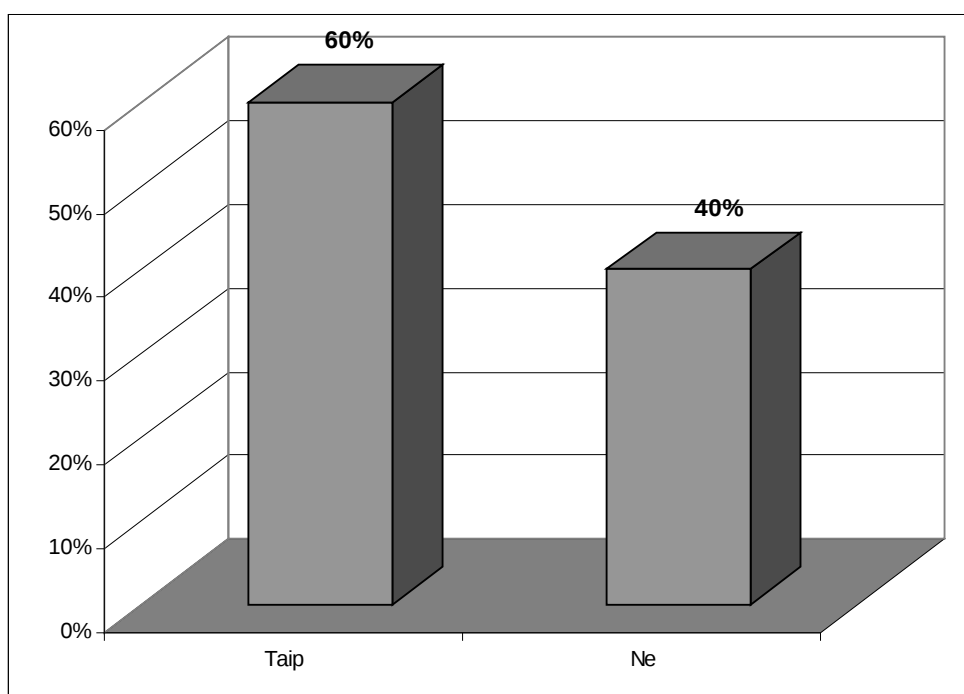
Rečiausiai tėvai išskiria vaikų priklausomybės nuo kompiuterių problemą, kurią tyrimo metu pastebėjo ir pedagogai („didžiausias noras sėdėti prie kompiuterio“). Nuolatinis sėdėjimas

prie kompiuterio ekrano ne tik vargina, silpnina regėjimą, bet ir atima daug laiko, kuris turėtų būti skirtas aktyviam poilsiui ir mokymuisi.

Apibendrinat galima teigti, kad tėvų nuomone, aktualiausios vaikų mokymosi problemos yra susiję su pedagogų kompetencijos stoka, vaikų mokymosi motyvacijos nebuvimu (nenoru mokytis) ir įtemptais vaikų ir pedagogų santykiais.

Pedagogų pagalbos poreikis. Atsakydami į paskutinį, uždarą, klausimą, tėvai išsakė savo nuostatas į pedagogų pagalbos reikalingumą, susivienijant tėvams ir pedagogams ugdant vaikų mokymosi mokyti kompetenciją.

Atsakymai į klausimus išreikšti procentais ir pateikiami 5 pav.

5 pav. Tėvų požiūris į pedagogų pagalbos poreikį (N=20)

Daugiau nei pusė tėvų (60%) sutinka, kad jiems reikalinga pedagogų parama padedant vaikams mokytis (žr. 5 pav.). Tai susiję ir su vaikų mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymu. Kiek mažesnė tėvų dalis nurodė, kad jiems pedagogų pagalba nėra reikalinga (40%).

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad nors dalis tėvų laiko save pakankamai savarankiškais ir galinčiais išspręsti visus su vaiko mokymusi susijusius sunkumus bei teikti jam įvairiapusę pagalbą, daugiau nei pusė tėvų pripažįsta, kad specialistų teikiama pagalba visuomet praverčia ir gali praturtinti jau turimą patirtį.

IŠVADOS

Apibendrinus teorinį problemos pagrindimą, galima teigti, kad:

- Konstruktyvistine teorija paremta mokymosi paradigma pabrėžia aktyvų paties mokinio vaidmenį mokymo(si) procese, kai dėmesys skiriamas mokinių veiklai ir tyrinėjimui, sąlygų mokymuisi sudarymui, mokymosi proceso skatinimui ir palaikymui. Mokėjimo mokytis kompetencija apibrėžiama kaip mokymosi vertingumo supratimas, poreikis tobulėti, jausti atsakomybę už savo veiklą, tikslo siekimas, mokymosi veiklos planavimas ir iniciatyvumas. Kompetencijos turinį sudaro atskiri komponentai (gebėjimai).
- Šeima ir mokykla yra pagrindinės socialinės aplinkos, kuriose vyksta mokinio mokymas(is). Tėvų ir pedagogų partnerystė skatinant mokinių motyvaciją, kuriant mokymuisi palankią aplinką ir ugdant gebėjimus, turinčius įtakos mokymosi mokytis kompetencijos ugdymui, yra svarbi mokymosi mokytis kompetencijos nuoseklumui ir tęstinumui įvairiose mokinio aplinkose. Ji pasireiškia kaip dalinimasis reikalinga informacija, bendrų problemų sprendimų paieška ir rezultatų siekimas efektyvinant mokinių mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą(si).
- Lietuvoje, kaip ir užsienio šalyse, daug dėmesio skiriama aktyvaus tėvų dalyvavimo vaikų ugdyme skatinimui. Tėvų informavimas ir švietimas yra svarbi tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinimo priemonė. Tai formuoja teigiamą tėvų požiūrį į dalyvavimą vaiko ugdyme ir mokyme(si), padeda tėvams suvokti savo vaidmens reikšmę prisidedant prie vaikų mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo(si), sukuria prielaidas aktyviam tėvų dalyvavimui vaiko ugdyme, skatinant ir palaikant jo mokymąsi.

Remiantis empirinės tyrimo dalies duomenimis galima teigti, kad:

- Tyrimo metu mokėjimo mokytis kompetencija atsiskleidė kaip gebėjimų išvelgti mokymosi svarbą, išsikelti mokymosi tikslą, planuoti mokymąsi, produktyviai naudotis mokomąja medžiaga, įsivertinti ir tobulinti savo mokymosi gebėjimus visuma.
- Pedagogų išskirti veiksniai, turintys įtakos mokinių mokymuisi: mokymo metodai, mokymo(si) aplinka, mokytojo asmenybė, tėvų nuostatos mokymosi atžvilgiu ir mokinio motyvacija. Tėvai daug reikšmės teikė mokyklinei aplinkai, įgimtiems gabumams ir mokymosi motyvacijai, tačiau pernelyg mažą vaidmenį skiria šeimos ir tėvų vaidmeniui padedant vaikui mokytis.
- Nustatydami mokiniams būdingus mokymosi stilius ir mokymo metodus, mokytojai dažniausiai taiko standartizuotą anketavimą ir testavimą bei individualaus bendravimo metu.

Dažniausiai siūloma pagalba mokiniams yra mokytojų teikiamos konsultacijos bei kūrybiškai taikomi darbo pamokose metodai, ugdymo individualizavimas.

- Tėvų pagalba vaikų mokymuisi pasireiškia padedant vaikams ruošti namų darbus, paaiškinant nesuprantamas užduotis, atliktų namų darbų tikrinimu, pagalba renkant papildomą informaciją, namų darbų atlikimo kontrole, patarimais mokymosi planavimo, darbo ir poilsio derinimo, skirtingų (garsinių ir vaizdinių) mokymosi metodų taikymo klausimais. Rečiausiai tėvų pagalba atsiskleidžia per partneriškus santykius su pedagogais. Tėvai pakankamai retai aktyviai dalyvauja vaiko mokymesi, todėl dažnai atsakomybė už vaiko mokymąsi suvokiama kaip mokyklos, o ne kaip tėvų problema.
- Pedagoginis tėvų švietimas vyksta individualaus bendravimo su tėvais metu, tėvų susirinkimuose, telefonu, rašant įrašus pasiekimų knygelėse bei rašto darbuose, naudojant IKT technologijas. Tėvai nurodo, kad informacijos apie pagalbą vaikams teikimą dažniausiai gauna iš klasės auklėtojo, susiranda spaudoje bei internete.
- Pagrindinės tyrimo metu išskirtos tėvų ir pedagogų partnerystės sritys – tai domėjimasis vaiko pažangumu ir elgesiu. Tėvų vaidmuo padedant vaikams mokytis yra nepakankamas.

REKOMENDACIJOS

Remiantis tyrimo rezultatais ir padarytomis išvadomis, rekomenduojama:

Pedagogams:

- Sukurti nuoseklus ir sistemingas tėvų informavimo ir konsultavimo vaikų mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo klausimais.

Tėvams:

- Ugdyti vaikų savarankiškumą ir atsakomybę už savo mokymąsi.
- Reguliariai palaikyti ryšius su pedagogais, aptariant vaikų mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo klausimus.
- Šviestis vaikų mokymosi mokyti ugdymo srityje, kad galėtų suteikti pagalbą vaikams.

LITERATŪRA

1. Arends R. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
2. Arnold A., Schneider J. Pedagogai, dirbantys pagal produktyviojo mokymosi strategiją, ir jų vaidmens raida. [Žiūrėta 2011-10-14]. Prieiga per internetą <http://www.alternatyvusugdymas.lt/wp-content/uploads/2009/12/11-06-10-AU-vertimas-Nr.-28.PM-pedagogai.pdf>
3. Barkauskaitė M., Rodzevičiūtė, E. (2004) Nenoro mokytis priežastys mokinių ir mokytojų požiūriu. *Pedagogika: mokslo darbai*, Nr. 73, P. 89-94.
4. Bartkevičienė L. (2011) *Mokymosi stiliai*: Pranešimas. Kaišiadorys. [Žiūrėta 2011-10-14]. Prieiga per internetą: http://www.vgirzadas.kaisiadorys.lm.lt/girzado/naujienos/files/mokymosi_stiliai.pdf
5. Bitinas B. (2004). *Hodegetika: Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
6. Bižys N, Linkaitytė G., Valiuškevičiūtė A.(1996). *Pamokos mokytojui*. Vilnius, Margi raštai.
7. Buehl D (2004) *Interaktyviojo mokymosi strategijos*. Vilnius: Garnelis.
8. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
9. Dapkienė S. (1997). *Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima*. Šiauliai: Saulės Delta.
10. Dapkienė S. (2002). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Šiauliai: UAB „Litera“.
11. Desforges Ch., Abouchar A. (2003) The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: a literature review. Nottingham.
12. Dumčienė A. (2004). *Auklėjimo pagrindai*. Kaunas: LKKA.
13. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų [Žiūrėta 2012-10-14]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:LT:PDF>
14. Gage N.L., Berliner D.C. (1994) *Pedagoginė psichologija*. Vilnius.
15. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*. Vilnius: leidykla „Margi raštai“.
16. Gerulaitis Š. (2011) *Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai*. *Geografija*. [Žiūrėta 2011-11-07]. Prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/suzinokime/rekomendacijos/failai/Geografijos_kompetenciju_ugdymo_pavyzdziai_2011-03-30.pdf

17. Girdzijauskienė R. (2005). Pedagoginiai gebėjimai ir jų ugdymas. *Žvirblių takas*. Nr. 4.
18. Glickman C.D. (2010) *Lyderystė mokymuisi : kaip padėti mokytojams sėkmingai dirbti*. Vilnius: Sapnų sala.
19. Grey D. (2009) *Pirmoji pagalba mokytojui*. Vilnius: Tyto alba.
20. Guskey T.R. (2004) *Profesinio tobulinimosi vertinimas*. Vilnius: Garnelis.
21. Hallahan D.P. (2003). *Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
22. Hofšterienė, L. (2006) Kompetencijų ugdymas pradinėse klasėse. *Žvirblių takas*, 2,17-20.
23. *Improving teaching and learning in schools*. 2006.
24. Investing in children: an early learning strategy Improving teaching and learning in schools for Washington state. 2005.
25. Jovaiša, L. (2007) *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius.
26. Jucevičienė P. (2005) *Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams: Tyrimo ataskaita*. Kaunas.
27. Juodaitytė A., Gaučaitė R., Kazlauskienė A. (2009) *Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą*. Šiauliai: Lucilijus.
28. Kanclerienė D., Kvietkauskienė G. (2008) Mokykime mokytis. *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti*. Vilnius, p. 102-105.
29. Koppensteiner Chr. (2005) *Kaip geriau įsiminti ir išmokti*. Vilnius: Alma littera.
30. Kret E. (2001) Mokykimės kitaip. Atviro mokymosi idėjos: patarimai mokiniams, tėvams ir mokytojams. Kaunas.
31. Learning and teaching strategy. (2009) Glasgow.
32. Learning strategies. 2009. [Žiūrėta 2011-08-31]. Prieiga per internetą: <http://www.kucl.org/sim/brochures/LSooverview.pdf>
33. Leliūgienė I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
34. Lileikaitė V., Juodaitytė A. (2003) Tėvų pedagoginės savipagalbos plėtojimas: Vokietijos ir Lietuvos patirtis. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr., 1, p. 72-79.
35. Lingytė N. (2009) Tėvų dalyvavimo mokyklos bendruomeniniame gyvenime tyrimas. *Studentų mokslinė konferencija „Jaunasis mokslininkas“*. Straipsnių rinkinys. Kaunas., P. 363-368.
36. Lukošūnienė V., Vargalytė R., Libikas M. (2009) *Suaugusiųjų mokymo(si) pagrindai bibliotekų darbuotojams*. Vilnius.
37. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. (2006) Spalis, Nr.5(8). [Žiūrėta 2011- 10-30]. Prieiga per internetą:

http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Mokytoju_didaktine_kompetencija.pdf

38. Miškinis K. (2003) *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: „Aušra“.
39. *Mokymasis visą gyvenimą – žinioms, kūrybiškumui ir naujovėms skatinti*. Konferencijos „Naujoviškumo ir kūrybiškumo skatinimas: mokyklų atsakas į ateities visuomenei kilsiančius iššūkius“, vykusios 2008 m. balandžio 8-10 dienomis Brdo, Slovėnijoje, dokumentas. (2008).
40. *Moleya - jaunų žmonių motyvavimas ir skatinimas mokytis*. Motyvacijos vadovas (2010).
41. O'Brien D. (2009) *Lavinkime atmintį*. Vilnius: Kronta.
42. Ozolaitė V., Zablockytė E. Nenoro mokytis priežastys: Ugdytojų ir ugdytinių požiūris. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2008, Nr., 2(18), p. 176-179.
43. *Panevėžio rajono mokytojų rudens konferencijos-idėjų mugės „Nuo žinių - link kompetencijų ugdymo“ medžiaga*. (2009). Panevėžys.
44. *Pedagogo kompetencijos* (2008). Kaunas.
45. Petty G. (2008) *Įrodymais pagrįstas mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
46. Petty G. (2006) *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
47. Pivorienė R.V., Sturlienė N. (2005) *Mūsų klasė: knyga klasės auklėtojui*. Vilnius : Tyto alba, 2005.
48. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008). Priedas Nr. 11., p. 1303–1305.
49. Pradinių klasių mokinių mokymosi ypatumai. [Žiūrėta 2011-08-31]. Prieiga per internetą: www.pprc.lt/aukm/failai/AUKM_Ypatumai.pdf
50. *Produktyviojo mokymosi modelis. Projektas „Alternatyvus ugdymas švietimo sistemoje“*. (2011). Vilnius.
51. Pukevičiūtė V.J. (2007) Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo Moleya - jaunų žmonių motyvavimas ir skatinimas mokytis. Motyvacijos vadovas aspektai. *ACTA PEDAGOGICA VILNENSIA*, Nr. 19, p. 17-25.
52. Pukevičiūtė V.J. (2010) Mokinių ir studentų mokymosi mokytis paralelės. *ACTA PEDAGOGICA VILNENSIA*, Nr. 24, p. 89-100.
53. Rajeckas V. (1995). *Asmenybės raida ir ugdymas*. Vilnius: Asveja.
54. Rimm S. (1998). *Sumažėjusio pažangumo sindromas: priežastys ir gydymas*. Vilnius: Solertija.
55. Rupšienė L. (2000) *Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškiny*s. Klaipėda: KU I-kl.

56. Salienė V. (2009). Lietuvių kalbos ugdymas: žinios, mokėjimai, kompetencijos. *Pedagogika*, Nr. 95, p. 139-145.
57. Samaitienė J. (2008) Bendradarbiavimo su mokinių tėvais organizavimas. *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti*. Vilnius, p. 36-105.
58. Schumaker J. (2009) Teacher preparation and professional development in effective learning strategy instruction. Washington.
59. Sikorskytė-Voišnienė V. (1997) *Klasės vadovo atmintinė*. Vilnius: Eugrimas.
60. Sketerskienė R., Šurkienė G., Žagminas K. (2009) Mokinių mokymosi krūvio bei sveikatos ir dienos režimo sąsaja. *Medicina*. Nr. 45(5), p. 395-404.
61. Stanišauskienė V. Mokymasis mokytis mokykloje. [Žiūrėta 2011-08-31]. Prieiga per internetą: www.mkc.lt/dokumentas/mokymosi_medziaga/mokomes_mokytis.doc
62. Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N., Čiužas R. (2011) *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija, 2011.
63. Tepperwein K. (2000) *Menas mokytis nepavargstant*. Vilnius.
64. Teresevičienė M. (1998) *Andragoginė didaktika*. Vilnius: Gimtasis žodis.
65. Trakšėlytis G. (2010) Tėvų įtraukimas į aplinkos pedagogizavimą taikant andragogines sistemas. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*. T.8, p. 57-68.
66. Walsh K. B. (1998). *Į vaiką orientuotų klasių kūrimas*. Vilnius: leidykla „Lietus“.

PRIEDAI